

Dušan Utinek

Malé lesy, velké starosti

Odborná publikace ASZ ČR

Asociace
soukromého zemědělství ČR

**Asociace
soukromého zemědělství ČR**

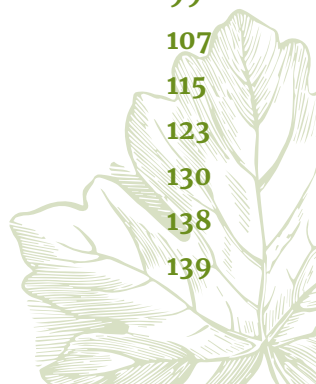
Odborná publikace ASZ ČR

Autor: Ing. Dušan Utinek, Ph.D., poradce v oblasti lesnictví a ochrany životního prostředí, soudní znalec pro oceňování pozemků a trvalých porostů

Obsah

Předmluva	4
1. Není les jako les	6
2. Jak velké jsou malé lesy	13
3. Forestris unitis	19
4. Proč máme malé lesy (i ty velké)	28
5. O co v malých lesích jde	33
6. Kudy jít, abychom došli (nejlépe do cíle)	46
7. Co nás čeká – co musíme	53
8. Co nás potká – co bychom měli	59
9. Jak založíme nový les	61
10. Jak o něj pečujeme	73
11. Jak lesy sklízíme a co bychom si k tomu měli poznamenat	83
12. Co? Kdy?	91
13. Jak naplánovat vítězství předem	99
14. Strašný lesů pán	107
15. Bez peněz do lesa nelez	115
16. Lesy jako budoucnost a budoucnost jako lesy	123
17. Závěr, ale určitě ne konec	130
Používané zkratky	138
Použitá literatura	139

Předmluva

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou brožura, která se snaží upozornit na některé problémy, se kterými se potýkají ti, kteří vlastní různě malý kousek lesa. Je velkým optimismem říci, že se snaží nabídnout řešení či návody, jak v některých situacích postupovat. A rozhodně ji není možné brát jako vyčerpávající přehled toho, s čím se vlastníci menších lesů mohou setkat a co musí řešit.

Jedním z důvodů jejího vzniku je, že většina publikací zabývajících se hospodařením v lesích hovoří o lesích od obzoru k obzoru, ale už se nezastavuje u těch kousků lesů, které mají výměru několika málo hektarů, někdy dokonce arů. Přesto se o ně někdo snaží starat. To, co udělat musí a čím je povinen se řídit, mu určuje náš zákon o lesích a jeho prováděcí předpisy.

Novela zákona o lesích se v době vzniku tohoto textu široce diskutovala a připravoval se její text pro projednání v parlamentu. Není divu, stávající zákon a z něj vycházející vyhlášky vznikaly ještě v 90. letech minulého století v jiných podmínkách a v jiných požadavcích společnosti na lesy. Nacházíme se v období nejen klimatické změny, ale i řady dalších navazujících změn. Proto je nezbytné změnit i pravidla našeho konání, aby bylo možné je ve stávajících podmínkách, v případě lesů zejména klimatických, naplňovat. Aby nám lesy zůstaly zachovány pro děti a vnoučata.

Autor i vydavatel jsou si vědomi, že řada v tomto textu komentovaných ustanovení zákona se může změnit, bohužel dnes nikdo neví, která to budou. Natožpak kdy a jak. Asociace soukromého zemědělství vás bude obvyklým

způsobem informovat, až nová pravidla hospodaření v lesích daná zákonem o lesích a navazujícími vyhláškami nabydou platnosti. Zatím můžeme všichni zůstat ve střehu a sledovat, jaké nápady se urodí a jaké se nakonec přijmou. Ale lesy jsou zde od nepaměti, byť se o ně člověk stará různě a rozmanitě. Rozmanitě proto, že se snaží, aby tu lesy byly do nepředstavitelná. A tak dělá věci nad rámec právní úpravy, proto-

že zákon je jen základní kostrou uložených povinností. Tím masem či svaly jsou odborné požadavky, a ty jsou mnohem širší. Proto i tato publikace je chápána jako příspěvek do diskuse nad problematikou lesnictví a jeho zákonné úpravy z pohledu tzv. malých vlastníků lesů a jejich starostí, o které se nikdo příliš nestará.

Dušan Utinek

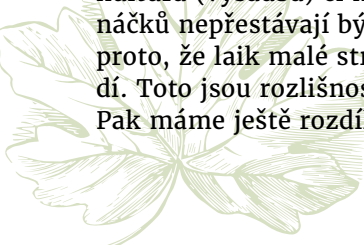
1.

Není les jako les

I Les je slovo, které se v posledních létech v různých veřejných diskuzích objevuje velmi často. Ačkoliv o jeho obsahu můžeme mít různou představu, shodneme se, že jde o společenstvo různých stromů většinou na lesním pozemku. I když častokrát pokládáme za les stromy, které rostou na úplně jiných pozemcích. Musíme si zvykat, že naše představa lesa jako hustého a zapojeného, nejčastěji smrkového, porostu bere za své. Také už neplatí, že pokud se někde nevyskytují velké a dospělé stromy, nejlépe v dlouhých a hustých řadách, tak se nejedná o les. Pomalu přicházíme na to, že lesy jsou složeny z rozdílných dřevin, jsou různě staré, smíšené nebo stejnorodé, rostou na odlišných stanovištích. Jednoletá lesní kultura (výsadba) či nálet semenáčků nepřestávají být lesem jen proto, že laik malé stromečky nevidí. Toto jsou rozlišnosti viditelné. Pak máme ještě rozdíly méně zřej-

mé, spíš jen v projevech či různém stavu, v tom, co různě poučený návštěvník může zachytit. Lesy se však ještě rozlišují podle vlastnictví a způsobu nakládání s ním. Platí paradox či nepřímá úměra, že čím je lesní majetek menší, tím je jeho správa složitější (i ve vyjádření současného nejpoužívanějšího kritéria a tím jsou peníze).

Tyto tzv. malolesy jsou časté u lidí, kteří mají jako hlavní činnost jiné hospodaření, většinou zemědělské, a lesy pro ně představují (kromě občasné radosti) starost navíc a také možnost, jak zlepšit krajinu ve svém okolí. Následuje skupina vlastníků, kteří kousek lesa vlastní a moc se tím nezabývají (což je častý případ). Nebo se tím zabývají a chtěli by tento svůj kousek lesa nějak zvelebit, stejně jako vylepšují svůj dům či zahradu. Další velkou skupinu menších lesních majetků představují lesy ve veřejném vlastnictví, kde příslušné

Lesy obcí jako častých menších vlastníků jsou mnohdy tvořeny většími ucelenými částmi, obecní les Dolenice – cca 50 ha, Znojemsko.

zákony přímo uvádějí povinnost starat se o svěřený majetek (nejen lesní) s péčí řádného hospodáře. To se dá vykládat velmi různě a široce, ale minimum přístupu řádného hospodáře by mělo být, že tento vlastník nedostává pokuty od různých kontrolních orgánů za porušení příslušného zákona.

Základní povinnosti všech vlastníků lesů dle současné lesnické legislativy (zákon č. 289/1995 Sb., o lesích; dále jen „zákon o lesích“) spočívají v tom, že nesmí těžit víc dříví, než jim umožňuje lesní hospodářský plán (dále jen „LHP“)

nebo převzaté lesní hospodářské osnovy (dále jen „LHO“), vzniklé holiny musí do dvou let zalesnit a do sedmi let je mít zajištěné – odrostlé, musí včas konat opatření v ochraně lesa a svou činností nesmí poškozovat lesy jiných vlastníků. Těch povinností je víc, ale tyto jsou asi základní.

Hlavní odbornou zásadou hospodaření na menším lesním majetku, pokud to jeho velikost jen trochu dovoluje, je však trvalost. V jejím naplňování se nemůžeme spoléhat pouze na povinnosti uložené legislativou. Usilujeme o trvalost

Umělá obnova dubem zimním po nahodilé těžbě, častá starost menších vlastníků lesů, obecní lesy Lesonice, Moravskokrumlovsko.

pěstebních povinností a těžebních možností i trvalost v poskytování výnosů. Z ekonomického pohledu hospodaříme s mírným ziskem, neusilujeme o jeho maximalizaci za cenu odkladu různých pěstebních povinností či „snadných a efektivních“ těžeb, prostě chceme žít a nepotřebujeme rychle zbohatnout.

Hospodaření v lesích, tedy vše, co si představujeme pod pojmem soubor činností potřebných k naplnění funkcí lesů, může mít různé varianty či modifikace nejen podle stanovišť a dřevin zde rostoucích,

prosperujících či chřadnoucích a z nich odvozených více či méně vhodných způsobů hospodaření, ale může být odlišné také v závislosti na velikosti a struktuře spravovaného majetku. V neposlední řadě je důležitý základní cíl spravování majetku/péče o daný lesní majetek, čili co od daného majetku vlastník očekává, proč jej má, k jakému stavu jej vede. Tento cíl se může dále štěpit na jedné straně na cíle produkční vyjádřitelné různými jednotkami objemu práce, hektary nebo metry kubickými, případně jednotkami finančními, tedy

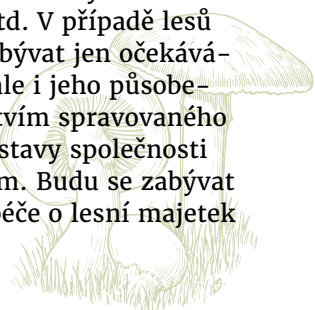

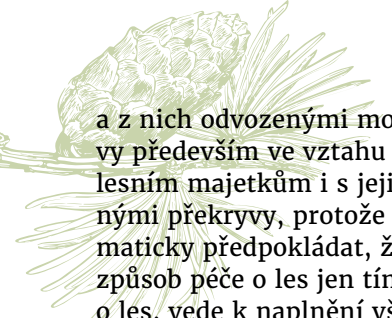
Někdy vnášíme původní dřeviny do úplně přeměněných lesů, zde výsadba jilmu, lípy, dubu na nevyužívané myslivecké políčko, Skalice, Moravskokrumlovsko.

korunami či jinou měnou, a na druhé straně jsou stále významnější cíle environmentální, které se bohužel obtížně vyčísľují.

Pod skupinu cíľů environmentálních zahrnuji pro tento text všechny užitky plynoucí z lesa pro společnost. Nejen v tom, jak chceme využívat či zlepšovat dané stanoviště a posilovat jeho schopnost produkce, ale následně jaké služby/užitky může dané stanoviště obhospodařované jako les poskytnout celé společnosti. Nesoustředíme se jen na produkci,

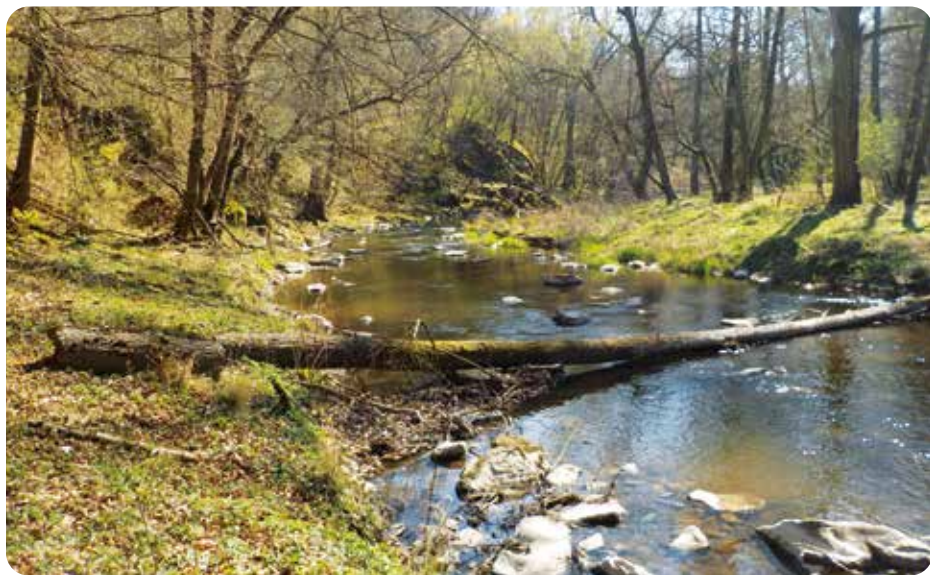
ale také na vliv na životní prostředí či stanoviště v užším okruhu dané lokality nebo daného lesa. Ve své lesnické činnosti myslíme zároveň na její přínos ke kvalitě ovzduší, rozmanitosti všech živých organismů a jejich vztahů, na její vliv na zadržování vody v krajině, na význam pro rekreační využití lesů pro společnost atd. V případě lesů se nemůžeme zabývat jen očekáváními vlastníka, ale i jeho působením prostřednictvím spravovaného majetku na představy společnosti ve vztahu k lesům. Budu se zabývat základními cíli péče o lesní majetek

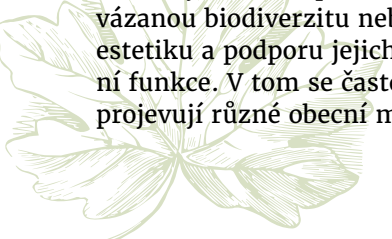

a z nich odvozenými modely správy především ve vztahu k menším lesním majetkům i s jejich vzájemnými překryvy, protože nelze automaticky předpokládat, že každý způsob péče o les jen tím, že jde o les, vede k naplnění všech funkcí lesů v jejich potřebném rozsahu. Naštěstí se objevuje stále více vlastníků vymykajících se přežilé před-

V dnešní době roste i význam jejich vodoochranné funkce, což také řeší především veřejná sféra. Z nastaveného cíle pro celý majetek, dále se větvícího na konkrétní jednotku prostorového rozdělení lesů, případně skupinu těchto jednotek v určité lokalitě, plynou způsoby péče o něj či jeho část a z nich plynoucí opatření, tedy činnosti a úkony,

Při kontrolách lesů menších vlastníků objevíme řadu kouzelných míst, údolí Rokytné, lesy pánů Neděly a Sojky, Tulešice, Moravskokrumlovsko.

stavě, že soukromý vlastník chce ze svého lesa získat pouze co nejvíce prostředků těžbou a následným prodejem dříví. Jsou tací, kteří se zaměřují na lesní prostředí a na něj vázanou biodiverzitu nebo na lesní estetiku a podporu jejich rekreačních funkcí. V tom se častokrát silně projevují různé obecní majetky.

jak nastaveného cíle dosáhnout, byť častokrát v delším čase, než je jeden hospodářský rok. Častokrát to trvá i déle, než je obvyklé období platnosti jednoho LHP. Následující text rozhodně nemůže být úplným výčtem různých situací, s nimiž se při péči o svůj malý lesní majetek setkáte a co dle platné legislativy

musíte. Jedná se spíš o základní úvahu, na co se máte připravit a s čím počítat, a pak už si to upravte dle vlastní situace.

Hospodaření v lesích malých vlastníků vychází ze všech profilových disciplín, z nichž je obor lesnictví složen, je třeba se s nimi seznámit a znát je. Nebo si najít člověka, který je umí a bude to dělat za vás. A pak dle zmíněného cíle péče o daný majetek je třeba provést potřebnou míru korekce, jak a v jakém rozsahu aplikovat obecné zásady a pravidla hospodaření v lesích na konkrétním malém majetku. Něco je možné přijmout beze zbytku, některé věci je potřeba mírně posunout, aby bylo možné dodržet zadání vlastníka, tedy cíl péče o jeho lesní majetek. U hlavního strategického cíle péče je nutné vždy mít na paměti hlavní zásadu hospodaření v lesích, s níž lesnictví jako obor vzniklo a ke které se stále hrdě a oprávněně hlásí a kterou je třeba neustále naplňovat – již zmíněnou zásadu trvale udržitelného hospodaření. V tomto stručném textu se pokusím zdůraznit alespoň základní odlišnosti, respektive na co je nutné myslet a zohledňovat při správě menšího majetku. Není les jako les a odlišnosti neplynou jen z rozdílných stanovišť a porostů na nich rostoucích, ale i z odlišných vlastnických poměrů a zájmů vlastníků.

Protože se v textu budu častokrát odkazovat na různou legislativu, je třeba zdůraznit, že jde o právní

normy platné v době vzniku tohoto textu (podzim 2022). A je možné, že než se publikace dostane ke čtenářům, už bude platit něco docela jiného – zvláště pak v době, kdy se velmi často hovoří o potřebě novely zákona o lesích, případně rovnou o novém zákoně. Ten aktuálně platný řídí naše konání v lesích již od roku 1996 a mezitím se řada věcí a zejména vnějších podmínek lesního hospodaření úplně změnila.

O potřebě řešení různých odlišností a specifik hospodaření na menších lesních majetcích je přesvědčeno i Ministerstvo zemědělství (dále jen „MZE“), které tuto problematiku zadalo k řešení jako výzkumný úkol pod názvem „Udržitelné hospodaření v lesích drobných vlastníků“. Zároveň si to uvědomila i Lesnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, kde se vyučuje volitelný předmět Péče o lesy malých vlastníků. Nezbyvá než se zaradovat nad tím, že konečně lesy přestanou být rozlišovány pouze dle dřevin zde rostoucích a jejich stanovišť, ale i podle velikosti majetku, na kterém se různě rozmanité lesy nacházejí. ■

2.

Jak velké jsou malé lesy

Abychom se mohli v tématu trochu orientovat, je potřeba si určit, o čem se vlastně budeme dál bavit. Základní členění lesů v zákoně o lesích je na státní a nestátní, tedy podle druhu vlastnictví. Nestátní pak dále rozlišuje a různými povinnostmi obdařuje dle jejich velikosti, dělí je na dvě skupiny, a to na vlastníky, kteří mají méně než 50 hektarů lesů a ty, kteří mají více. Dle velikosti majetku tyto povinnosti ukládá. Některé jsou pro všechny lesy společné, jiné se vztahují pouze k dané velikostní kategorii.

Drobní vlastníci lesů mají mnohem horší pozici ve srovnání s většími majetky. Těm se vzhledem k velikosti majetku a jeho ekonomickým možnostem daným především těžbou a následným prodejem dříví vyplatí zřídit si vlastní organizaci pro správu lesů. Za drobné vlastníky pro potřeby tohoto textu považuji ty, kteří se

starají od pár metrů čtverečních až po několik desítek či nižších stovek hektarů lesů a vlastní organizace pro jejich správu se jim z různého důvodu nevyplatí. Pokud patří k těm zodpovědným, přemýšlí a shánějí informace, jak s nimi mají nakládat, co v nich dělat, jak řešit ekonomiku malého majetku, aby na to nemuseli doplácet a něco málo jim to přineslo. Obecně mají mnohem horší podmínky pro hospodaření, a z toho jim pak plynou návazné ekonomické možnosti (někdy spíš nemožnosti).

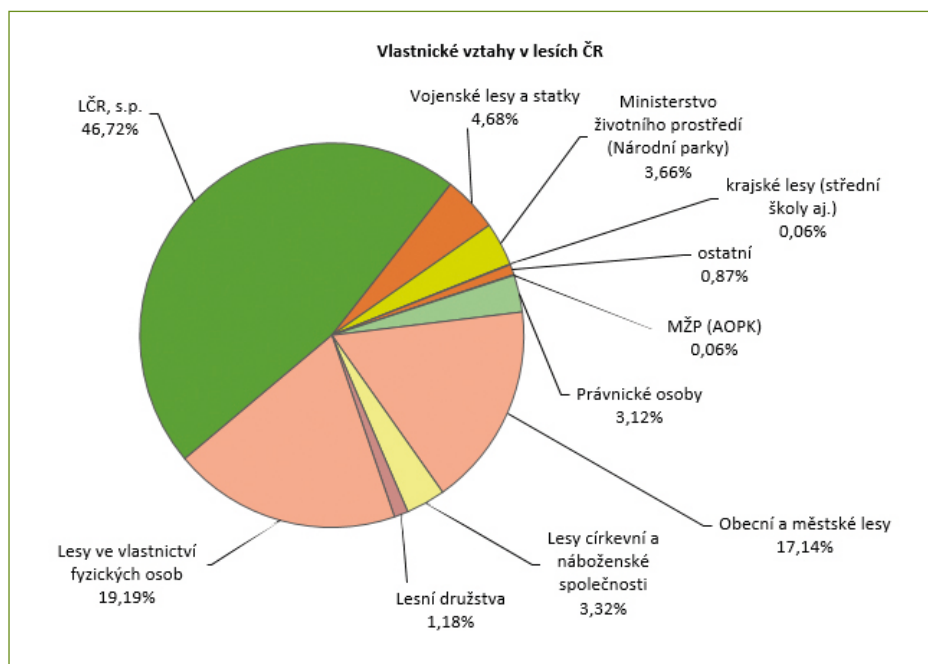
Pokud jde o velikost těchto majetků a jejich postavení v rámci České republiky (dále jen „ČR“), berte následující statistické údaje jako orientační. Každoročně dochází k nějakým změnám a to, co je uvedeno v následujícím textu, platí především v roce jeho vzniku, tedy v roce 2022, či v jiných letech vzniku příložených statistických přehledů. Proto budu raději použít

vat zaokrouhlování na celá procenta. Nemá smysl se zabývat větší podrobností, která se každoročně mění.

Poměrně jednoduše lze získat údaje o struktuře vlastnictví lesů dle typu vlastnictví. V zaokrouhlených číslech vychází, že se v ČR nachází 2 600 000 hektarů lesů,

obcím náleží 17 %, církvím 4 %, fyzickým osobám 19 % a dalším patří zbylá 4 %.

Údaje v grafu je nutné vztáhnout k roku jeho vzniku, tento byl vytvořen v roce 2019. Stále se usku-
tečňuje navrácení majetku církvím, mohou probíhat změny vlastnictví či směny v rámci dalších kategorií

Graf Vlastnická struktura lesů v ČR 2019 (www.uhul.cz).

což představuje 34 % z celkového území státu. Výměra lesů se od druhé poloviny 20. století soustavně zvyšuje. Státu patří cca 56 % (47 % spravují Lesy ČR, 5 % Vojenské lesy a statky ČR, 4 % jsou pod správami národních parků),

vlastníků. A zvyšující se výměra lesů je způsobena jednak zalesňováním různých neproduktivních pozemků, ale i uváděním skutečného stavu a užívání pozemků do souladu se stavem evidenčním – vlastníci si dělají pořádek v evidenci pozemků.

Tyto údaje jsou v každém zdroji trochu jiné a mírně se mění téměř každý rok. Víme, kolik je státního, obecního, církevního, i kolik vlastní fyzické či právnické osoby. Hůře se dostává k údajům o tom, kolik lesních majetků je menších než 50 hektarů a kolik je větších. Z těchto údajů se dá odvodit, jaké povinnosti se na ně vztahují. Lesní

ných v roce 2018 (OLIVA, VAŠÍČEK, 2018) zjistil, že k roku 2014 představovaly majetky menší než 50 hektarů cca 15 % všech našich lesů, což není tak úplně málo. Zároveň v kategoriích velikosti majetku 50 – 500 hektarů je velká skupina vlastníků, kteří pro správu lesního majetku nemají vlastní organizaci, čili si jeho správu zadávají různé

Počty vlastníků lesů podle velikosti majetku – data k 31. 12. 2014		Podíl z celkového počtu	Rozloha lesního majetku	Podíl celkové plochy
Počet vlastníků lesů				
ha		%	ha	%
0–1	201 366	68,60	61 245	2,35
1–2	41 257	14,05	58 438	2,25
2–5	33 468	11,40	103 091	3,96
5–10	10 106	3,44	68 788	2,64
10–20	3 079	1,05	41 459	1,59
20–50	1 697	0,58	53 147	2,04
50–100	949	0,32	67 794	2,61
100–500	1 181	0,40	241 060	9,26
500– 1000	151	0,05	104 612	4,02
nad 1000	291	0,10	1 802 756	69,27
celkem	293 545	100,00	2 602 391	100,00

Tab. Vlastnická struktura lesů v ČR dle velikosti majetku v roce 2014 (OLIVA, VAŠÍČEK, 2018).

majetky menší než 50 hektarů se týkají především fyzických osob, ale i obcí, církví a právnických osob. MZe na dotaz o poskytnutí informací tento údaj odmítlo poskytnout, později jsem dle skript vyda-

externě a podíl takto spravované plochy z celkové plochy lesů není možné zjistit.

Zároveň platí nepřímá úměra vztahu kategorie velikosti majetku

Malí vlastníci častokrát musí hospodařit na malých řemenových parcelách, Plav, Českobudějovicko.

a počtu vlastníků v této kategorii, byť se můžeme ptát, jak jsou v uvedeném přehledu zohledněna různá spoluvlastnictví. Pro základní orientaci můžeme říci, že z celkových 293,5 tis. vlastníků jich 291 tisíc (99 %) má v majetku méně jak 50 hektarů lesů. Jinak řečeno, 15 % lesů u nás vlastní 99 % majitelů. A méně jak 500 hektarů lesů má už 293 tis. vlastníků, čili skoro všichni. A představuje to nějakých 27 % výměry lesů u nás. I když můžeme předchozí tabulku vnímat jako živou a vyvíjející se, tyto základní zaokrouhlené relace budou platit ještě dlouho. Tento text je směřován právě pro ty vlastníky, kteří nemají vlastní

organizaci – správu lesů v různé právní formě – pro zajištění péče o svůj lesní majetek.

Nestátní lesy můžeme dle druhu vlastnictví dělit na majetky veřejné – a to především na majetky obecní (vedle majetků státních mají stejné zákonné omezení hospodaření v povinném ustanovení lesních hospodářských plánů – minimální rozsah výchovných zásahů v porostech mladších 40 let) a na majetky soukromé, což jsou lesy fyzických osob, právnických osob, a také jsou sem řazeny lesy církevní, byť zde je možné zvažovat, zda toto vlastnictví nemá některé znaky vlastnictví veřejného.

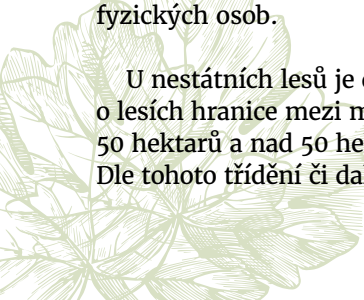
Častý problém všech vlastníků lesů, zpracování nahodilé těžby, zde smrku a borovice, Náměšťsko.

Ve skupině lesních majetků nestátních mohou existovat různá sdružení, spolky, družstva apod., kde se do jedné právnické osoby zajišťující hospodaření v daných lesích sdružují majetky veřejné i majetky fyzických osob.

U nestátních lesů je dle zákona o lesích hranice mezi majetky do 50 hektarů a nad 50 hektarů lesů. Dle tohoto třídění či dalších kritérií

(zejména zda vlastník má či nemá vlastní LHP) mají tyto majetky, resp. jejich vlastníci, některé povinnosti odlišné.

Vedle jasně daného kritéria pro třídění lesních majetků dle jejich velikosti existuje ještě jedno, praktické, bez ohledu na velikost majetku či jeho způsob vlastnictví: Máme vlastníky, kteří se starají a ty, kteří se nestarají. A je úplně jedno, kolik mají lesa. ■

3.

Forestris unitis

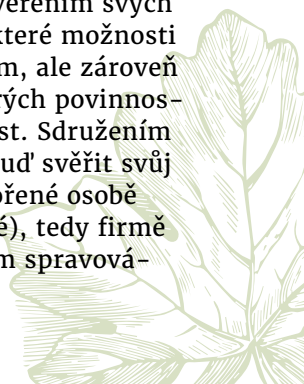

Vedle dělení lesních majetků dle jejich vlastnictví či velikosti je potřeba se ještě zmínit o možnosti, která nevýhody malých lesů trochu stírá. Tou je různé sdružování či spojování menších lesů, respektive hospodaření na nich. Sdružování lesních majetků je podporováno pravidly pro poskytování příspěvků na hospodaření v lesích a diskutuje se i o jeho zákonné podpoře při přípravě novely zákona o lesích či přímo v novém lesním zákoně. V názvu kapitoly je použita parafráze rakousko-uherského úsloví „Viribus unitis” (Spojenými silami), protože Marxovo heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!” už řada dnešních čtenářů naštěstí nezná.

Různé formy spojování, o kterých bude dále řeč, mohou přenést na někoho jiného nebo alespoň rozdělit mezi více už znalých řešitelů tu hromadu problémů, kterou přináší řádná

péče o lesy. Rozhodně se nejedná o činnost dle hesla „Vykáčet, co se vykáčet dá, a pak to honem zalesnit!” (nejlépe smrkem či borovicí), jak se občas národu prezentuje. U některých povinností vlastníků je úplně jedno, jestli máte v majetku několik arů či dokonce metrů nebo stovky hektarů lesa. Při jednání o spojování svých „lesních” povinností s povinnostmi jiných vlastníků je potřeba si rozmyslet předem, co potřebujeme vyřešit, a která svá práva a povinnosti chceme a můžeme na někoho přenést.

Jako vlastník musím počítat s tím, že spojením svého majetku s jinými nebo svěřením svých práv jiné osobě některé možnosti a pravomoce ztratím, ale zároveň mohu břímě některých povinností na někoho přenést. Sdružením majetků můžeme buď svěřit svůj majetek nově vytvořené osobě (většinou právnické), tedy firmě vytvořené za účelem spravová-

ní sdružených majetků, anebo ve spojení s jinými vlastníky si zajistíme společné plnění určité povinnosti – zajistíme si dodavatele prací v lese, OLH, zpracovatele LHP. Prostě společně řešíme nějakou otázku či problém, který by pro každého zvlášť vyžadoval mnohem víc energie a byl by nákladnější, ale ve spojení s další-

je říci, co chci řešit, pak si určit, jakých svých práv se ve prospěch nově zřízené osoby zřeknu, aby je mohla řešit za mě, a dle tohoto rozhodnutí je možné zvolit optimální právní formu dané právnické osoby. V zakladatelských dokumentech firmy je nezbytné stanovit účel a cíl jejího založení, co má pro své zakladatele dělat. Bavíme-li se

Pro zajištění těžebních prací a následného prodeje a rozvozu dříví se vlastníci spojují k zajištění jednoho dodavatele prací, obec Skalice, Moravskokrumlovsko.

mi osobami se stejnou starostí je možné jej vyřešit efektivněji a hlavně levněji. Případně dosáhne na větší zisk, než kdybychom se o činnosti, které jej přinášejí (zejména prodej dříví nebo různé dotace či příspěvky) pokoušeli sami. Prvotním rozhodnutím

o lesích, je neštěstím, pokud je účel a poslání formulováno jako zajištění hospodaření v lesích dle zákona o lesích. To je hodně málo a někdy to dokonce může vést k narušení trvalého plnění funkcí lesů v jejich kvalitě. Vlastníci většinou mají nějaké představy o tom, k čemu je

potřeba jejich lesy vést. Základním příkazem zakotveným jako poslání a účel onoho sdružování majetků by měla být zmíněná trvalost všech funkcí lesa a z tohoto zadání by se měla odvíjet podrobnější zadání uvedená v LHP či LHO, pokud vlastníci zůstanou u tohoto plánovacího dokumentu. Není možné (byť se to občas děje) svěřit svůj majetek do společnosti (míněna vytvářená právnická osoba) bez jasného zadání, jak se má spravovat. Odkaz na legislativu, případně na lesní hospodářský plán zpracovaný bez zjištění a zapracování záměru vlastníka, je málo. Zároveň při různých výročních jednáních dané společnosti je potřeba dohlížet na to, zda koná dle svého poslání, neutápět se v detailech, ale sledovat dlouhodobě její strategické směřování. Kontrolní činnost není možné omezit jen na sledování ekonomických výsledků společnosti, ale především na pravidelné hodnocení stavu lesa.

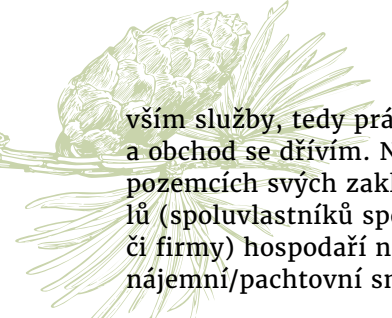
Samostatnou kapitolou, která dlouho čeká na řešení, je různé spoluvlastnictví lesních pozemků. Tento problém zatím doutná bez povšimnutí různých orgánů, které jej mohou řešit. V případě, že jsou spoluvlastníci schopni se domluvit a většinou si zplnomocní jednoho z nich, aby za ně jednal, je to ještě dobré. Tento nešťastník se stará o majetek, jehož vlastní jenom nějakou část, jako by mu patřil celý. V případě, že se spoluvlastníci nedohodnou, nebo se ani neznají, či jsou nedohledatelní, je to

podstatně složitější. Bez dohody spoluvlastníků nelze les efektivně a vlastně jakkoli spravovat. Takže máme v krajině lesní pozemky, které jako by nenáležely nikomu. Ve skutečnosti patří značnému počtu spoluvlastníků, ale nikdo se o ně nestará. Spíš ani legálně se starat nemůže. Současná kalamita by měla důrazně tlačit na řešení tohoto stavu, aby na jedné straně nedošlo k porušení vlastnických práv, ale na druhé, aby bylo možné v lesních porostech nezbytné činnosti provádět.

Sdružování menších lesních majetků, kde i v případě spoluvlastnictví je pověřen jeden ze spoluvlastníků jednáním za ostatní, je cestou k zajištění jejich efektivní správy. Možností, jak cestou sdružení majetků řešit hospodaření v lesích, je víc.

Základní jsou tyto:

- Vytvořit samostatnou právnickou osobu, obchodní společnost nebo družstvo, do nichž zakladatelé svůj lesní majetek vloží, tedy sdruží, pro zajištění řádného hospodaření v jejich lesích. Určitou nevýhodou (která je u obecních lesů často diskutována) je, že vlastník ztrácí nad svým lesním majetkem částečně kontrolu.
- Vytvořit samostatnou právnickou osobu, obchodní společnost nebo družstvo pouze se základním vkladem, které zajišťují pře-

vším služby, tedy práce v lesích a obchod se dřívím. Na lesních pozemcích svých zakladatelů (spoluvlastníků společnosti či firmy) hospodaří na základě nájemní/pachtovní smlouvy.

- Vytvářet různá neformalizovaná sdružení s cílem dosáhnout lepší vyjednávací pozice při nákupu služeb, např. zajištění OLH, tvorby LHP, zajištění prací v lesích nebo obchodu se dřívím. Vlastníci se sdružují k těmto jednotlivým oblastem.

Z pohledu státní správy a různých kontrolních orgánů nad hospodařením v lesích je sdružování drobných vlastníků lesa i v jejich zájmu, neboť mimo jiné:

- tuto kontrolu usnadňuje,
- v důsledku zvýšení odborné úrovně hospodaření snižuje množství přestupků způsobených vlastníky lesa,
- snižuje množství sporů vznikajících mezi vlastníky lesa navzájem,
- všeobecně zjednodušuje výkon státní správy (což se může pozitivně promítnout na stavu veřejných rozpočtů).

Zároveň je i v zájmu drobných vlastníků, neboť jim především:

- zajišťuje pravidelný nebo alespoň pravidelnější výnos z majetku,

- zabezpečuje vyšší odbornou úroveň hospodaření,
- zjednodušuje lesnické hospodaření,
- usnadňuje nebo zcela odstraňuje administrativní zatížení vlastníků vyplývající z vlastnictví lesa,
- poskytuje možnost lepšího zpeněžení dříví a jiných lesních produktů při prodeji

(Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 2007; dále jen „ÚHÚL“).

Z těchto důvodů je snaha podpořit sdružování menších lesních majetků jedním z témat novely zákona o lesích a již dnes je podporováno příspěvky na hospodaření v lesích (NV č. 30/2014 Sb.). Zároveň musí vlastníci, kteří chtějí z různých důvodů své majetky nebo hospodaření na nich sdružit, počítat s tím, že se pravděpodobně neobejdou bez právní pomoci a do rozjezdu (zahájení činnosti) tohoto sdružení budou muset nějaké prostředky vložit. Je vysoce pravděpodobné, že při řádném hospodaření nového sdružení (družstva, firmy, společnosti) se jim vložené prostředky budou vracet jak ve zvelebování a zhodnocování jejich majetku řádným lesním hospodařením a následně i na prostředcích získaných tímto hospodařením (pochopitelně při správném a tudíž zodpovědném personálním obsazení tohoto sdružení a celkové situaci hospodaření v lesích, které často

Naléhavé zpracování kalamitní nahodilé těžby vyvolává potřebu zajištění společného dodavatele prací, Horní Kounice, Moravskokrumlovsko.

podléhá řadě neovlivnitelných faktorů).

Budeme-li uvažovat o sdružení menších lesních majetků, máme k dispozici tyto základní právní formy sdružení:

- smlouvu podle občanského zákoníku,
- obchodní společnost podle obchodního zákoníku (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost),

- družstvo,
- zájmové sdružení právnických osob,
- svazek obcí,
- občanské sdružení,
- obecně prospěšná společnost.

(ÚHÚL, 2007)

Častokrát je volena forma sdružení s právní subjektivitou, a to obchodní společnost (především

společnost s ručením omezeným) nebo akciová společnost či družstvo.

Význam těchto sdružení spočívá zejména v tom, že:

- sdružení může být vlastníkem majetku jakéhokoliv myslitelného druhu či typu, tento majetek může užívat a požívat jeho plody a užitky, nabývat jej a zcizovat,
- je to sdružení, kdo odpovídá za závazky vzniklé při jeho činnosti; odpovědnost, popř. ručení členů sdružení za jeho závaz-

ky, existuje pouze v omezených případech,

- plátcem daní souvisejících s činností sdružení a potenciálním daňovým dlužníkem je především sdružení, jeho členům vzniká daňová povinnost jen v omezených případech,
- sdružení je zpravidla způsobilé (z normálního hlediska) být příjemcem všech podpor, subvencí a dotací.

Jinými slovy, toky financí, výnosy i náklady jdou přes sdružení, nevy-

tváří povinnost k úhradě závazků pro jeho zakladatele a příjem je tvořen buďto předem stanoveným nájemným/pachtem nebo rozdělením vytvořeného zisku.

Právní subjektivita sdružení má rovněž za následek, že sdružení lze koncipovat buď jako tzv. sdružení vlastnické (sdružení vlastnického typu), kde účastníci převádějí les do vlastnictví sdružení, které na něm pak hospodaří, nebo jako tzv. sdružení hospodářské (sdružení hospodářského typu), kde vlastnické právo k lesu zůstává zachováno členům sdružení, které na něm zcela nebo zčásti hospodaří na základě jiného právního titulu, než je vlastnické právo. Většinou jde o různou formu nájmu či pachtu.

Všechny obchodní společnosti se zakládají společenskou (u akciové společnosti zakladatelskou) smlouvou a v případech, kdy je společnost zakládána jen jedním subjektem, zakladatelskou listinou.

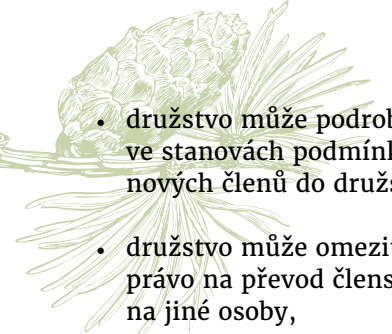
Každá obchodní společnost si povinně vytváří soustavu vlastních orgánů, které o jejích záležitostech rozhodují a zastupují ji při styku s okolím. Z tohoto pohledu je pochopitelně nejdůležitější statutární orgán, který je oprávněn vystupovat jejím jménem navenek ve všech záležitostech. Statutárním orgánem může být jednotlivá fyzická osoba (jednatel společnosti s ručením omezeným) nebo kolektivní orgán (představenstvo akciové společnosti), není však vyloučeno,

aby statutárním orgánem byla i jiná osoba právnická (připadá v úvahu pouze u komanditní a veřejné obchodní společnosti). Označení a postavení statutárního orgánu vymezuje společenská smlouva nebo stanovy společnosti. Statutární orgán se zapisuje do obchodního rejstříku.

Častou právní formou sdružování zejména obecních lesních majetků, k nimž se mohou připojit i fyzické osoby – vlastníci lesů, jsou lesní družstva, někdy jsou přímo nazývané lesní družstva obcí. Existují už od konce 19. století, po nápravě majetkových poměrů po roce 1990 došlo k jejich obnově a renesanci a je zájem tento způsob správy dále rozšiřovat. U menších obecních majetků, kde by tento způsob správy byl zcela namístě, tato snaha naráží na obavy z určité ztráty kontroly nad lesním majetkem nebo její omezení v případě vložení lesního majetku obce do družstva.

Výhody družstva jako formy sdružování vlastníků lesů jsou:

- členy družstva mohou být fyzické i právnické osoby,
- neexistuje ručitelský závazek členů za závazky družstva,
- družstvo může být založeno i k jiným než podnikatelským účelům,
- počet členů družstva není nijak omezen horní hranicí,

-
- družstvo může podrobněji upravit ve stanovách podmínky přijímání nových členů do družstva,
 - družstvo může omezit stanovami právo na převod členských podílů na jiné osoby,
 - družstvo může vyloučit člena, který porušuje své členské povinnosti.

Mezi nevýhody patří:

- družstvo musí vytvářet základní kapitál,
- členové mají možnost relativně snadno odejít z družstva v nejméně příznivém okamžiku pro družstvo,
- družstvo musí ve stanovené výši vytvářet nedělitelný fond (který je v základních rysech obdobou rezervního fondu u obchodních společností),
- relativně složité a pevně stanovené vnitřní uspořádání společnosti,
- nedůvěra k družstvu jako právní formě,
- nutnost zápisu do obchodního rejstříku – vyšší formalizace,
- náklady na vznik společnosti jsou relativně vysoké.

Družstvo je právní formou, která je využitelná zejména zájemci

o založení sdružení hospodářského typu umožňujícího účast většího množství osob se vzájemnými vazbami i bez nich, které mají zájem se podílet na jeho činnosti. S ohledem na historicky tradiční účast obcí při vzniku družstev hospodářících v lesích různých vlastníků může být iniciátorem jeho založení obec jako vlastník lesů; obec současně splní funkci garanta serióznosti záměru. (ÚHÚL, 2007)

Další vyskytující se možnosti sdružování jsou různá volná sdružení vytvářená za účelem zajištění jednotlivého problému (zajištění provádění prací v lesích, prodeje dříví, výběr odborného lesního hospodáře, zpracování lesního hospodářského plánu atd.). Často krát zejména obce jako vlastníci až několika desítek hektarů lesních pozemků vytvářejí různá sdružení bez právní subjektivity. Mohou tak pružně reagovat na řešení určité situace, získat výhodnější vyjednávací pozici na trhu a přitom stále jednají za sebe. Taktéž jsou tato sdružení vytvářena jen dohodu účastníků, která nemusí být písemná.

K hlavním výhodám těchto sdružení patří:

- jednoduchý a neformální způsob vytvoření sdružení; vytvořené sdružení nepodléhá žádné registraci; odpadají rovněž složitá procedurální pravidla vzniku a zániku, jako je tomu u obchodních společností,

- sdružení umožňuje účast jak fyzickým, tak i právnickým osobám,
- smluvní volnost (účastníci mají možnost upravit většinu práv a povinností souvisejících s účastí ve sdružení ve smlouvě),
- účastníkovi, který za stanovených podmínek vystoupil nebo byl vyloučen ze sdružení, se vrací věci vnesené do sdružení a je mu vyplacen podíl na majetku získaném společnou činností.

Mezi hlavní nevýhody pak lze zařadit:

- solidární odpovědnost účastníků za splnění závazků vůči třetím osobám,
- zvýšená míra nedůvěry ze strany potenciálních smluvních partnerů,
- komplikovaný majetkový režim a složité vedení účetnictví. Sdružení není účetní jednotkou ani daňovým subjektem – těmi stále zůstávají účastníci sdružení, kteří jsou povinni vést samostatné účetnictví a podat příslušná přiznání k dani. Pokud je nějaký majetek v podílovém spoluvlastnictví, vyplývají z toho pro účastníka sdružení účetní a daňové důsledky pouze ve vztahu k té části majetku, která odpovídá jeho spoluvlastnickému podílu (např. daňové i účetní odpisy věcí získaných při činnosti sdružení),

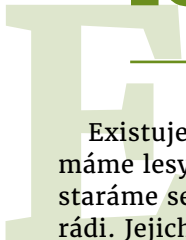
- sdružení v důsledku absence právní subjektivity nemůže být příjemcem některých podpor, dotací a subvencí ze zdrojů Evropské unie,
- účast plátce DPH zakládá povinnost k registraci k DPH pro ostatní účastníky sdružení.

(ÚHÚL, 2007) ■

4.

Proč máme malé lesy (i ty velké)

Existuje spousta důvodů, proč máme lesy (a nejen ty malé), staráme se o ně a máme je všichni rádi. Jejich návštěvníci především uvádějí či vnímají jejich krásu a velebnost (každý tak může být nadšen z něčeho jiného), náležitě se kochají, jiná velká skupina vášnivě sbírá houby, borůvky, jahody a jiné lesní plody, někteří provozují myslivost, pokud mají příslušná oprávnění. Pak je velká skupina užiteků, které lesy poskytují nám všem, aniž bychom vystrčili nos z domu – vliv na půdu, vodu, klima atd. Většina vlastníků lesů (zejména těch malých nikoli postavou, ale velikostí majetku) má svůj les především z ekonomických důvodů – aby si zajistili zdroj suroviny pro základní životní potřebu – teplo, aby si vylepšili svou ekonomickou situaci prodejem dříví, aby se starali o dědictví po předcích, aby se jim zhodnotily investice do jejich nákupu, případně mají rádi přírodu a chtějí

pro její stav něco udělat. Rozdílné přístupy k lesům se viditelně projevují v odlišnostech vzhledu lesů různých vlastníků. Zároveň to vytváří základní podmínky pro dále vyzývanou rozmanitost jako základ pro odolnost lesů vůči všemu, co nás ještě čeká a o čem mnoho nevíme.

V souvislosti s tím, jak lesy pronikly do našich médií a každodenně se objevuje nějaká zpráva o jejich stavu a ohrožení, vyvstávají otázky, co s našimi lesy dál. Najednou si všichni uvědomujeme, že stejně jako potřebujeme vodu a vzduch, neobejdeme se ani bez lesů. Musíme zhodnotit nejen jejich současný stav, ale řešit i celkový vztah společnosti k nim, jaká jsou prvořadá očekávání, která společnost k lesům má, a další otázky ve vztahu k jejich poslání a hlavně přijmout závěry, které budou naplněny. Současný stav oboru lesnictví přináší řadu otázek

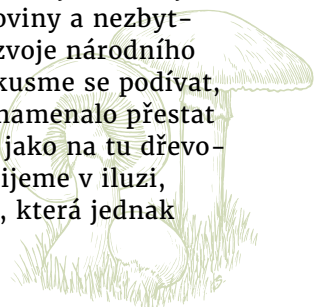

Na menších lesních celcích se můžeme věnovat pracnějším a složitějším způsobům obnovy, jimiž šetříme obrovské prostředky na obnovu umělou a zvyšujeme stabilitu následných porostů. Zde clonná obnova dubu zimního, obecní lesy Moravské Bránice, Ivančicko.

zasluhujících si podrobný rozbor, nikoli pouze jednostranně odborné závěry a z nich odvozené strategie.

Přitom se už mnohem zřetelněji, dokonce i v nejvyšších patrech politiky našeho státu, vyjadřuje názor, že hlavní poslání lesů není v produkci obnovitelné suroviny (dříví). Spíše bychom se měli zaměřit a skutečně podporovat jiné hodnoty, které nám poskytují. To, že lesy (ve všech funkcích, pohledech, užitcích) jsou naše národní dědictví, a ne továrny na dřevo, by se mělo přetavit do postupných kroků, jimiž bude tento zásluž-

ný názor naplňován (abychom nezůstali u oblíbených mediálních výkřiků na úrovni programového prohlášení vlády). Že se o tom konečně začalo hovořit, vzbuzuje dojem, že lesy fabrikou na dřevo doteď byly, a také – a to hlavně – stále jen řešíme produkci dříví a držíme se rakousko-uherské představy o lese jako zdroji obnovitelné suroviny a nezbytné podmínce rozvoje národního hospodářství. Zkusme se podívat, co všechno by znamenalo přestat pohlížet na lesy jako na tu dřevo-výrobu (i když žijeme v iluzi, že jde o továrnu, která jednak

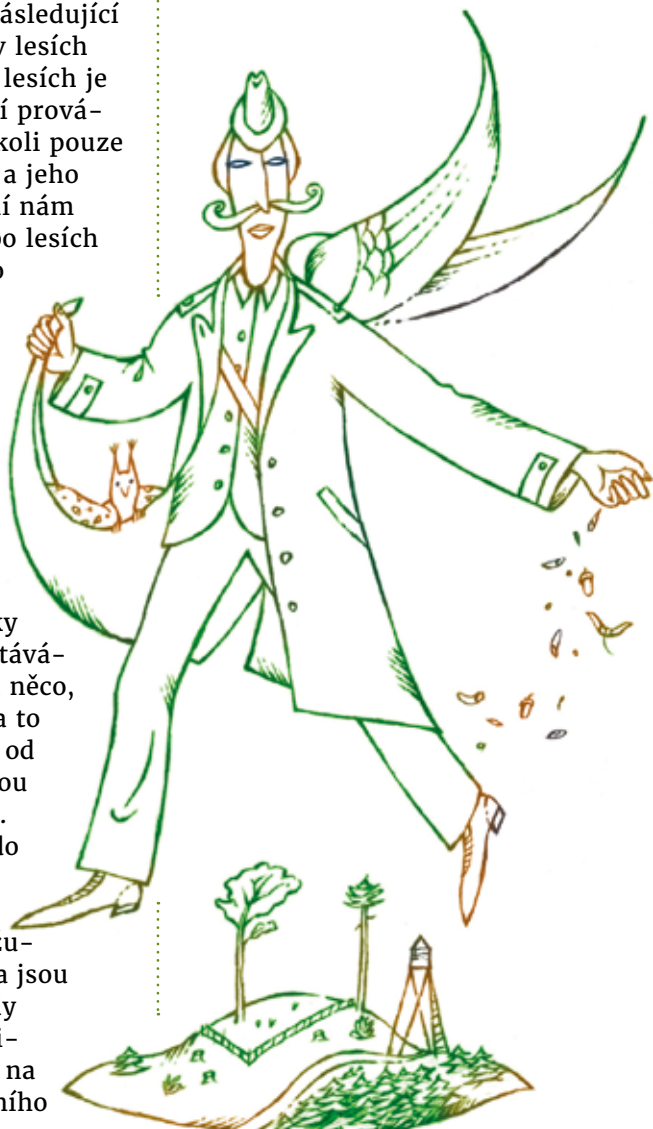

poskytuje výdělek většině obyvatel městečka, ale stará se i o jeho kulturní a sportovní vyžití).

Aby bylo možné přestat pohlížet na lesy převážně jako na zdroj obnovitelné suroviny, je nezbytné změnit cíle lesního hospodářství (o těch bude řeč v následující kapitole). Hospodaření v lesích v souladu se zákonem o lesích je souborem **všech** činností prováděných při péči o ně, nikoli pouze zalesňování, těžba dříví a jeho následný prodej. Už nyní nám zákon o lesích říká, že po lesích chceme také něco jiného než pouze vypěstovat dřevo. Moc toho nedbáme.

Co pro tu nezbytnou změnu pojetí hlavní funkce lesů a lesnictví jako oboru musíme udělat? Především bychom měli přestat pohlížet na ostatní užitky z lesů, které všichni dostáváme a přijímáme, jako na něco, co nic nestojí a máme na to všichni nárok. Na rozdíl od oné produkce dříví, kterou přijímá jen vlastník lesa. Není samozřejmost, že do lesů můžeme chodit, můžeme sbírat houby a borůvky, že nám zadržují vodu, ovlivňují klima a jsou prostředím pro život řady různých živočichů či rostlin. Častokrát se v nich na základě rozhodnutí státního

orgánu provádí bez náhrady vlastníky lesa myslivost. Jinými slovy, měli bychom pro naplnění vládních slibů přestat pohlížet na lesnictví jako na běžnou ekonomickou činnost, která si na sebe musí vydělat sama. Přitom nám pomalu dochází, že poskytuje řadu služeb

celé společnosti a ještě vytváří pro vlastníky lesů a další subjekty zisk, který se dále zdaňuje.

Stále převážná většina zdrojů na péči o lesy pochází z produkce dříví a jeho následného prodeje. Proto se se prvořadá pozornost věnuje produkci dříví a její co největší ekonomické efektivitě. Je to logické, ale bohužel to vede k oslabení či zhoršení dalších užiteků. Náklady na jejich naplnění se v období úspor škrtačí jako první, pokud se nepodaří na tyto činnosti získat prostředky z nějakého dotačního programu. Plyne nám z toho, že lesy přestanou být továrnou na dřevo, až si stát uvědomí, že poskytují společnosti spoustu dalších služeb zcela bez náhrady, a tuto náhradu začne vlastníkům lesů či lesním hospodářům konečně nějak kompenzovat.

Financování lesního hospodářství především z prodeje dříví je jedním problémem k řešení. V návaznosti na to musí společnost zastoupná státem deklarovat, co chce na hospodaření v lesích podporovat, zda to bude soukromý zájem vlastníků na produkci dříví nebo různé „celospolečenské“ funkce lesů pro všechny. Zatím různě dokonale podporuje především tu produkční funkci a na ostatní už tolik nezbyvá, respektive napřed se musí naplnit požadavky na produkci a na to další, až co zbude. Pořád jsou ostatní funkce brány jako samozřejmost, která se vždy projeví při „řádém“ hospodaření.

Co vlastně stát od lesů chce a očekává a co je ochoten podporovat, je velkým tématem pro nový zákon o lesích. Obávám se, že to není úkol pro jedno volební období. Je otázkou, zda bude pouze novelizován ten současný se všemi dnešními přešlapy plynoucími z jeho tehdejšího věcného záměru. Stávající zákon o lesích byl vytvořen v 90. letech minulého století právě pro zabezpečení obnovitelné suroviny a za největší ohrožení lesů pokládá nezodpovědné vlastníky lesů, kteří si vytěží svůj majetek. Ne že by tyto případy nebyly, je ale diskutabilní, zda význam tohoto jevu je tak velký, aby bylo nutné nařizovat všem vlastníkům a lesníkům, co mají dělat, jaké dřeviny a jakým způsobem pěstovat a kdy je možné je těžit, aniž by stát jakkoli intervenoval do jejich následného zpeněžení. Prostě vypěstovali, co jsme ti nařídili, a teď si to prodej, jak chceš! My ti s tím pomáhat nebudeme. Celý zákon o lesích je vytvořen pro pravidla tzv. hospodářských lesů, kdy lesníci pěstují lesy především pro produkci dříví a pokud chtějí podporovat něco jiného, je nutné změnit kategorii lesa na les ochranný nebo les zvláštního určení, a zde pak hospodařit dle udělených výjimek ze zákona. Ale dosud panuje stav, kdy úředníci, kteří mají lesy na starosti, častokrát nechtějí vlastníkově vyhovět v žádosti o jiný účel péče o jejich vlastní lesy, tudíž ten ani nemůže požádat o potřebnou výjimku. Uvědomělejší majitelé by se namísoto boje s úředním šimlem či obchá-

zení zákona o lesích mohli v klidu věnovat naplňování různých funkcí lesů pro celou společnost. Ale to by musela správním orgánům řešícím lesnictví také dojít změna v chápání jejich poslání v naší společnosti. Změna je potřebná nejvíce ve vyvážení soukromého a veřejného

prospěšných funkcí lesů, vytvořit systém podpory hospodaření v lesích), aby se to šetrnější a přírodě bližší a pro všechny přínosnější hospodaření konečně vyplácelo a z pohledu krátkodobé ekonomiky na tom nebylo hůře než smrkové plantáže i v nevhodných podmín-

Malé lesíky v krajině mají význam pro řadu funkcí lesů, nejen pro estetické vnímání krajiny, obecní lesy Křepice, Znojemsko.

zájmu na lesích čili legislativně oddělit produkci jako zájem vlastníka od ostatních užitků z lesů, které jsou zájmem celé společnosti. Na základě formulace veřejného zájmu na lesích je potřeba vytvořit nový zákon o lesích, po němž se už dlouho volá (v návaznosti na tomto veřejném zájmu, jinak na veřejně

kách. Je potřeba změnit lesnický ideál spočívající ve vypěstování co největšího množství silného, dlouhého a rovného dříví a současně řadu dalších dnes neotřesitelných zásad lesního hospodářství na tvorbu rozmanitého prostředí potřebného pro řadu veřejností konzumovaných užitků. ■

5.

O co v malých lesích jde

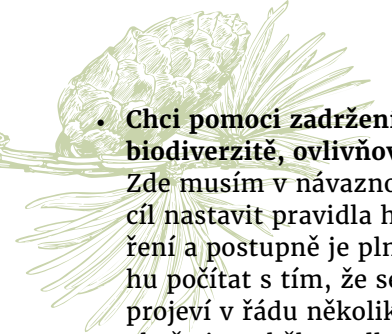
Než se s patřičným úsilím vrhne-
me na svůj kousek lesa (patříme-li
mezi ty, kteří vlastní někde mezi
0,01 hektaru až do několika desítek
hektarů lesa), měli bychom si ujas-
nit, na co jej vlastně máme a co od
něj očekáváme, k čemu jej chceme
vést. Odborně se tomu říká, jakou
zvolíme strategii a možná, že bude
srozumitelnější si říci, jaký stano-
víme cíl našeho snažení. Mírně se
můžeme inspirovat od našich před-
ků, kdy sedlák kácel v lese, když
sám vyhořel a potřeboval peníze
nebo vdával dceru a zase potřebo-
val peníze. Tím chci vyjádřit, že
větší kácení v malolesích, zejména
v těch, které máme především „na
dřevo“, provádíme až v situaci, kdy
není zbytků.

Cíl hospodaření v menších lesích
může být zformulován takto:

- **Chci mít dřevo na topení.** Pokud
si nastavím cíl takto, zkusím se
zamyslet nad v této publikaci

několikrát zmiňovaným káno-
nem lesnictví, a tím je trvalost,
čili mohu těžit dříví na palivo
pouze tak, abych obdobné množ-
ství dříví mohl těžit každoročně
ve výhledu mnoha desítek let,
nikoli jen letos nebo napřesrok.

- **Chci, aby to bylo hezké.** Toto
zadání se objevuje mnohem
častěji, aniž by vlastník dokázal
technicky zformulovat, jak má
ono „hezké“ vypadat (čili k jaké-
mu lesu se chce v čase posu-
novat). V případě obecních lesů
jde o různou intenzitu podpory
rekreační funkce lesů a lesní
estetika (jak les vypadá) je velmi
podporována.
- **Chci pomoci přírodě.** Zde platí,
co bylo řečeno výše, musím si
ujasnit, jaké přírodě či ekosys-
tému chci pomoci, jestli chci
podpořit záchranu různých brou-
ků či jiných hmyzích druhů, nebo
něco udělat pro ptactvo nebeské.

- **Chci pomoci zadržení vody, biodiverzitě, ovlivňovat klima.** Zde musím v návaznosti na tento cíl nastavit pravidla hospodaření a postupně je plnit. Nemožu počítat s tím, že se mi efekt projeví v řádu několika málo let, ale že je to běh na dlouhou trať.

- **Chci pomoci zvíři.** Pokud jsem myslivec nebo příznivec myslivosti a chci pro to něco udělat, nejen střílet, přetvářím lesy jako prostředí vhodné pro život zvíře. Nejen jako kryt, ale i místo, kde si najde dostatek potravy. Sázím a dál pečuji o dřeviny jednak poskytující úkryt a ochranu před predátory, ale i dostatek potravy zejména opadem svých plodů – žaludů, bukvic i kaštanů.

- **Chci pomoci... atd.**

A z tohoto základního zadání nám pak vyplyne, co a jak budeme dělat. Pokud vlastníme stovky hektarů lesů, už se nám vyplatí mít svého člověka či rovnou organizaci – lesní správu, která tyto starosti bude řešit za nás a naplní naši představu o lese. Pomínu-li kategorii vlastníků lesů, kteří ani nevědí, že je vlastní, dále pak majitele, kteří si les pořídili jako výhodnou investici a ve vhodném okamžiku ji zase prodají, zůstane nám dost velká skupina lidí, kteří se o les chtějí nějak starat a je jim jasné, že sice může růst sám, ale občas je tomu růstu a následnému směřování vývoje potřeba pomoci. Většinový zájem na lesích, tedy

důvod jejich existence, případně správy a vlastnictví, je produkce dříví. Sice už bychom na ně mohli pohlížet trochu jinak a dělat v nich něco jiného, ale většina malých vlastníků je má právě kvůli dříví (palivového nebo kvalitnějšího pro další zpracování a prodej). Naštěstí se objevuje stále větší skupina vlastníků, kteří si pořizují lesy a následně se o ně vzorně starají, aby to bylo „hezké“ a pomohli přírodě. Některým to úplně stačí. Přitom ztěžka dokážou vysvětlit, jak si to „hezké“ představují. Prostě je stále víc lidí, kteří se o lesy starají a dříví je tak moc nezajímá. A nepotřebují na lese zbohatnout.

Podle toho, k čemu lesy vedeme (zákon o lesích tomu neurčitě říká převažující funkce lesů), můžeme stanovit potřebné činnosti, které nás k tomuto cíli povedou, a nenechat se zmást řadou „odborníků“, kteří nás budou přesvědčovat o tom, že lesnictví, tedy péče o lesy, je kácení a sázení. Do principu trvalosti jako kánonu lesnictví to někdy nezapadá. Bohužel ve skutečnosti pokud jde o cíle péče o daný majetek, se častokrát vyskytuje chaotičnost a překrývání funkcí. Může na nás dolehnout tlak toho, že ekonomika je to hlavní a ekonomika lesního hospodářství v převažujícím vnímání představuje produkci dříví a jeho prodej. Tzv. mimoprodukční funkce se především deklarují, aniž by se pro jejich podporu cokoli dělalo, chápou se jako naprosto samozřejmý doprovodný jev „řádného“

Menší lesní celky ve vlastnictví obcí v rámci své sociální funkce vedle prodeje vytěženého dříví umožňují svým občanům sběr zbytků dříví po těžbě a tím zajištění topení na zimu, Skalice, Moravskokrumlovsko.

hospodaření. A „řádné“ hospodaření je přece to, které je vedeno ekonomickými cíli s vyjádřením v co největší produkci co nejkvalitnějšího (nejdražšího) dříví. Důsledky se objeví až za řadu let.

Pro rychlejší orientaci v základních cílech správy lesního majetku si uvědomme, že tyto cíle jsou obvykle a nejčastěji stanoveny jako ekonomické (jak získat z daného majetku co největší profit). Pak je dlouho, ale opravdu hodně dlouho nic, a pak teprve zbývá čas a někdy i prostředky na košatý strom cílů

celospolečenských, zákon o lesích jim říká mimoprodukční. Velmi zjednodušeně řečeno, dokud společnost nezačne vlastníkům za tyto tzv. ekosystémové služby poskytovat odpovídající úhradu, bude plnění těchto mimoprodukčních funkcí teoretické a na platonické úrovni. Jejich skutečné naplnění záleží jen na svědomí a uvědomění vlastníka a bez jejich ohodnocení společností a nějaké kompenzace vynaložených nákladů či ztrát na produkci mu bude vytvářet pouze náklady. V této věci by mělo dojít ke změně, pokud je

zájem společnosti na jiných než produkčních funkcích skutečný.

Dalším „oblíbeným“ omylem ve správě lesního majetku je střídání cílů při každé změně vlastníka nebo jeho zástupce, což je velmi časté v oblasti veřejného vlastnictví, zejména v jejich vlastnictví města a obcemi. Abychom tomu mohli

ku, nechat si je vložit jako součást povinností pro správu daného majetku do příslušné smlouvy (ať už pro výkon činnosti OLH, nebo správce obecních nebo městských lesů). Ideální stav je, když je strategie hospodaření uvedena v příslušném LHP. Případné změny cílů hospodaření dle okamžitých záměrů nových zástupců či

Lesy na extrémních stanovištích nemají velký hospodářský význam jak co do množství dříví, tak co do jeho následného zpeněžení. Zato však jsou nenahraditelné pro funkce krajiny, zadržení svahů, mají obrovský význam pro biodiverzitu a estetiku krajiny, suťové lesy v údolí Oslavy, Náměštsko.

předcházet a čelit, je na místě nechat si příslušným odpovědným orgánem vlastníka (zastupitelstvo obce či města, rada obce, správní rada apod.) schválit strategické cíle hospodaření na daném majet-

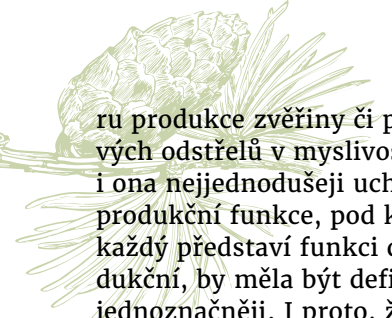
ku. Zástupce vlastníka jsou tím značně ztíženy. Pokud příslušný OLH či šéf organizace spravující lesy má dostatečnou odvahu v hájení zájmů řádného hospodaření proti okamžitým politickým cílům a předvo-

lebním a povolebním nápadům, má naději udržet jednotnou linii hospodaření v lesích. Musí však hájit skutečné zájmy vlastníka, což jsou všichni kolektivní členové, proti jeho momentálním zástupcům. Zájmy by měly být zejména v trvalosti a kontinuitě hospodaření vyjádřené a prováděné řádným hospodařením. Může to však způsobit snížení okamžitých krátkodobých zisků, ale zajistí to jejich trvalost. Snížení krátkodobých zisků může být dáno za vinu prosozovateli trvale udržitelného hospodaření. Ten stále žije s rizikem, že se jej zástupci vlastníka z důvodu nízké ziskovosti daného lesního majetku zbaví, případně si najdou jiný důvod. Koncepce hospodaření v lesích trvale vedoucí jedním směrem, tedy k naplnění jedné či skupiny funkcí, je vždy na místě (u veřejného vlastnictví zvlášť). Riziko je ale i u střídání vlastníků fyzických osob, pokud směřování správy majetku není někde ukotveno. Zatím je častá tragická situace, když se mění nastavení hospodaření po každé změně vlastníka, po každých komunálních volbách, ale i po změně lesního hospodáře. Že tyto změny nejsou ve prospěch trvalosti plnění funkcí lesů, i oblíbených ekonomických kritérií jako dlouhodobých výsledků úspěšnosti péče o lesy, je docela zřejmé.

Často používaný pojem v oblasti cílů hospodaření v lesích, který vyjadřuje, proč je máme a k čemu je vedeme, jsou funkce lesů. Přitom pořídně nevíme, co si pod tímto

pojmem máme představit, respektive si každý může představit něco trochu jiného. Existuje řada odborných výkladů či definic, ale chybí jejich legislativní sjednocení či jedna závazná definice. Zákon o lesích za funkce lesů považuje přínosy podmíněné existencí lesů a dělí je na produkční a mimoprodukční. Nedostatkem je, že tyto přínosy nejsou jednoznačně definovány. Na to, aby lesy tyto přínosy poskytovaly, je třeba navázat povinnosti vlastníků pro zachování VŠECH těchto přínosů neboli funkcí lesů (nebo určitého souboru, který nazveme základním a vedle něj může existovat soubor nadstavbový apod.), případně zachování té na daném stanovišti převažující. Domnívám se, že bychom mohli pro základní členění zůstat u funkce produkční, která je především zájmem vlastníka; a dále pak skupiny funkcí veřejně prospěšných (dnes nazývaných mimoprodukční), které jsou zájmem celé společnosti.

Základní rozdělení funkcí lesů na produkční a mimoprodukční nám mnoho neříká o tom, jak mají tyto funkce vypadat a co si pod nimi máme představit. Pokud vlastník pěstuje les, aby v něm sklídl co nejvíce borůvek, je to produkční funkce? Nebo pokud v lese jako součást hospodaření pase dobytek a následně ho prodává, jedná se o produkční funkci? Zároveň je k širokým úvahám i funkce lesa zvláštního určení pro intenzivní myslivost, tedy především obory a bažantnice, zda nejde o podpo-

ru produkce zvěřiny či poplatkových odstřelů v myslivosti. Tedy i ona nejjednodušeji uchopitelná produkční funkce, pod kterou si každý představí funkci dřevoprodukční, by měla být definována jednoznačněji. I proto, že zákon o lesích ve všech ustanoveních v části zabývající se hospodařením v lesích, se zabývá produkcí dříví a snahou zabezpečit tuto produkci.

Mimoprodukční funkce jsou pak dány zcela na pospas různým výkladům. Přidržíme-li se zákona o lesích, můžeme jejich funkce nepřímou odvodit z těch ustanovení zákona, kde se hovoří o kategoriích lesů. Ty jsou v základním rozdělení tři a jsou charakterizovány převažující funkcí lesů.

Jako základní a nejrozšířenější je kategorie lesů hospodářských. Můžeme dovodit, že jejich převažující funkce je produkční, z dalšího textu tohoto zákona plyne, že jde o zmíněnou úlohu dřevoprodukční. Kategorie lesů ochranných je jednak podmíněna rozhodnutím státní správy lesů (dále jen „SSL“), která je vydá, nachází-li se na uvedeném stanovišti soubor lesních typů v extrémní řadě a převažuje-li u něj funkce ochranná. Cílem této kategorie je zajistit především existenci lesa na různých exponovaných, případně na produkčně nevhodných či technologicky složitých, těžko přístupných stanovištích. Častokrát se v praxi klade rovnítko mezi lesy ochranné a bezzásahový

režim s výjimkou čištění okolí cest a zabezpečení jejich průchodnosti. Ale nemůže ochranná funkce chránit i něco jiného? Zabezpečení existence lesa poskytuje ochranu půdě a vodnímu režimu, v případě důsledného bezzásahového režimu v různém časovém horizontu i biologické různorodosti. Ale opět je k úvaze, zda by ona ochranná funkce neměla být podrobněji rozvedena, aby nemohlo dojít k různým interpretacím. V současném znění zákona o lesích není jednoznačně sděleno, co se má chránit, tedy na co je ona „ochrana“ zaměřena.

Nejširší náruč funkcí lesa nám nabízí kategorie lesa zvláštního určení. S touto kategorií a kategorií lesa ochranného si zákonodárce zjevně nevěděl příliš rady v dalších částech zákona o lesích. Zákonné povinnosti v oblasti hospodaření v lesích plně platí pro zabezpečení produkce dříví, ale při zajištění jiných funkcí mohou působit potíže. Proto moudře připustil možnost udělení výjimky z ustanovení tohoto zákona a stanovení vlastních pravidel hospodaření pro péči o lesy, jejichž převažující funkce je jiná než dřevoprodukční, nejde tedy o lesy hospodářské.

Důležité a v praxi častokrát nenaplněvané sdělení je podmínka a účel kategorizace lesů, že **se dělí podle převažujících funkcí**. Jsme-li tedy v lese ochranném nebo zvláštního určení, musíme svým konáním (hospodařením)

Na menších lesních majetcích se častokrát na lesních pozemcích dochovala různá vodní díla našich předků, která dnes pro zadržení vody v krajině obnovujeme, lesní rybníček, Dolenice, Znojemsko.

nejprve především zabezpečit tu funkci, kvůli níž byl vyhlášen lesem zvláštního určení nebo lesem ochranným a teprve poté můžeme řešit a zajímat se o funkce další. V praxi bohužel tím, že to je les, napřed řešíme a sledujeme produkci dříví a její ukazatele, a teprve potom se staráme o další funkce, byť by v případě jiných lesů než hospodářských měly být nejpodstatnější (UTINEK, 2019).

Jak už bylo řečeno výše, je pro řádnou správu majetku, pokud nespravujeme svůj, na místě mít

od vlastníka nebo jeho zástupců schválený dokument, kde je zakotveno strategické směřování daného majetku. To může být zcela legitimně ekonomika hospodaření s cílem dosažení zisku pro vlastníka, ale také plnění různých mimoprodukčních funkcí. I při cíli dosažení zisku, který je zcela na místě v současné situaci, kdy většinu prostředků na správu lesních majetků získávají vlastníci z prodeje dříví, je potřeba mít na paměti zásadu trvale udržitelného hospodaření. Tam patří i trvalost výnosů bez ohledu na jejich výši,

ale žádoucí je vyrovnaný průběh výše zisku. Trvalost výnosů však může znamenat a často znamená omezení krátkodobého zisku, který je téměř vždy v rozporu se zásadou trvale udržitelného hospodaření. V případě menších lesních majetků naštěstí většinou není pro vlastníky, zvláště pak u různého veřejného vlastnictví, zajímavá úroveň

místě určitá míra zisku ze správy tohoto majetku. O této míře můžeme vždy dlouze diskutovat a nelze ji jakkoli paušálně stanovit. Do ziskovosti majetku, kromě každoročního objemu těžeb, kvality těženého dříví a jeho možností uplatnění na trhu, promlouvá jeho velikost, scelenost, nebo naopak roztržitost, dřevinná skladba,

Včelaření je častý způsob užívání lesů. Zde zabíjíme několik much jednou ranou, pomáháme opylení stromů a zároveň taháme děti a mládež do přírody.

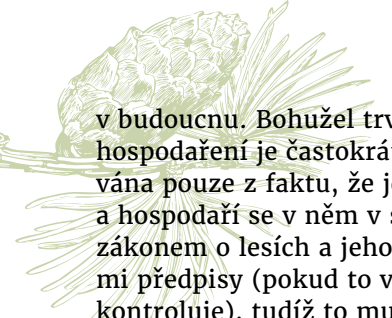
kladného hospodářského výsledku. Přesto je třeba mít stále na paměti, že málokterý vlastník bude souhlasit s dlouhodobou ztrátou z péče o lesy ve svém vlastnictví. I pro pozici ve vyjednávání lesního hospodáře s vlastníkem je na

převaha smíšených nebo monokulturních porostů, způsob hospodaření a řada vnějších vlivů na trhu se dřívím, stejně jako zájem společnosti na podpoře lesů obecně, které vlastník nebo jeho lesní hospodář nemohou ovlivnit.

Pro základní strategický cíl je třeba se seznámit s majetkem, jeho stávající kategorizací – zařazením do příslušné kategorie lesů – tudíž s příslušnou převažující funkcí lesů, zda odpovídá stavu a poslání a dle skutečného stavu navrhnout formulaci základního cíle pro daný majetek a dílčích cílů, případně následných opatření, jimiž bude plnění základního cíle dosaženo. Souběžným krokem je případná změna kategorizace dle převažující funkce. Častým omylem je, že se lesník v lese zvláštního určení chová jako v lese hospodářském s hlavním cílem dosažení co největší produkce dříví, případně že lesy v okolí měst a obcí, kde je významná a převažující funkce rekreační, jsou zařazeny do lesů hospodářských a dle tohoto cíle jsou v nich prováděna opatření. Mějme na paměti, že hospodaření v lesích je většinou činnost polyfunkční. Máme-li tedy jednu funkci převažující, a to je většinou funkce dřevoprodukční, poskytují lesy i řadu dalších užitků pro veřejnost, ať je to funkce rekreační, půdoochranná, vodoochranná, větroochranná či s významem pro biodiverzitu atd. Míra či intenzita těchto funkcí může být v různých typech lesů rozdílná. Nelze automaticky předpokládat, že v každém lese, zejména v tom vedeném s cílem krátkodobé maximalizace zisku, budou všechny mimoprodukční či veřejně prospěšné funkce plněny jako samozřejmost a na maximální možnou úroveň. Na druhé straně je možné říci a dolo-

žit, že například lesy pro ochranu biodiverzity zároveň poskytují nějakou produkci dříví, byť třeba ne maximální vzhledem k danému stanovišti, ale nějaká produkce dříví na daném stanovišti určité je. Také snad všechny lesy, byť ne všechny stejně, mají význam pro klima, rekreaci atd. a ovlivňují jejich kvalitu v závislosti na jeho stavu a prováděné péči. Při plánování hospodářských opatření vycházejících z cílů pro daný majetek nejde o míru a kvantifikaci různých funkcí lesa, ale o to, že jedna je převažující a na její naplnění by měla být všechna prováděná opatření zaměřena.

Bohužel musíme počítat se situací, kdy vlastník nerespektuje odborná doporučení svého lesního hospodáře nejen ve věci v kraji obvyklých nákladů na činnosti prováděné v lesích a doporučení na průměrné zpeněžení dříví při jeho realizaci. Tento stav je častější při správě různých obecních majetků. Tyto záležitosti je nezbytné ošetřit ve smlouvě o výkonu činnosti OLH, případně v ní jednoznačně stanovit, kdo je za ekonomiku hospodaření v lesích odpovědný. Při střídání vlastníků nebo jejich zástupců je to velmi užitečné. Je třeba si uvědomit, že péče o lesy je dlouhodobý proces a pro jeho úspěšnost je nutno stále zdůrazňovat potřebu kontinuity, kdy okamžitý krátkodobý zisk může znamenat v dlouhodobém pohledu ztrátu nebo výraznou komplikaci při dosažení jakéhokoli zisku

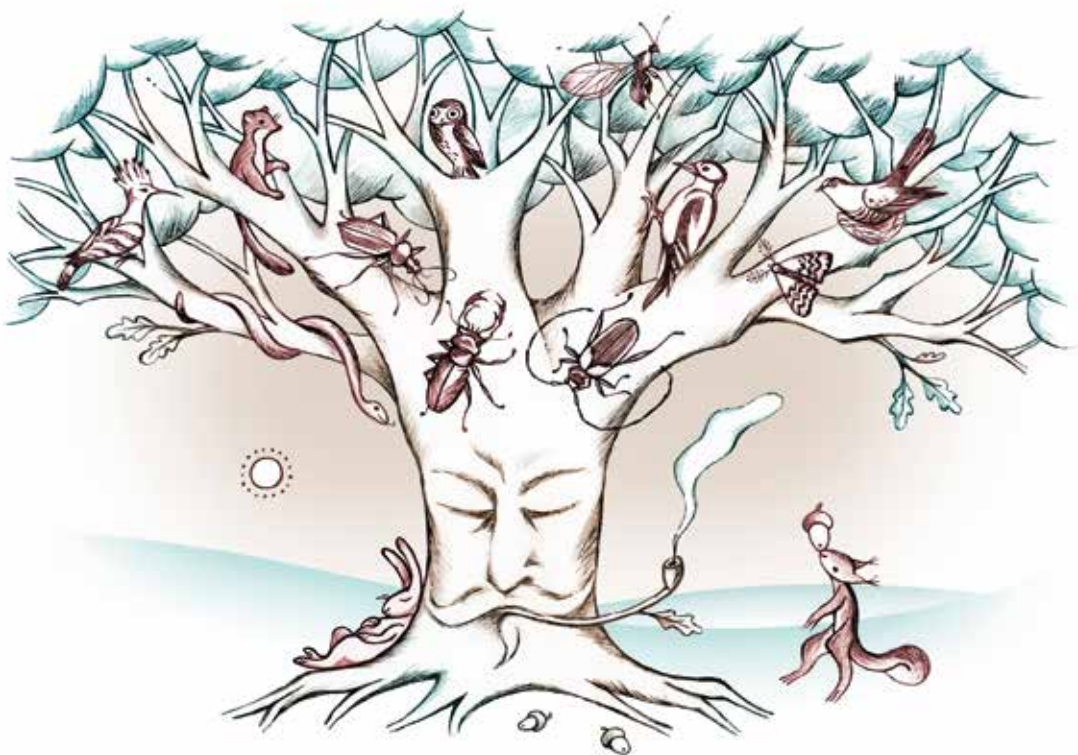
v budoucnu. Bohužel trvalost hospodaření je častokrát odvozována pouze z faktu, že jde o les a hospodaří se v něm v souladu se zákonem o lesích a jeho prováděcími předpisy (pokud to vůbec někdo kontroluje), tudíž to musí být trvalé a nikdo nehodnotí dlouhodobé výsledky hospodaření. Nevýhodou lesního hospodářství je, že problémy se objeví až po několika letech, nikoli v okamžiku vzniku, a nejsou nastavena kritéria, jak hospodaření hodnotit.

Je vhodné pro obě strany, vlastníka i jeho lesního hospodáře, nechat si hospodaření v pravidelných intervalech, nejlépe po pěti letech (na délku intervalu může být i jiný názor), kontrolovat nezávislým auditorem dle jednotné metodiky. Výsledek dá vlastníkovu informaci o stavu jeho majetku a úrovni jeho správy, lesnímu hospodáři buďto potvrdí jeho přístup, nebo doporučí změny. Toto však platí u majetků v řádu alespoň desítek hektarů, u úplně malých lesních majetků v řádu několika málo hektarů či dokonce menších než hektar je dosažení vyrovnanosti až nemožné a trvalost se pohybuje v mnohem delších časových rámcích. O to potřebnější je vytvoření nějaké koncepce hospodaření, byť by to třeba byla jen jedna stránka textu. Neštěstí u malých majetků je, že se z roku na rok dle momentální situace mění zadání pro lesní hospodaření, což je cesta k potížím v budoucím období. Problémy vzniknou jak při plně-

ní mimoprodukčních funkcí, tak i požadavku na trvale udržitelného hospodaření.

Základním motivem pro vytváření strategie lesního hospodaření na malém majetku, byť je limitována jeho velikostí, je vytváření ekologicky stabilního, trvale výnosového a těžebně vyrovnaného lesního majetku. Na tento strategický cíl jsou navázány další cíle v podobě realizačních opatření, např.:

- zvyšovat kvality porostů efektivní obnovou a výchovou,
- chránit cenné části a i při ekonomicky chápaném přístupu k hospodaření podporovat všechny obecné mimoprodukční funkce lesů, jež lesy v majetku malého vlastníka plní,
- podporovat a chránit případné výjimečné dendrologické exempláře (ponecháním výstavků, ochranou a podporou jejich přirozeného zmlazení nebo jako habitatové stromy),
- osvětově působit na místní obyvatelstvo ve smyslu ochrany lesa jako ekologicky významného a krajinnotvorného prvku a chápání jeho širokého funkčního zaměření,
- v rámci produkční funkce menších lesů pak využívat i její lokálně-sociální aspekt, jímž je místní politika zaměstnanosti, možnosti oboustranně výhodné

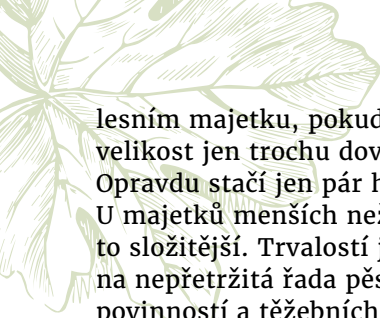
samovýroby, produkce cenově přijatelného paliva pro místní obyvatelstvo apod.

Tyto cíle a jejich realizační opatření je pak třeba promítat do každoročních plánů činnosti – projektů pěstebních a těžebních činností na daném majetku.

Jako základní cíl hospodaření, který vnímáme jako základ pro všechny činnosti potřebné pro zabezpečení funkcí lesů, je TRVALÉ a VYROVNANÉ PLNĚNÍ FUNKCÍ LESŮ – trvalé ve smyslu do nedohlednutelné budoucnosti,

nikoli na období platnosti jednoho LHP, případně jednoho volebního období, a vyrovnané z pohledu potenciálu a kontinuity bez skokových změn a postupného zvyšování reálného efektu plnění všech funkcí lesa, nejen funkce dřevoprodukční. Trvalostí ve vztahu k lesnímu hospodářství se často ústně „šermuje“, ale uvažuje se většinou v rámci jednoho hospodářského roku. Pro stav našich lesů je to neštěstí.

Klíčové slovo **trvalost** je potřeba stále zdůrazňovat. Tuto zásadu můžeme uplatňovat i na menším

lesním majetku, pokud to jeho velikost jen trochu dovoluje. Opravdu stačí jen pár hektarů lesů. U majetků menších než hektar je to složitější. Trvalostí je míněna nepřetržitá řada pěstebních povinností a těžebních možností v obdobných hodnotách. V neposlední řadě jde o trvalost v poskytování výnosů. Ideál trvalosti se projevuje a zabezpečuje v plánování a umísťování těžebních zásahů. Není možné pouze uvažovat v kategorii – je to možné vytěžit, tak to vytěžíme. Trvalost nelze vnímat jako stav, kdy letos vytěžíme 1000 kubíků a za tři roky jen deset, tudíž pořád plníme produkční funkci. Je třeba stále zvažovat, zda bude možné těžbu v podobném rozsahu realizovat i za 20 let a k pojmu trvalost přiřadit ještě vyrovnanost v množství. Je zjevné, zvláště na malých majetcích, že nikdy nedosáhneme stejné každoroční úrovně výnosů jak v objemu, tak v ekonomickém vyjádření, ale je potřeba směřovat k obdobné každoroční úrovni. V grafickém vyjádření je potřeba směřovat k mírně se vlnící křivce, nikoli k sinusoidě. Na základě aktuální těžební možnosti je nezbytné zpracovat rámcovou časovou rozvahu, co bude kdy vhodné těžit. A zároveň je třeba počítat s tím, že nahodilá těžba nám s touto rozvahou téměř každý rok pohnou.

Možnost odkládat různé zásahy neplatí v pěstební činnosti. Tam naopak je třeba stále mít na paměti, že včasné je levné a odklá-

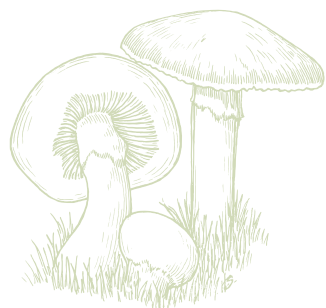
dání pěstebních zásahů, ať už při obnově porostů, tak při výchově, znamená zvýšené náklady na jejich realizaci v dalším období. Pokud při výchově porostů nevyužijeme věk, kdy nejvíce přirůstá, už tento „pěstební zisk“ nelze realizovat, tudíž následně provádíme dražší zásah s nižším efektem, leckdy až rizikem úplného rozpadu porostu. Pamatujme na to, že přírůst není přímka, ale je to funkce věku, něco jako sinusoida, u každé dřeviny je jinde položená na ose věku, dále do jejího průběhu a zjištěných hodnot promlouvá (je ovlivňuje) stav porostu – výchova v předchozím období, smíšení dřevin či monokulturní charakter, stanoviště (půda, klima) aj. Pěstební činnost je třeba realizovat včas dle potřeby porostu.

V případě správy menších majetků je třeba myslet na to (a také se dle toho chovat), že obecná pravidla a zásady lesnictví musíme modifikovat dle konkrétního majetku, který má řadu charakteristik. Nejen dřevinnou skladbu, věkovou strukturu, scelenost či roztržitost atd., ale také je nezbytné vzít v úvahu, že možnosti (a to zejména ekonomické či kapacitní) vlastníků malých majetků v řádech hektarů či desítek hektarů jsou zcela odlišné od vlastníků či správců velkých majetků v řádech stovek či tisíců hektarů. Nikdy nedosáhnete stejného zpeněžení dříví, pokud obchodujete nárazově a malé objemy daného sortimentu, jako ten, kdo pravidelně dodává

odběrateli větší objemy. Opačně to platí u cen prací. Pokud poptáváte zakázku v řádu dnů jejího plnění, je její cena na jednotku výkonu vyšší než zakázka zajišťující dodavatelské firmě program na několik měsíců. Možnost dosáhnout na různé dotace, zpracovat příslušnou žádost z různých operačních či národních programů ve vlastní režii či nechat si ji případně zpracovat dodavatelsky, je u vlastníků či správců malých lesních majetků podstatně horší než u majetků větších. Obecně řečeno, ekonomické možnosti vlastníků lesů jsou přímo úměrné velikosti majetku.

Správa jakéhokoli lesního majetku je do značné míry individuální záležitost nejen v základních a měřitelných charakteristikách majetku vycházejících z trvalého a řádného hospodaření nebo ze zanedbanosti generující neodkladné úkoly, z daného objemu zásob dříví a z něj plynoucích těžebních možností; ale zejména z přístupů vlastníka a jeho lesního hospodáře, které můžeme nazvat individuální nebo jedinečné. Do těch řadíme existující či neexistující zadání vlastníka, jeho trvalost nebo proměnlivost, velmi důležitá je osoba OLH a jím preferované přístupy a zároveň jeho schopnost komunikace s vlastníkem, snaha o zakotvení trvalosti cílů a směrů hospodaření v lesích v různých závazných dokumentech, preferované a převážně využívané hospodářské způsoby atd. V neposlední řadě ovlivňují výsledek hospoda-

ření v lesích různé regionální vlivy v přístupu veřejnosti, ať už je to možnost zajištění prací a zájem o získání suroviny za přijatelnou cenu nebo tlak na různé užívání lesů veřejností. ■

6.

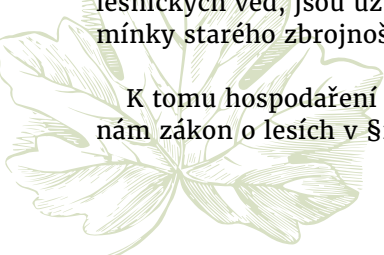
Kudy jít, abychom došli (nejlépe do cíle)

Patříme-li mezi ty vlastníky lesů, kteří žijí podle hesla „Vlastnictví, to je především odpovědnost“, čeká nás zásadní rozhodnutí – kromě toho, co budeme dělat, i jak to provádění (vlastní realizaci vznešených nápadů) zabezpečíme. Musíme se rozhodnout, jak a s kým budeme v lese hospodařit. Za hospodaření v lesích se nejen mezi lesníky považuje zmíněné kácení a sázení (těžba a obnova lesů). Tento názor se bohužel prosadil do zdokonalení a odborného až vědeckého propracování činností prováděných v současném lesnictví. Na dlouhý proces vývoje porostu mezi jeho obnovou až do sklizně se rádo zapomíná. Že jsme kdysi vzhlíželi k oboru pěstování lesů jako k určitému chrámu lesnické moudrosti a syntéze lesnických věd, jsou už jen vzpomínky starého zbrojnoše.

K tomu hospodaření v lesích nám zákon o lesích v §2 písm. d)

říká, že hospodaření v lesích jsou **i ostatní činnosti vedoucí k zabezpečení plnění funkcí lesa**, tedy nikoli pouze obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů, ale vše, co je potřeba pro zabezpečení jeho funkcí. Nejen v laické, ale častokrát i v odborné veřejnosti bohužel převládá krátkodobý ekonomický pohled na hospodaření v lesích.

Podle kategorie velikosti našeho lesního majetku se po stanovení cíle hospodaření (tedy proč jej máme a k jakému stavu jej budeme směřovat) rozhodujeme, jak zajistíme provádění činností potřebných pro zdárný vývoj lesů. Ti, kteří vlastní úplně malé majetky v řádu méně než hektar či několika málo hektarů a ještě na to kapacitně stačí, si většinu prací provádějí sami. Na případnou sklizňovou nebo větší výchovnou těžbu je pak vhodné si zjednat odbornou firmu či kvalifikovaného živnost-

níka. Ale ti, co buďto mají lesů trochu víc, nebo už na to z různých důvodů nestačí, přesto se chtějí o něj starat, mohou postupovat dle následujících příkladů.

Menší nestátní lesní majetky jsou obhospodařované dle dvou základních schémat. Vlastník buďto hospodaří sám prostřednictvím jím vytvořené organizace či organizační složky, případně toto hospodaření sám řídí, a druhá možnost je, že tuto činnost někomu svěří (většinou nájemní nebo pachtovní smlouvou). V případě vytvoření vlastní organizace (v rámci technických služeb, příspěvkové organizace, s. r. o. či a. s. – platí především pro různé obecní majetky) může i ona na lesích hospodařit na základě nájemní či pachtovní smlouvy, aby získala právní důvod tento majetek spravovat. Dalším častým způsobem správy menších lesních majetků je jejich sdružování (o tom jsme hovořili v jedné z předchozích kapitol). Model, kdy především obce hospodaří na svém majetku prostřednictvím ovládané právnické osoby, je častý (ať už je stupeň ovládání 100 %, nebo menší). Častým kritériem pro volbu způsobu správy je velikost majetku, zda lesní majetek „uživí“ vlastní organizaci nebo alespoň svého správce. Nebo je péče (míněno především vynaložené prostředky) zdánlivou přítěží, které je potřeba se zbavit. Někdy je to i majetek sám, který se musí spěšně na někoho „převést“ bez ohledu na to, že dopady tohoto

rozhodnutí pocítí vlastníci (v tomto případě se většinou jedná o různé majetky ve veřejném vlastnictví) až za řadu let. Je nutné mít na paměti, že lesy (kromě často uplatňovaného ekonomického pohledu, to jest zhodnocení krátkodobých výnosů z hospodaření v lesích) plní řadu dalších funkcí, které zejména pro veřejné majetky, tedy obecní a církevní (byť do veřejných nejsou řazeny), jsou velmi důležité. Je to zejména jejich význam pro fungování a vzhled krajiny, především funkce klimatická, půdoochranná a vodoochranná, význam pro biodiverzitu, veřejnost, tedy především funkce rekreační. Zároveň je tu i určitá funkce „reprezentační“ – to jsou naše lesy, podívejte se, jak vzorně se o ně staráme.

Použijeme-li pro obsah činností ve správě lesního majetku rozdělení dle jejich náplně, vychází nám, že činnosti při správě majetku se dělí především na tři základní okruhy:

1. činnosti odborné – plánování, řízení, zadávání a kontrola prací, povinnosti odborného lesního hospodáře (OLH),
2. činnosti výkonné – zajištění vlastního výkonu prací, pěstebních a těžebních činností; sem asi patří i obchod, většinou prodej dříví,
3. činnosti správní (řídící nebo režijní) – sem patří způsob řízení a zadávání předchozích dvou

Postupná tvorba víceetážového lesa prosvětlováním, střední les, Moravský Krumlov.

činností, ekonomika správy lesního majetku, účetnictví apod.

Na úplně malých majetcích v řádu hektarů či menším řešíme jen první dva okruhy – co budeme dělat (to by nám měl říci zvolený odborník) a jak to budeme činit (buďto sami, nebo zvoleným živnostníkem či odbornou firmou).

Při zjištění a šetření způsobu správy konkrétního lesního majetku existuje řada variant v propojování či oddělování těchto okruhů činností. U lesních majetků s vlastní organizací pro správu

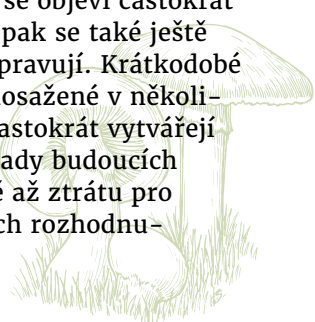
se často spojují činnosti odborné s výkonnými. Ten, kdo plánuje, také práce zadává, řídí, kontroluje a přebírá, zajišťuje odbyt, vyřizuje dotace atd. Výkon činností buďto provádí vlastní zaměstnanci, nebo většinou stálý okruh živnostníků. V případě menších majetků bez vlastní organizace na správu lesního majetku doporučuji a jsem zastáncem oddělení činností odborných (OLH) od zajištění a provádění vlastních činností v rámci hospodaření v lesích a obchodu (většinou soubor pěstebních činností, těžba a prodej dříví). Dává to možnost OLH jak při plánování prací, tak při

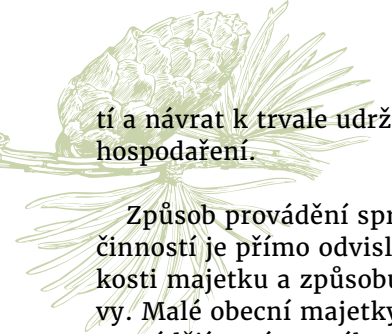

Clonná obnova vyžaduje pečlivou přípravu vyznačením těžených stromů a velmi šetrné provedení těžebních prací, clonná seč v dubu zimmím, Moravský Krumlov.

jejich realizaci zachovat si potřebnou nezávislost, resp. závislost na zájmu vlastníka a jeho lesa, i když majitel o tom častokrát nemá ponětí. OLH může vymáhat plnění zadaných úkolů dle potřeb „lesa“. Nezaměří se na nejlevnější a ekonomicky nejefektivnější řešení, ale na řešení, zadávání a provádění činností, které v daném účetním období vytvářejí náklady, ale v dlouhodobém pohledu posilují odolnost a stabilitu porostů, tím i stabilitu produkce a trvalost v dosahování výnosů. Bohužel se tak občas neděje. Častým omylem ve správě menších majetků, který

bývá způsoben snahou zbavit se problému a nepřidělovat si starosti, je svěřen jak povinností OLH, tak vlastního výkonu činností, případně i obchodu se dřívím, jedné osobě (fyzické či právnické). Nevýhodou hospodaření v lesích, která větší vyvstane při tomto modelu správy, je, že chyby při správě lesního majetku se objeví častokrát až za řadu let, a pak se také ještě delší řadu let napravují. Krátkodobé a snadné zisky dosažené v několika málo letech častokrát vytvářejí dlouhodobé náklady budoucích období, případně až ztrátu pro nápravu chybných rozhodnu-

tí a návrat k trvale udržitelnému hospodaření.

Způsob provádění správních činností je přímo odvislý od velikosti majetku a způsobu jeho správy. Malé obecní majetky většinou provádějí správu svého lesního majetku v rámci činnosti obecního úřadu, větší majetky spravované vlastní organizací provádějí správních činností vedle své hlavní činnosti.

Základní schémata pro správu menších lesních majetků, pokud jejich vlastníci neprovádějí práce svépomocí, jsou tyto:

- vlastní organizace pro zajištění hospodaření v lesích,
- správa v rámci správy dalšího majetku,
- správa cestou sdružení majetků,
- pronájem / pacht cizímu subjektu.

Pokud vlastník nehospodaří sám a na svůj účet, ale prostřednictvím jím za tímto účelem založené právnické osoby, má tato s ním uzavřenou nájemní/pachtovní smlouvu na lesní majetek, který spravuje. Odvádí pak vlastníkovu pevnou částku nájemného/pachtovného dle této smlouvy a na základě rozhodnutí příslušného orgánu společnosti (valná hromada pro s. r. o., představenstvo pro a. s.) i podíl na zisku. Příslušné orgány

společnosti rozhodují o její strategii. Způsob vlastního hospodaření v lesích by měl být uveden v LHP, na to navazují strategické ekonomické záměry – způsob využití lesů, cíle hospodaření, způsob obchodu a zadávání prací, pronájmu honebních pozemků atd. Vždy je na místě, když tyto strategické materiály, včetně podílu na tvorbě LHP, připravuje pracovník, který za hospodaření v těchto lesích zodpovídá a dokáže odpovědné osoby s rozhodovací pravomocí přesvědčit o správnosti svých záměrů. Je potřeba mít na paměti, že o majetku vždy rozhoduje vlastník a jeho lesní správce (ať už je ta osoba titulována jakkoli) s ním musí na tvorbě příslušných rozhodnutí ve vlastním zájmu spolupracovat.

Porovnávání ekonomických výsledků organizací, které především zajišťují hospodaření v lesích, je ošidné. Vlastník (většinou obec, město, ale může to být i fyzická osoba) jim ještě svěřil do péče různou veřejnou zeleň, hřbitovy, častokrát rybníky – ty mohou přispět ke kladnému hospodářskému výsledku, ale i sportoviště, která právě hospodařením v lesích vytvořený zisk zmenšují. Kromě zajištění potřebné péče o tato zařízení je to cesta, jak zmenšit daňový základ a ze zisků z lesnické činnosti se hradí údržba různých veřejně prospěšných zařízení.

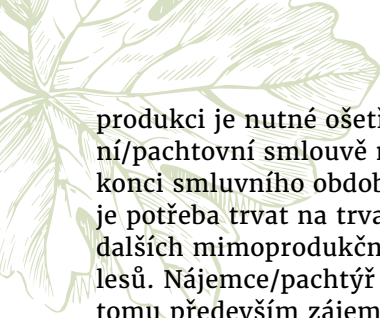
Obdobně to platí i pro správu lesního majetku prostřednictvím jeho správy v rámci jiného majetku

(typickým příkladem jsou různé organizace, zajišťující správu veškerého majetku obce či města).

Pronájem/pacht (pokud nejde o propachtování lesů vlastní organizaci, tedy vlastníkem lesa zřízené a jím ovládané osobě, jak se děje často u větších obecních

majetků za účelem zajištění řádného spravování vlastního obecního majetku a následného zdaňování výnosů z tohoto hospodaření) není šťastné řešení. Už jenom proto, že pro vlastníka by mělo být cílem trvale udržitelné hospodaření nejen z produkčního a ekonomického pohledu. Trvale udržitelnou

produkcí je nutné ošetřit v nájemní/pachtovní smlouvě nejméně ke konci smluvního období a zároveň je potřeba trvat na trvalém plnění dalších mimoprodukčních funkcí lesů. Nájemce/pachtýř má proti tomu především zájem na zachování hospodaření a tím výnosů po dobu platnosti nájemní/pachtovní smlouvy. V případě, že se vlastník rozhodne pro tento způsob hospodaření, je na místě oddělení výkonu funkce OLH a vlastního výkonu hospodaření. Toto oddělení musí být důsledně zajištěno, jakýkoli střet zájmů v jednání OLH ve prospěch pachtýře lesa může vést k dlouhodobému znehodnocení majetku.

V případě, že i funkce OLH je pachtovní smlouvou svěřena pachtýři, je třeba řádně zpracovat tuto smlouvu, zejména důkladně a dopodrobna uvést a rozvést práva a povinnosti propachtovatele (vlastníka lesa) a pachtýře (nájemce). Kromě toho, že je to velmi složité a v čase se ukazují různé situace, na které smlouva nepamatuje, bývá zpracování této smlouvy časově i finančně náročné, takže pachtovní smlouvy bývají velmi obecné a jednoduché. Většinou se propachtuje les dle seznamu parcel k řádnému hospodaření. A pachtýř se zaváže hospodařit dle LHP. Že toto zadání skýtá množství variant řešení, zejména z prvotního pohledu ekonomiky lesního hospodářství a následně stavu lesa, v době uzavírání smlouvy nikdo neřeší. A po třetí výměně obecního zastu-

pitelstva, většinou po kontrole České inspekce životního prostředí, konečně někomu dojde, že se les vlastně znehodnocuje, pokud už není pozdě. ■

7.

Co nás čeká, co musíme

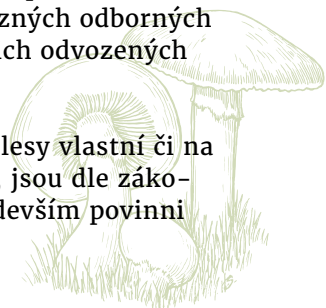
Všichni vlastníci lesů, pokud o tom trochu čtou, jsou zděšeni, že naše lesnické zákonodárství je nejpřísnější na světě nebo alespoň v Evropě. Nemám potřebné znalosti, abych se k tomu mohl vyjádřit, ale pokusím se čtenáře vlastníciho nějaký ten kousek lesa seznámit s tím, na co se má připravit a dát si pozor. Obecná práva a povinnosti jsou u vlastnictví lesů rozvedené do hodně velkých podrobností.

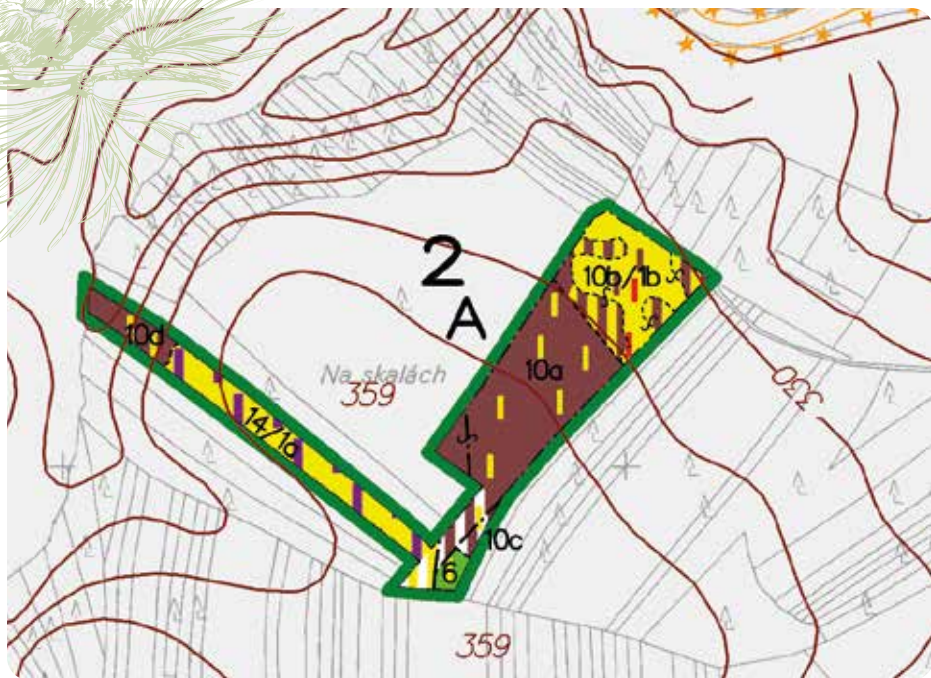
Ti, kteří nechtějí porušit zákon o lesích, respektive se obávají jakéhokoli kontrolního orgánu (který zas tak často nepřijde, neboť v lese se nedá chodit v měkké kancelářské obuvi), se zajímají o to, jaká pravidla či povinnosti musí dodržet. Většina z těch zmíněných zásad vychází z různých odborných poznatků vzniklých v lesnictví v běhu času. Jejich dodržování není až tak zcela nerozumné či obtěžující. Platí to však především pro lesy s cílem péče vyjádřeným

nějakou tou produkcí dříví. Pokud očekáváme od lesů něco jiného než jenom dříví, musíme si pravidla, povinnosti a zásady trochu přenastavit, respektive některé produkční povinnosti nám v tom docela brání.

Minimum povinností, které po nás mohou vymáhat různé orgány státní správy, je uvedeno v zákonech, případně v návaznosti na ně v jejich prováděcích předpisech – vyhláškách. Další povinnosti si může stanovit vlastník, právnická či fyzická osoba nebo jejich příslušný schvalující orgán ve svých vnitropodnikových předpisech nebo schváleném LHP. Ty by měly legislativní povinnosti dále rozvádět dle různých odborných poznatků a z nich odvozených zásad.

Všichni, kdo lesy vlastní či na nich hospodaří, jsou dle zákona o lesích především povinni

Jednou z povinností vlastníka více než 50 ha lesa je nechat si zpracovat svůj LHP. I pro menší majetky se vlastní LHP vyplatí. Toto je jedna z jeho částí – porostní mapa. Lesní hospodářský celek (LHC) Utinkův háj.

netěžit víc, než jim umožňují LHP nebo LHO – pokud si je převezmou. Vzniklé holiny musí do dvou let zalesnit a do sedmi let je mít zajištěné – odrostlé působení různých negativních vlivů. Musí hospodařit ve spolupráci se svým OLH, vést lesní hospodářskou evidenci (dále jen „LHE“), při umělé obnově (sázení) používat náležitý sadební materiál těch správných dřevin, včas a soustavně provádět výchovu. Při těžbě holosečí nesmí vytvořená holina přesáhnout jeden hektar plochy a nesmí být širší než dvě výšky

okolního porostu. Nemůže z jiných než schválených důvodů (obnova či zpevnění porostu) porosty prořezávat (snižovat zakmenění), přednostně provádět nahodilou těžbu a obnovní těžbu v lese vysokém provádět až od 80 let věku. Les vysoký není pojem dle výšky porostu, ale podle toho, že vznikl sadbou či zmlazením ze semen. Pokud jde o les nízký (pařezinu – les vzniklý z výmladků) či střední les (kombinace předchozích dvou tvarů lesa), může se obnovovat už od 20 let věku. Vzniklou holinu musí do dvou let obno-

vit/zalesnit a do sedmi let ji mít zajištěnou – odrostlou působení různých škodlivých činitelů, musí včas konat opatření v ochraně lesa a svou činností nesmí poškozovat lesy jiných vlastníků. Je toho víc, ale tyto povinnosti jsou asi hlavní. Zároveň by stálo za diskusi, které z těchto povinností (většina je zcela rozumných ve prospěch řádného hospodaření v lesích), mají v zákoně uvedenu sankci, tudíž jejich porušení může být postihováno. Zákonná povinnost bez uvedení pokuty za její porušení je jen zbožným úmyslem zákonodárce. Zcela žertovná je povinnost vlastníka lesa dbát na to, aby

lesní porosty nebyly nepřiměřeně poškozovány zvěří v situaci, když s ní vlastník nesmí nakládat a právo myslivosti vykonává někdo jiný. Zároveň je v těch povinnostech uvedená řada pojmů, které zákon nevykládá, takže každý si pod nimi může představit něco, co mu zrovna vyhovuje.

Prvotní rozdělení vlastníků lesů dle povinností uložených zákonem dělí vlastníky lesů na skupinu subjektů hospodařících s majetkem státu bez ohledu, jak je ten majetek velký, a na subjekty (osoby) hospodařící na pozemcích určených k plnění funkcí lesů (dále

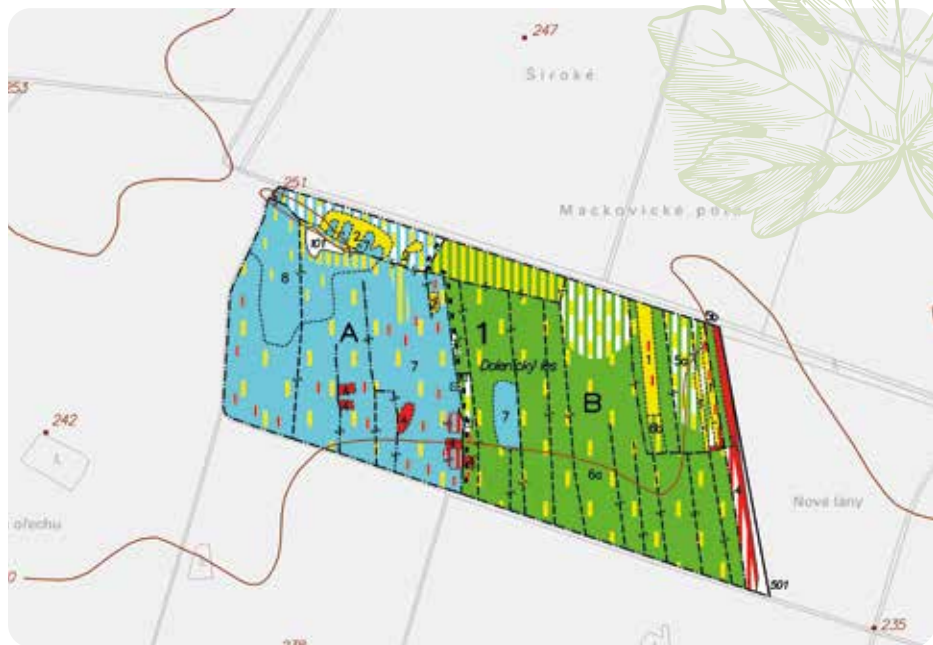
Porostní mapa nám ukazuje jak je les starý, případně jako zde, kde je spousta šraf, že se v porostu vyskytuje více věků dřevin. LHC Lesy římskokatolické farnosti Oleksovice.

jen „PUPFL“), které ve vlastnictví státu nejsou. PUPFL jsou především lesní pozemky dle katastru nemovitostí. Další rozdělení v uložených povinnostech dle zákona o lesích u nestátních vlastníků je dle velikosti majetku, kdy dělicí čára je na hodnotě 50 hektarů. Je jedno, zda jde o fyzické či právnické osoby,

nebo se jedná o vlastnictví veřejné či soukromé. Povinnosti jsou stanoveny dle výměry vlastněného majetku.

Kdo má méně než 50 hektarů lesů, pravděpodobně hospodaří dle LHO, pokud si je převezme. OLH mu stanoví stát, který jej i zaplatí.

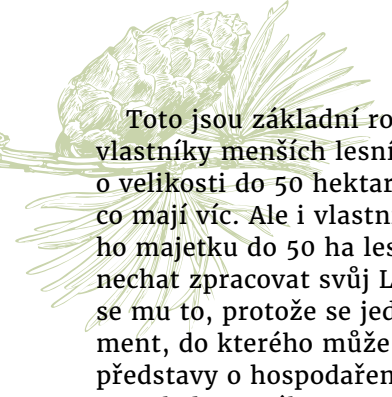

Barevná porostní mapa je pro laika to nejdůležitější z LHP, přitom jen naznačuje zejména věkovou skladbu a prostorovou strukturu lesa. Po-
třebnější jsou nudné tabulkové přehledy v hospodářské knize a zejména
základní strategie a úkoly na desetileté období v textové části LHP. LHC
Obecní lesy Dolenice.

Výše těžeb je závazná pro toho, kdo
si LHO převezme. Pokud si vlast-
ník lesa LHO nepřevzme, může
těžby provádět jen se souhlasem
OLH, a pokud těží víc jak 3 m³/ha/
rok, musí to oznámit státní správě
lesů na obci s rozšířenou působností
(dále jen „ORP“) spolu s vyjádře-
ním OLH – pokud nehospodaří dle
převzatých osnov nebo schváleného
LHP.

Vlastníci lesních majetků větších
než 50 hektarů už svého OLH mít
musí a jsou povinni uhradit nákla-

dy na jeho činnost dle příslušné
smlouvy. Musí hospodařit dle vlast-
ního LHP, který je nutné uhradit,
ale mohou získat dotaci na jeho
zpracování. Z LHP schvalovaného
SSL pro ně plynou další povin-
nosti – závazná ustanovení LHP.
Jedná se o zmiňovanou maximál-
ní možnou výši těžeb, minimální
podíl melioračních a zpevňujících
dřevin při obnově a pro státní
a obecní majetky ještě minimální
podíl výchovných zásahů v poros-
tech mladších 40 let (závazný úkol
výchovy mladých lesních porostů).

Toto jsou základní rozdíly mezi vlastníky menších lesních majetků o velikosti do 50 hektarů a těmi, co mají víc. Ale i vlastník menšího majetku do 50 ha lesů si může nechat zpracovat svůj LHP. Vyplatí se mu to, protože se jedná o dokument, do kterého může vnést své představy o hospodaření, jsou-li v souladu se zákonem o lesích. Je to dle zákona nástroj vlastníka pro jeho hospodaření na rozdíl od LHO, které se zpracovávají pro potřeby SSL, která je zadává i hradí. Na zpracování LHP mohou vlastníci lesů žádat o dotaci dle platných pravidel. Pokud ale hospodaří dle svého LHP, vzniká vlastníkově povinnost mít i svého OLH a zaplatit si jej. Oba tyto výdaje nad rámec zákonných povinností, pokud dílo či služba za ně pořízená odpovídá zákonu nebo odborným zásadám, se majiteli bohatě vrátí. Na rozdíl od OLH jmenovaných státem, které řada vlastníků lesů ani nezná a v životě je neviděla, OLH sjednaný vlastníkem musí plnit své povinnosti dle uzavřené smlouvy. Když je neplní, musí následovat postih, případně výpověď smlouvy. Vůči „státnímu“ OLH vlastník lesa tuto možnost nemá, nevybírá si jej a nemůže tento výběr jakkoli ovlivnit. Stejně tak ani LHO majitel nezná a každopádně jejich obsah nemůže ovlivnit. Už nic nenadělá s chybami v nich obsaženými. Pokud je hlavním kritériem pro zadání zakázky na jejich zpracování cena pořízení, dostatečně to vypovídá o získané kvalitě díla. Úspora několika

tisíc za to, že mi OLH zajistí stát a hospodařím dle bez mého záměru vytvořených LHO, může znamenat ztrátu desetitisíců v delším období při následném hospodaření. V případě, že vlastník hospodaří bez převzatých LHO, může to krátkodobě stačit, hodně záleží na velikosti majetku a jeho stavu. Z dlouhodobého pohledu v případě života a vývoje lesa po několik desetiletí je dokument, který nám na základě aktuálního stavu lesa a našeho záměru stanoví koncepci spravování lesa a následně z toho vyvodí konkrétní hospodářské úkoly, velmi potřebný, ať se bude jmenovat jakkoli. Na vojně jsme tomu říkali strategie a těm dílčím úkolům taktika. ■

8.

Co nás potká, co bychom měli

Následující řádky se budou zabývat především tím, co je v zákoně o lesích nějak nadhozeno a není to dotaženo do konce. Nadhozením není míněn jen chybějící postih za porušení zákazu, což činí zákaz poněkud bezzubým, ale i používání pojmů, k nimž chybí zákonná definice, takže si každý pod nimi může představit něco trochu jiného. Pokusím se zmínit i o tom, kdy je uložena povinnost dle legislativy z hlediska řádného hospodaření v lesích nedostatečná, a proč spatřuji (nejen já, ale různá odborná literatura) úkol či zadání za potřebné a pro další vývoj lesů a hospodaření v nich za nezbytné. Uvažujeme stále jako zodpovědní vlastníci. Chceme předat majetek svým následovníkům v lepším stavu, než jsme jej dostali. Proto děláme víc, než musíme. Děláme, protože chceme.

Projdeme si to postupným probráním tří základních fází vývo-

je lesa – zrod – zrání – sklizeň a budeme porovnávat, co nám ukládá legislativa a na co bychom ještě neměli zapomenout, pokud chceme být vznešeně titulováni hospodáři. Je možné, že na některou činnost zapomenu, nebo mi nebude připadat tak významná. Za to se omlou-

Výchova mladých lesních porostů je častokrát opomíjená, zde prořezávka akátů umožní uvolnění a tím přežití jasanů, které se zmlazují z ponechané horní etáže, Skalice, Moravskokrumlovsko.

vám všem, kteří se v životě potkali s něčím jiným. Navíc se všechny tyto názory mohou spíše uplatňovat v porostech přibližně podobného věku, čili ve stejnověkém nebo alespoň podobněvěkém lese věkových tříd. V ideálních bohatě strukturovaných lesích, kde je spousta dřevin velmi různých věků, fáze vývoje lesa v čase ztrácí smysl. Ty probíhají na ploše porostu všechny současně, všude se porost pozvolna obnovuje, dozrává a všude se těží jednotlivé stromy, dosáhnou-li určeného stupně

zralosti. Nevzniká nám holina, tudíž přerušení přírůstu a produkce, a o tomto ideálu trvale tvořivého lesa bychom z různých důvodů měli začít usilovně uvažovat. A nejen přemýšlet, měli bychom to začít dělat.

Pokud si to projdeme dle zmíněných fází vývoje přibližně podobněvěkého porostu, vyplne nám z toho trochu více textu i při velké zdrženlivosti a zapomínání na podstatné. Raději jsem vše rozdělil do tří kapitol. ■

9.

Jak založíme nový les aneb počátek života lesa

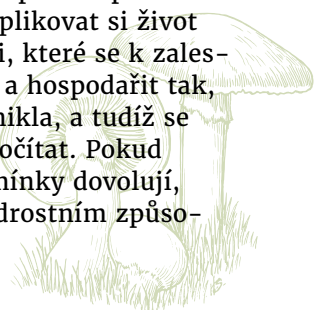

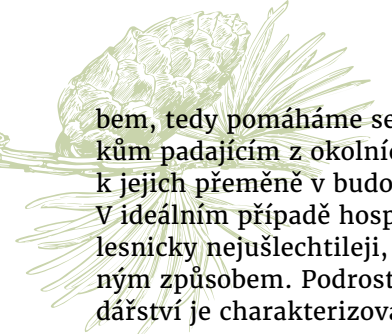
Při uvedeném základním dělení fází vývoje lesa trochu nedomýšlíme to, že první etapa se nazývá obnovou, tedy nějaký les zde byl a my jej pouze obnovujeme. Les je něco jako nekonečný proces života – života zrození, dospívání a zániku.

K počátku života lesa nám zákon o lesích ukládá, že bychom při péči o něj měli pozemek do dvou let od provedení těžby zalesnit, a to stanovištně vhodnými dřevinami, do sedmi let od provedení těžby jej mít tzv. zajištěný – odrostlý působení různých negativních vlivů (mezi ně patří okolní buřeň, zvěř či klimatické vlivy). Zalesnit bychom měli vzniklou holinu, což je pojem nejistého obsahu. Zákon o lesích jej opakovaně používá, aniž by řekl, co si pod tím máme představit. Není závazně stanovena její minimální výměra ani způsob jejího měření.

Zákon o lesích navíc neobsahuje zmocnění k definování pojmu v podzákonném předpisu – vyhlášce. Určitý výklad pojmu holina však je v prováděcí vyhlášce k zákonu o lesích (od 1. 1. 2023 platná pod č. 186/2022 Sb.), který jako produktivní holinu označuje pozemek, ze kterého byly stromy odstraněny těžbou. Její minimální výměra, aby ji bylo možné nazvat holinou, je nejasná. Abychom měli holinu, musíme odstranit z lesního pozemku lesní porost, většinou těžbou, ale i jinak (např. požárem).

Proto je lepší a pro hospodáře snazší nekomplikovat si život různými lhůtami, které se k zalesňování vztahují, a hospodařit tak, aby holina nevznikla, a tudíž se lhůty nezačaly počítat. Pokud to porostní podmínky dovolují, hospodaříme podrostním způso-

bem, tedy pomáháme semínkům padajícím z okolních stromů k jejich přeměně v budoucí porost. V ideálním případě hospodaříme lesnický nejušlechtlejší, a to výběrným způsobem. Podrobní hospodářství je charakterizováno přiro-

livé stromy, až dosáhnou cílových parametrů, a obnova porostu probíhá nepřetržitě. Hospodaření je tedy zaměřeno na každý jednotlivý strom. Oba tyto způsoby hospodaření kromě toho, že mají řadu různých přechodů mezi sebou, jsou

Při umělé obnově se menší vlastníci nejen z důvodů pěstební úspěchu soustřeďují na stanovištně původní dřeviny, zalesnění dubem zimním, obecní Moravské Bránice, Ivančicko.

zenou obnovou nového porostu. Nejdříve si zabezpečíme vytvoření nového mladého porostu, a teprve pak provádíme domýcení mateřského. Hospodaření je zaměřeno na celý porost a plochu lesa, kde se nacházejí nějaké stromy. Při výběrném způsobu těžíme jednot-

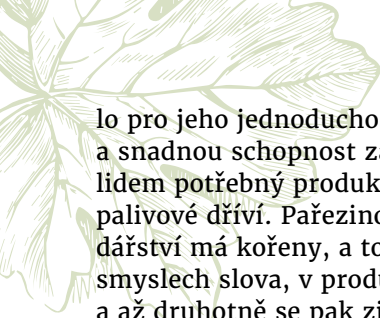
ředevším dlouhodobými koncepčními způsoby vyžadující velkou odbornost hospodáře a dlouhý čas na jejich nastartování. Pak už to běží samo. Zrušit a zlikvidovat se to dá za pár týdnů. Znovu začít hospodařit s vizí a koncepcí pak trvá řadu let.

Vrátíme se k obnově. Vedle ní se často pracuje s pojmem zalesnění či zalesňování. Obnova lesů v odborném i laickém vnímání je návrat ke zdravému a rostoucímu lesu po jeho vykácení. Jde o povinnost častější v dnešní době, kdy se porosty přehnala kůrovcová kalamita. Mediálně se hlavně lesnickému úkolu dneška říká obnova kalamitních holin, prezentuje se jako obtížně řešitelné až neřešitelné z řady více či méně objektivních důvodů. Velmi zjednodušeně řečeno, i když lesnická legislativa vše řeší trochu nejasně a zamotaně, za zalesňování považujeme tvorbu nového lesního porostu na pozemku, kde před výsadbou lesní porost nebyl, tedy na různých nelesních pozemcích, v případě pozemků lesních jde o různá bezlesí. Obnova lesních porostů, jak sám pojem navozuje, je obnovením vykáčeného lesního porostu buďto přirozenou obnovou z náletu či jiného zmlazení, nebo výsadbou nového lesa tam, kde les už byl. Nový les v čase navazuje na předchozí. V případě úmyslného hospodaření v nekalamitních dobách, kdy lesní hospodář určuje vývoj lesa a není jím vláčen, je jeho obnova článkem nekonečného a dokola se točícího řetězu činností při hospodaření v lesích.

U obnovy lesů je třeba úvodem poznamenat, že ji není nutné jen provádět sázením malých stromčků. Lesy se dají pěstovat dvěma základními způsoby. První je pěstováním ze semene, a to buď

přirozeně z náletu, nebo uměle sázením do lesní půdy. Druhý způsob pěstování stromů a jejich porostů je z výmladků. U dřevin, které mají schopnost je vytvářet, vyrostou nové kmeny nazývané výmladky z kořenů nebo z pařezů. Zjednodušeně řečeno, schopnost tvorby výmladků mají všechny listnáče. Především se takto v lesích pěstovaly duby, lípy, habry, olše, vrby, topoly, ale i jasany, javory, buky, v menší míře i břízy. Stromy a lesy se tedy mohou obnovovat generativně (ze semen) nebo vegetativně (z výmladků). I náš lesní zákon a jeho prováděcí předpisy na výmladkové lesy pamatují, používají pro ně pojem lesy tvaru nízkého – na rozdíl od lesa vysokého, což je les vzniklý ze semen nebo sazenic. Les střední je kombinace obou způsobů. Podstatné je, že hospodář zde může hospodařit s využitím výmladků.

Lesy, které vznikly z výmladků, se dle lesnické legislativy nazývají lesem nízkým. Obecně se pro ně většinou používá pojem pařeziny, protože většinou vznikly obrážením výmladků na setnutých pařezech. Výmladky ale mohou vzniknout i z kořenů. Pařeziny neboli výmladkové lesy jsou přitom něco, co naše lesnictví poměrně usilovně odmítá. Snaha o jejich obnovu většinou vychází z okruhu lidí, kteří se zabývají ochranou přírody. Důvodem je velmi pozitivní vliv pařezin složených z původních dřevin na biodiverzitu. Přitom toto hospodaření (nebo spíš užívání lesů) vznik-

lo pro jeho jednoduchost, funkčnost a snadnou schopnost zabezpečit lidem potřebný produkt, většinou palivové dříví. Pařezinové hospodářství má kořeny, a to ve všech smyslech slova, v produkci dříví, a až druhotně se pak zjistil vliv na ochranu biodiverzity.

V dávné minulosti se hospodaření s využitím výmladků používalo téměř všude v nížinách a pahorkatinách. Bylo jednoduché, fungovalo a místním obyvatelům zabezpečovalo dostatek zejména palivového dříví. Těžba v lesích se prováděla sekerou a tohoto, dnešními očima spíše nekvalitního dříví, bylo potřeba obrovské množství. Používalo se proto krátké obmýtlé lesa, aby bylo dříví sekerou snadno zpracovatelné a slabší průměr těžených kmenů měl význam i pro následnou výrobu polínek. Navíc jedinci výmladkového původu mají jiné přírůstové charakteristiky než jedinci týchž dřevin semeného původu. Nejvíce přirůstají v mládí, někdy po 20. roce věku začíná tloušťkový přírůst stagnovat a snižuje se. Protože v minulosti (nazíráno dnešními očima) lidé potřebovali velké množství slabého dříví, úplně to postačovalo ke splnění produkčního cíle, tedy toho, co od lesa očekávali a co z něj potřebovali. Když se s nástupem průmyslové revoluce objevila větší potřeba dříví vhodného pro další zpracování zejména pořezem pro výrobu dalších produktů ze dříví a potřeba paliva začala být uspokojována uhlím, nastal soumrak paře-

zin. A ty postupně téměř zanikly, ačkoli lesů výmladkového původu bylo docela dost, jen se to nesmělo říkat. V současnosti se pařeziny se všemi znaky svého aktivního obhospodařování pozvolna, bohužel velmi pozvolna, obnovují.

Podíváme-li se na důvody odmítání pařezin a oprávněnost argumentů proti jejich pěstování, zjistíme, že jediný rozumný důkaz proti pařezinám je z produkčního pohledu to, že v pařezinách nevytěžujete dříví pro další zpracování pořezem. Vzhledem k malé tloušťce kmenů z pařezin s obmýtlím okolo 30 – 40 let je to zřejmé. Navíc smíšené porosty listnáčů, častokrát různě křivé a s velkými korunami, nedávaly předpoklady dostatku dříví po další zpracování. A tak se začaly lesy sázet jehličnatými dřevinami, u nás zejména smrkem, který dává podstatně větší zásobu dříví v mýtním věku než stejně staré porosty listnatých dřevin. Jehličnany navíc poskytují podstatně vyšší podíl kulatinových sortimentů. Ale to zabředáme do vlivu vzniku lesnictví na změnu dřevinné skladby až k dosavadnímu způsobu užívání a pěstování lesů a položení základů ke kalamitnímu stavu. Ještě před nedávnem, resp. před kůrovcovou kalamitou, se jako jedno z pozitiv lesního hospodaření uvádělo, že těžíme pouze to, co v lese přiroste. Hospodaření je tedy dlouhodobě udržitelné. Zároveň se tvrdilo, že na rozdíl od našich předků v lesích hospodařit neuměli, pouze je neuvážené

využívali. Ale i oni je dokázali užívat s rozvahou, jak je doloženo. Kde byla komunita usazená delší dobu, vytvořila si pravidla užívání krajiny pro své zachování a přežití. V lesích těžili tak, aby to, co získali, zase stačilo dorůst. Pravda také je,

samých dřevin vzniklých sadbou nebo z náletu, tedy za 120 a více let. I v odborné literatuře se uvádí, že objemová produkce pařezin ve srovnání s objemovou produkcí vysokého lesa je za stejné období stejná nebo dokonce vyšší. Třetí

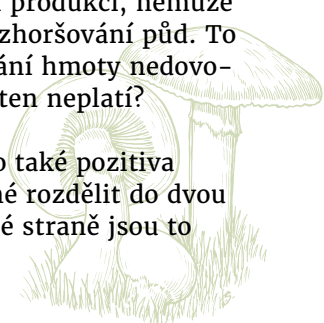
Výmladky dubu letního ve třetím roku po těžbě, Čejkovice, Znojemsko.

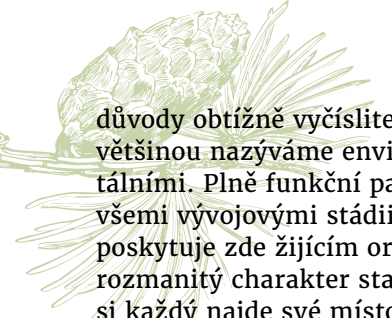
že bylo podstatně méně lidí a tlak na využívání přírodních zdrojů byl menší.

Další mýtus o pařezinách z produkčního pohledu je jejich údajná nízká produkční schopnost. Přitom se porovnává množství získaného dříví za obmýtí pařezin (30 – 40 let) s obmýtím těch

tradovaný mýtus tvrdí, že pařeziny vyčerpávají půdu. Pokud by platilo, že mají nižší produkci, nemůže platit tvrzení o zhoršování půd. To zákon o zachování hmoty nedovoluje. Anebo ani ten neplatí?

Výhody anebo také pozitiva pařezin je možné rozdělit do dvou skupin. Na jedné straně jsou to

důvody obtížně vyčíslitelné, které většinou nazýváme environmetálními. Plně funkční pařezina se všemi vývojovými stádii porostů poskytuje zde žijícím organismům rozmanitý charakter stanovišť, kde si každý najde své místo pro život. Je otázkou, zda význam pařezin pro biodiverzitu nespočíval spíš v pestré mozaice různých typů stanovišť od holin až po zapojený hustý les na relativně malé ploše. Organismy se specifickými nároky zejména na světlo neměly problém se přemístit na další vhodnou lokalitu, když ta, kde jejich populace žily, změnila charakter a už pro jejich vývoj nebyla tak příznivá.

Je třeba zdůraznit také to, že hospodaříme-li výmladkově v lokalitách, kde se tak činilo od nepaměti, chráníme tak místní genofond a zachováváme stanovištně původní druhy a nezalesňujeme z různých dálek dovezenými sazenicemi. Na druhé straně jsou snadno vyčíslitelné přínosy produkční, byť lesníky jsou stále zpochybňovány a pařeziny jsou pokládány za něco méněcenného a ekonomicky nevýhodného.

Pařeziny jsou výhodné hlavně pro vlastníky menších lesů v řádu hektarů nebo desítek hektarů, jejichž pěstebním cílem může být produkce paliva na otop vlastní domácnosti a co nejnížší náklady na péči o jejich les. Nižší výtěžnost dříví k dalšímu pořezu se u těchto majitelů těžko zohledňuje, protože množství získaného sortimentu

v řádu několika metrů krychlových je téměř neprodejně. Základní jednotkou pro obchod se dřívím je jedna odvozní souprava čili v listnatém dříví alespoň 15 – 25 m³, v jehličnatém nejméně o deset víc. Navíc se při ekonomickém porovnání lesa nízkého, tedy pařezin, a lesa vysokého zcela pomíjí rozdílnost nákladů na obnovu porostu. U pařezin jsou téměř nulové, neuvažujeme-li náklad na stavbu oplocenek, který je konstantní při jakékoli obnově lesa vzhledem ke stavům zvěře, ale to je jiné téma. Raději budeme podporovat obnovu lesa sadbou, i když pro vlastníka je mnohem levnější a jednodušší ponechat vše na obnově výmladky. Důležitý a opomíjený argument pro pěstování pařezin je, že na malých majetcích rychleji, a proto snáze dosáhneme vyrovnanosti výnosů, což je mimochodem jeden z ideálů lesnictví. Při hospodaření ve tvaru vysokého lesa s dlouhým obmýtím je nám tento cíl hodně vzdálen nebo až nedosažitelný.

Pokud jsme z různých důvodů odstranili hlavní porost těžbou nebo jinak, je před námi povinnost porost následně obnovit. Takzvanou umělou obnovu (sadbou sazenic) musíme provést, pokud jsme neměli připravenou a založenou přirozenou obnovu (náletem semínek z okolních stromů) nebo porost není složen z dřevin, které mají schopnost tvorby výmladků, to jsou především listnáče – dub, lípa, habr, vrba, topol, ale i buk, bříza, javory.

Jestliže se však dokážeme ovládnout a nepokácíme všechno suché, zůstane nám porost souší. Pod jejich krytem ve stínu a příznivějších mikroklimatických podmínkách než na otevřené holině můžeme v případě vhodných

modřín), dostupná vzdálenost se nám tak zvětšuje.

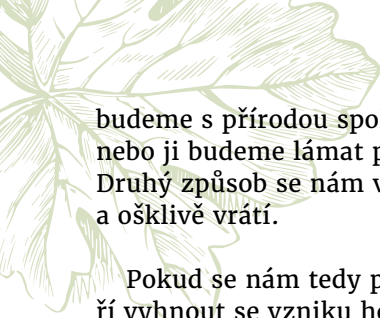
Nevýhodou této přirozené obnovy je, že vcelku ignoruje časové rámce předepsané zákonem o lesích. Pustíme-li se do toho, uděláme

Při hospodaření v menších lesních celcích je prostor a možnost na provádění levnějších a účelnějších způsobů obnovy, zde přirozená obnova clonnou sečí dubu zimního, obecní lesy Miroslavské Knínice, Moravskokrumlovsko.

podmínek dál pracovat s přirozenou obnovou ze semen. Ta se dostaví, jsou-li v dostupné vzdálenosti plodící stromy nejlépe stanovištně vhodných dřevin. Malá semínka s křídélky dokáže vítr zanést na velké vzdálenosti (např. bříza, osika, javory, ale i smrk, borovice,

všechno pro to, aby nám nevznikla holina a nezačaly se počítat lhůty. Ono to s využitím sil přírody trvá déle, ale za to by výsledek měl být stabilnější a odolnější proti působení různých nežádoucích vlivů. Při jakékoli činnosti v krajině, nejen v péči o lesy, musíme zvážit, zda

budeme s přírodou spolupracovat nebo ji budeme lámat přes koleno. Druhý způsob se nám velmi rychle a ošklivě vrátí.

Pokud se nám tedy podaří vyhnout se vzniku holiny, ať už ponecháním sterilních souší, z nichž už škodlivý hmyz vylétnul, a nepředstavují žádné nebezpečí pro okolní porosty, anebo pokud není motivací těžební činnosti likvidace nahodilé těžby, ale úmyslné hospodaření, pak hospodaříme podrobně nebo až výběrným způsobem, kdy postupně těžíme a rozvolňujeme mateřský hlavní porost a veškerá obnova je prováděna s využitím obnovy přirozené. Přirozená obnova kromě toho, že déle trvá a je pro lesníka či vlastníka v přípravě a provádění těžby pracnější a odborně náročnější, má řadu pozitivních efektů.

Jednak je to obrovská úspora nákladů na založení nového porostu a jeho následnou ochranu, pak také předpoklad vyšší odolnosti následných porostů z přirozené obnovy, které si nesou v sobě po rodičích určitou informaci o tom, jak mají odolávat negativním vlivům, jejichž působení budou na daném stanovišti vystaveny. Pokud mateřské porosty pocházely z přirozené obnovy, ani nevíme, kolikátá generace byla vystavena a odolala působení různých negativních vlivů. Navíc pamatujeme na to, že sazenice z lesních školek byly pěstovány v určitých optimálních podmínkách, zejména pokud

jde o závlahu a dostupnost živin. Prvním šokem je pro ně samotné přesazení na běžné lesní stanoviště a druhým krutá realita života, kdy jsou vystaveny působení řady stresujících vlivů, s nimiž se dnes mladé stromky v počátku svého života jako součást budoucího lesního porostu setkávají. Pokud je jedním z oněch – dnes bohužel tak častých – stresorů jarní přísušek, kdy dva i více měsíců nespadne ani kapka, máme o výrazný neúspěch obnovy postaráno.

Stávající propagované způsob obnovy a zejména přípravy pozemku na následnou výsadbu přirozenou obnovu lesů ignorují a někdy přímo likvidují. Celoplošná příprava půdy pro následnou výsadbu sice vypadá pěkně, ale v případě různých stále častějších vln extrémních teplot a sucha narušený půdní povrch přikrytý vrstvou prokypřeného prachu spolu s organickou drtí může pozemek docela úspěšně vysušit mnohem víc, než by se stalo při běžném pokryvu horní vrstvy půdy drnem. Navíc výsadba do nakypřené a tím vysychavé zeminy je velmi snadná a pracovníky v zalesňování k tomu svádí. Dříve oblíbená celoplošná příprava půdy naoráním má obdobný efekt na vysychání pozemku. Mělkými brázdami s narušeným drnem se nám ztrácí voda z vrstev půdy, které by při běžném pokryvu půdy byly suchem nezasažené.

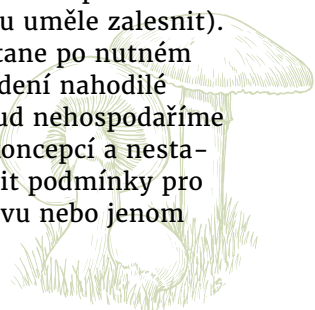
Celoplošná příprava půdy (ať už naoráním nebo celoplošným

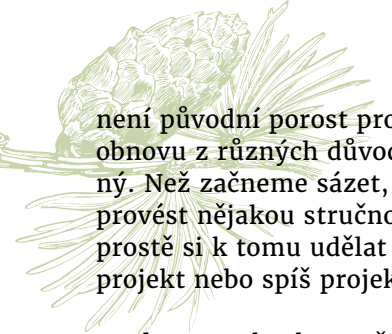

mulčováním) má smysl při běžném rozložení srážek jak v množství, tak v čase, jaké bylo přibližně do konce 20. století. Dnes je to z pohledu vysychání obnovovaných pozemků velmi rizikové. Navíc zejména při celoplošné přípravě půdy mulčováním, tedy rozdrčením veškerých rostlin a jejich smíšením se svrchní vrstvou půdy, ztrácíme i to málo z přirozené obnovy dřevin, které se na obnovovaném pozemku nachází se všemi pozitivy, které přirozená obnova na odolnost nového porostu přináší. Plocha k výsadbě sice vypadá pěkně, výsadba a následná péče je velmi snadná, a tudíž levná, ale

stálo by za to sledovat, jak se vyvíjí osudy těchto výsadeb v řádu více let a nenaslouchat pořád hlasům, že za všechno může sucho. Částečně je to pravda, ale že jsme mu připravili cestu a prostřeli stůl, to už nikdo nezmiňuje.

Jestliže jsme z různých důvodů museli vytvořit holinu, vznikla nám i povinnost tento pozemek obnovit (většinou uměle zalesnit). Převážně to nastane po nutném a rychlém provedení nahodilé těžby, nebo pokud nehospodaříme s dlouhodobou koncepcí a nestáčili jsme připravit podmínky pro přirozenou obnovu nebo jenom

není původní porost pro přirozenou obnovu z různých důvodů vhodný. Než začneme sázet, musíme provést nějakou stručnou úvahu, prostě si k tomu udělat nějaký projekt nebo spíš projektík.

Jde o to, abychom věděli, jak nová holina vypadá, jaký má tvar a hlavně, jakou má plochu, na jakém se nachází stanovišti a z toho nám vyplyne, jaké dřeviny a v jakém počtu můžeme použít pro její zalesnění, jak je rozmístíme po celé obnovované ploše. Tato papírová příprava na zalesňování může být velmi jednoduchá, ale potřebné základní údaje – velikost, soubor lesních typů (stanoviště), druh dřevin a počet a druh sazenic, způsob a rozmístění výsady na ploše – bychom z ní měli vyčíst. Na tyto údaje se nám pak váže objednávka sazenic a případná následná žádost o dotace na podporu obnovy pozemku.

Měl by být, třebaš v co nejjednodušší podobě, nezbytný i pro jakoukoli realizaci záměru. Kdo to bude dělat, z něj vyčte, co a jak má provést. Pro přípravu projektu je vždy vhodné se poradit s odborníkem, nejlépe se svým OLH. Ušetříme si tím řadu problémů, které nám metoda pokus – omyl přináší. Uvedený projekt nám řekne, **co a kde** bychom chtěli dělat, **jak** bychom to měli provést, **proč** to budeme činit zrovna tímto způsobem a **kolik nás to bude stát**. I když se v průběhu realizace může objevit situace, která nás vede

k pozměnění základního zadání, pořád máme nějakou představu, k čemu chceme dospět. Rozhodně není možné někde nakoupit sazenice dřevin, které máme rádi, pak přijet k pasece a nějak je zapíchat do země. Vždy pracujeme s představou, jak to bude vypadat za řadu let. Že se něco jeví jako úspěšné teď, ještě neznamená, že to bude stejně zdařilé za pět nebo více let.

Pokud obnovujeme lesní porost na lesním pozemku sadbou, musíme dodržovat požadavky na zalesňování dané lesnickou legislativou. Především musíme použít dřeviny stanovištně vhodné. Za ty jsou považovány dřeviny uvedené v příloze příslušné vyhlášky (dnes č. 298/2018 Sb.) jako základní cílové a v odpovídajícím procentu zastoupení i dřeviny meliorační a zpevňující pro daný soubor lesních typů. Ten najdeme v lesních hospodářských osnovách nebo přímo v typologické mapě na webu ÚHÚL. Musíme jich vysázet předepsaný minimální počet dle další vyhlášky (dnes č. 456/2021 Sb.), kde jsou stanoveny také podmínky pro obnovu lesního pozemku – musí na něm růst nejméně 60 % minimálního počtu stanovištně vhodných dřevin (dle vyhl. č.298/2018 Sb.) a musí být rovnoměrně rozmístěny po ploše, což nepřímou vede k tomu, že sazenice musí obsadit celý pozemek nejlépe v řadové výsadbě pro zjednodušení následné péče (obžin) a přehlednosti nového porostu.

Pokud jde o ty stanovištně vhodné dřeviny, doporučuji z nabídky v příloze příslušné vyhlášky orientovat se na dřeviny meliorační a zpevňující a z těch obzvláště na ty, které na daném stanovišti patří do přirozené dřevinné skladby. To už si laskavý čtenář najde v různých publikacích na téma ekologie lesů. Nemůžeme se jen podívat kolem sebe, co nám kolem našeho lesa roste. Pamatujeme na to, že větší na lesů má výrazně pozměněnou dřevinnou skladbu předchozími staletími hospodaření zaměřeného především na produkci dříví a my se teď klopotně snažíme vrátit se zpátky k přírodnímu stavu. Nejedná se o ekologickou buzeraci, ale ekonomickou radu na zvýšení šance dopěstovat vysázené dřeviny do myšleného věku a sklízet je až v produkčním optimu, nikoli vlivem různých dnes už předvídatelných turbulencí předčasně.

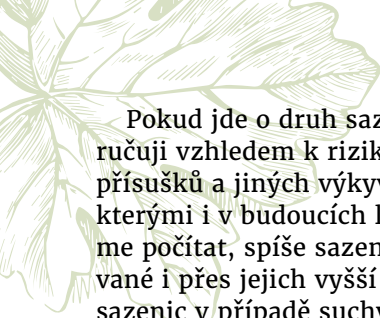
Zároveň ale riskujeme, pokud výsadbou neoplotíme, že nám ji zlikviduje zvěř. To, čeho je nejméně (většinou listnáčů), jí chutná nejvíc. Ale škody zvěří na lesních výsadbách je jiné téma a dnes už evergreen.

Musíme mít na paměti, že základním příkazem pro pěstování lesů je trvalost a z něj by měl plynout důraz na odolnost. Musíme pracovat s dřevinami, o kterých si aspoň dle dnešních znalostí myslíme, že něco vydrží. Opakované zalesňování dřevinami, které mizí nebo zmizely, je plýtváním

sadebním materiálem i penězi. Při tvorbě projektu zalesňování myslíme především na odolnost budoucího porostu na daném stanovišti, nikoli pouze na to, jak co nejlépe za 100 let naši následníci prodají vypěstované dříví. Je otázkou, zda se k němu vůbec dopravují.

Budeme-li věnovat svou péči dřevinám, které nám dnes připadají ekonomicky méně zajímavé, tím, že je budeme schopni dopěstovat do stanoveného věku, ekonomicky zajímavými se stanou. V případě obnovy lesního pozemku sadbou pamatujeme na to, že lesnická legislativa nám předepisuje kromě druhu dřevin a jejich počtu a rozmístění ploše i povinnost používat sadební materiál daného původu a deset let uchovávat tzv. list o původu sadebního materiálu (certifikát, který nám příslušná lesní škola vystaví).

U sadebního materiálu (sazenic) se zajímáme i o to, odkud osivo pochází (aby nebylo z nějaké vzdálené oblasti). Genetický základ sazenic, zejména schopnost se přizpůsobit danému stanovišti, jsou velmi důležité. Zajímáme se o sazenice vzniklé z osiva získaného v blízkém okolí naší zájmové lokality nejen kvůli legislativním pravidlům pro přenos sazenic, ale řídíme se i selským rozumem, kdy můžeme předpokládat, že sazenice z osiva získaného z obdobných podmínek budou lépe připravené na naší lokalitě na přežití.

Pokud jde o druh sazenic, doporučuji vzhledem k riziku různých přísušků a jiných výkyvů počasí, se kterými i v budoucích letech musíme počítat, spíše sazenice obalované i přes jejich vyšší cenu. Obal sazenic v případě suchých period přece jen nějakou dobu dodává sazenici potřebnou vláhu, což je v prvním období po výsadbě, než dojde k prokořenění, nezbytné, zejména pokud osazujeme menší plochy a jsme schopni zvýšenou pracnost a tím časovou náročnost kapacitně zvládnout. Zároveň je potřeba zvážit výšku nadzemní části sazenice. Obecně platí – čím je nadzemní část vyšší, tím je větší i listová plocha a tím je větší i potřeba dostupné vláhy pro přežití této sazenice. U nedostatečně zakořeněných sazenic, což může být i dva roky po výsadbě, buďto v tomto období stihneme výsadbu uzalévat, nebo zaznameneáme velké ztráty. Menší sazenice s menší listovou plochou mají přece jen větší šanci na přežití v období různých přísušků. Větší sazenice však po výsadbě krásně vypadají, máme pocit, že jsme splnili úkol zalesnit dříve bezlesý pozemek a můžeme stříhat pásku. Jako notorický sýček doporučuji vypravit se na takto osázené pozemky po pár letech...

Máme-li na holině nějaké stromčky, ať už vysázené, či spadlé z nebe přirozenou obnovou, nebo porost z výmladků z ponechaných pařezů či kořenů, ještě nemáme vyhráno. Stále nám běží

lhůta v zajištění porostů. Splnili jsme povinnost zalesnění (byť je to odborně nesprávně, ale je to v zákoně o lesích). Nejde jen o výsadbu či přirozenou obnovu lesa, ale musíme se postarat i o následnou péči. Ta je aktuálnější, respektive je potřebnější, u porostů vzniklých sadbou, porosty z přirozené obnovy si většinou pomůžou samy, musíme je „jen“ chránit proti zvěři. V případě vysázených mladých porostů je nutné je většinou dvakrát ročně ožnout (likvidovat buň bránící růstu nových stromků), musíme je ochránit proti zvěři (nejlépe a nejúčinněji oplocením) a to každoročně většinou tak 5 let po výsadbě, dokud nejsou tzv. zajištěné, tedy odrostlé působení různých škodlivých vlivů (traviny, keře, zvěř, sněhová pokrývka apod.). ■

10.

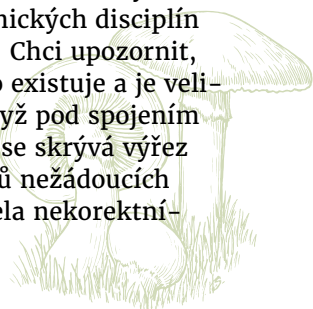
Jak o něj pečujeme

Tato kapitola pojednává o tom, že založení nového lesního porostu nebo jeho obnovení je jen začátek dlouhé cesty a jen první krok ve splnění spousty úkolů. Můžeme si připadat jako pohádkový princ před začarovaným zámekem. Někdy si ve své naivitě představujeme, že zasázíme-li nový lesní porost, je vyhráno. Můžeme si lehnout do trávy a zasněženě pozorovat, jak les sám roste. Vyzývání samovolného vývoje jako jediného správného přístupu k přírodě těmto názorům nahrává. A do toho nás média zásobují přívalem zpráv, jak zalesňujeme Česko a vyhrneme si rukávy a máme splněno. Neuvědomujeme si, že teprve začínáme. Podnikli jsme sice nezbytný první krok, ale pořád jsme jen na začátku. A na příslušném hospodáři je, kam se cesta vývoje porostu bude ubírat, kde a jaký bude mít cíl. Je jedno, jestli je hospodářem sám vlastník, anebo některá rozhodování přenechal svému lesnímu hospodáři.

Z předchozího textu víme, že když už jsme vyrobili holinu, musíme ji také zalesnit/obnovit. Podle zákona o lesích máme nějaké lhůty pro zalesnění a dle prováděcích předpisů je určeno, jakou dřevinou a kolika sazenicemi máme zalesnění provést. Ale starost o mladé a vyvíjející se lesy nařizuje zákon o lesích jen obcím a státu, jako by jen tito vlastníci museli ze zákona řádně pečovat o svůj majetek. Ostatní to přece ví a nikdo jim to nařizovat nemusí. Horší je, že jim to ani nikdo neřekne. Co zákon neukládá, to přece nebudeme dělat, když nemůžeme. A ještě to stojí peníze...

V této části nelze popsat vše, co je nazýváno výchovou a zabývá se tím královna lesnických disciplín – pěstování lesů. Chci upozornit, že něco takového existuje a je velice potřebné. I když pod spojením výchova porostů se skrývá výřez z různých důvodů nežádoucích jedinců podle zcela nekorektní-

Bohatě a dobře smíšený porost smrku, buku, jedle, třešně atd. je pro toho, kdo zásah provádí, častokrát těžkým oříškem. Les Ing. Svobodové, Lomnice u Tišnova.

ho a dnes nepřipustného hesla (to se nesmí ani vyslovit, jen šeptat) „Děcka a stromy sa majů řezat“. Autorem je jistý sadař z Modré u Uherského Hradiště. Na ose vývoje lesního porostu, kdy začínáme jeho obnovou a končíme sklizní čili těžbou, je to ten dlouhý střed, který výrazně promlouvá do toho, jak bude vypadat závěr, tedy co sklídíme a jak to prodáme. Takto to bývá v obvyklém lese věkových tříd, kdy všechny stromy v porostu jsou přibližně stejně staré. V bohatě strukturovaných lesích, kdy les je složený z více druhů dřevin různého věku, to neplatí. Tam je vývoj lesa

trvalý, obnova i sklizeň jsou také nepřetržitě.

Hovoříme-li o výchově, pak odstraňujeme jedince, kteří škodí těm cílovým. Význam porostní výchovy je nepominutelný tehdy, staráme-li se o lesy, jejichž cílem je produkce dříví. U jiných cílů péče nemůže být ekonomika hospodaření postavená na jeho těžbě a následném prodeji. A pěstební péči neboli odstraňování nežádoucích a všemožnou podporu cílových dřevin musíme začít dělat již v raném mládí porostu, kdy mladé stromky bujně přirůstají a radost-

ně reagují na své uvolnění a větší požitek světla, vláhy a živin. Co do porostu nevložíme v jeho mládí, je už zbytečné vkládat ve „středním“ věku. Je to obdobné jako s lidmi.

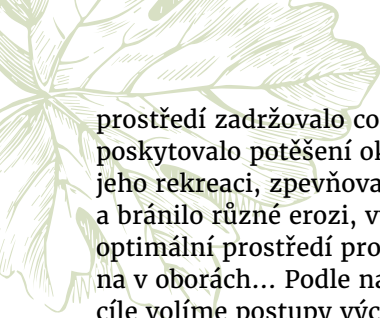
V lesnictví se péče o mladé lesní porosty rozlišovala na pročistky, prořezávky a probírky. Pročistky jsou zásahy, kdy v úplně nejmladších porostech upravujeme zejména dřevinnou skladbu (vyřezáváme dřeviny, které se nám z různých důvodů nehodí). Prořezávka je pak zásah, kdy vedle úpravy dřevinné skladby upravujeme skladbu prostorovou (kolik komu dáme životního prostoru a světla). Většinou se takto porosty rovnaly do jedné etáže, ale nemusí tomu tak být vždy. Dříví, které získáváme z prořezávek, je tzv. nehroubí, je slabší než 7 cm a většinou je ho velmi mnoho. Při probírkách (ať už v mladých porostech, nebo v těch středněvěkých) se soustředíme právě na prostorovou skladbu, kolik kterému stromu dáme místa k životu. Druhé zastoupení by mělo být vyřešeno předchozími zásahy už v mladých porostech. Při probírkách, i v prvních do 40 let věku, získáváme tzv. hroubí (dříví silnější než 7 cm), které musíme evidovat jako vytěžené dříví. Obecně z pohledu ekonomiky hospodaření v lesích jsou výchovné zásahy v nejmladších porostech – pročistky a prořezávky – jenom nákladové. Beznákladové jsou jen v případě, že si je uděláme sami a tu spoustu práce nepočítáme. Z prvních probírek už můžeme alespoň část vytěženého dříví zpeněžit,

ale hospodářský výsledek bude spíš záporný. Výjimkou jsou strukturní probírky ve výběrných lesích.

Kdo to kdy dělal, ví, že hranice mezi těmito typy zásahů je neostřá, častokrát nám už při provádění prořezávek napadá hroubí (těžíme i nějaké silnější stromy). Nebo naopak zásah v třicetiletém či starším porostu, pokud se mu dříve nikdo nevěnoval a podle toho je zanedbaný, nám přináší jen hromadu slabých tyček. Není podstatné, jak zásah správně provést, důležité je, že se vůbec provede. A to pochopitelně dle cíle pěstování daného porostu.

Bavit se o porostní výchově má smysl v lesích, kde člověk koná, tedy zasahuje – usměrňuje vývoj a stav porostu, prostě se s nadšením plete přírodě do díla. V tzv. bezzásahových lesích nikoli. Tam se však musíme psychicky připravit na to, že vývoj se nebude odvíjet od našich představ. Ať budeme předvídat cokoli a modelovat jakkoli, vždycky na něco zapomeneme. A pak jsme překvapeni. V případě ponechání lesů (nejen lesů) samovolnému vývoji musíme především zapomenout na kategorie líbí – nelíbí. Prostě to tak bude, ať chceme, nebo ne.

V případě lesních porostů, které jsou spravovány s jiným cílem, než je jejich ponechání samovolnému vývoji, si musíme cíl předem ujasnit – zda tradičně „hospodaříme“, abychom získali dříví, nebo zda pěstujeme lesy pro to, aby jejich

prostředí zadržovalo co nejvíc vody, poskytovalo potěšení oku estéta při jeho rekreaci, zpevňovalo nám půdu a bránilo různé erozi, vytvářelo optimální prostředí pro zvěř zejména v oborách... Podle nastaveného cíle volíme postupy výchovy, aby nás výsledek – výchovný zásah – k tomu cíli zase o kousek posunul. Nemá smysl, vzhledem ke zmiňovaným významným funkcím lesů, za všech okolností konat tak, abychom zvedli produkci dřevní hmoty, jak se tomu dosud zatím převážně děje. Leckdy je maximalizace produkce dříví a jeho ekonomické zhodnocení v protikladu k funkci lesa, pro jejíž naplnění jej máme a s tímto cílem jej opečováváme a v jejíž prospěch bychom se o něj měli starat. Nemáme lesy jen proto, abychom vypěstovali co nejvíc dříví.

Na druhou stranu počítáme s tím, že o lesy bychom se měli nějak starat – pochopitelně kromě lesů bezzásahových a tam, kde obnovujeme divočinu (musíme rozlišovat les a prales, i ten vznikající). Většina našich lesů jsou porosty více či méně pozměněné člověkem. Pokud ta změna znamenala přínos nejen pro biodiverzitu, ale i další užitky z lesa (půdu, vodu, klima), měli bychom přemýšlet, jak se o něj máme starat, aby tyto užitky les poskytoval ve stále větší míře. A nikoli aby nám dával jenom co nejvíce dříví, které častokrát nejsme ani schopni dopěstovat do potřebného věku a dimenzí.

To, co nazýváme porostní výchovou, je usměrňování vývoje porostů

jak co do druhové skladby, tak co do skladby prostorové. Z produkčního pohledu výchovou stimulujeme přírůst a tvorbou druhové a prostorové skladby porostu ovlivňujeme jeho odolnost a tím i trvalost hospodaření. Způsob a zejména načasování provedení nám umožňují reagovat na odlišnou přírůstovou dynamiku různých dřevin, kdy uvolňujeme a zajišťujeme dostatek prostoru pro dřeviny pomaleji rostoucí, ale které z různých důvodů chceme a upřednostňujeme, před těmi rostoucími rychleji, ale zase tolik o ně nestojíme. Krásný příklad jsou tzv. pionýrské dřeviny (např. osika).

Výchovu porostů rozlišujeme na výchovu mladých lesních porostů, která má v zákoně o lesích hranici ve věku 40 let a výchovu v porostech pozdějšího věku. Ta je obecně nazývána probírkami. Opět to platí pro podobněvěkové porosty. U těch bohatě strukturovaných je to trochu jinak. A zákon o lesích jiné než stejnověkové porosty ani nezná.

Není závazně definováno, jaké má výchova mladých lesních porostů splňovat znaky či kritéria, což je docela citelné, je-li následně i předmětem dotačních příspěvků. Jak žadatel, a zvláště pak kontrolní orgán neví, zda za prořezávku může být uznán zásah, kde žadatel odstranil tři stromčky po hektaru nebo je potřeba snížit počet jedinců alespoň o třetinu. U bohatě strukturovaných porostů složených z různých dřevin v rozdílných stádi-

ích vývoje věk ztrácí úplně smysl a také se nepoužívá. Proto v těchto porostech těžko o závazném ukazateli výchova do 40 let hovořit, když nelze určit, jaký věk vlastně celý porost má. Respektive se v něm

Pěstování bohatě strukturovaných lesů nám nějak do těchto pravidel vytvořených pro lesy věkových tříd, kdy porost je složen ze stromů jednoho věku, nezapadá. Přesto je tento způsob velkou příleži-

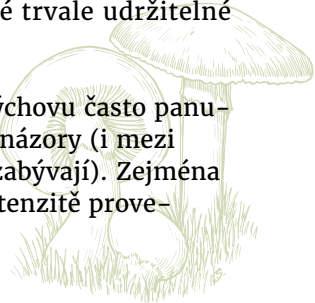

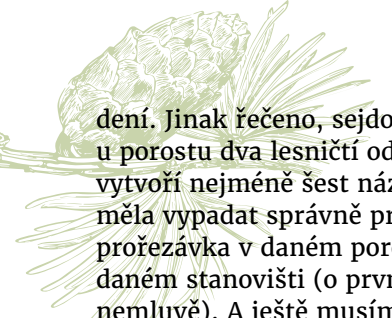
Pokud se nám při umělé obnově (zde výsadba smrku s náletem břízy) prosadí i ta přirozená náletem, musíme zvolit, jaké zastoupení dřevin budeme podporovat a máme možnost vytvářet smíšený les s významným zastoupením hlavní dřeviny. Úplný výřez břízy zvyšuje riziko zániku porostu v budoucnu při různých kalamitách – Slavonicko.

nachází všechny možné a představitelné věky stromů. V rámci oblíbeného zjednodušování můžeme při tvorbě LHP věkové složení nějak zprůměrovat, a pak se nestácíme divit, jak průměrné hodnoty některým dřevinám nevyhovují.

tostí pro vzývané trvale udržitelné hospodaření.

Na porostní výchovu často panují docela odlišné názory (i mezi těmi, kteří se jí zabývají). Zejména se diskutuje o intenzitě prove-

dení. Jinak řečeno, sejdou-li se u porostu dva lesníci odborníci, vytvoří nejméně šest názorů, jak by měla vypadat správně provedená prořezávka v daném porostu a na daném stanovišti (o první probírce nemluvě). A ještě musíme uvažovat v kategorii, proč zrovna tento les máme, jaká je jeho převažující funkce.

Vzhledem k současným tlakům na okamžitou úsporu nákladů se mohou objevovat názory propagující co nejmenší intenzitu výchovných zásahů pod zástěrkou šetrnosti a citlivosti. A tak provádíme nejslabší, nejlevnější výchovné zásahy a vymlouváme se, že je budeme častěji opakovat. Na to však už nikdy nedojde. A kdo by se dnes zabýval tím, co se má udělat za tři roky. V případě krize nastoupí optimalizované výkaznictví (zásah se vykáže na papíře) a nahradí případné nedostatky.

Ale pro ty, kteří hospodaří pro své potomky a pro budoucnost, platí, že intenzita zásahu vychází jednak z cíle pěstování lesa, tedy zda je naším cílem produkce co největšího množství dříví v co největší kvalitě a tím i zpeněžení, nebo některá z přehršle mimoprodukčních funkcí. A také musíme posoudit výchozí stav porostu, zda jde o porost z přirozené obnovy, který bývá velmi hustý, a výchovou nahrazujeme či urychlujeme redukční procesy, které by bez našeho přičinění probíhaly v jiných časových rámcích a zejména by v přirozeném výběru

vítězily jiné dřeviny či jiné tvary stromů, než si přejeme pro naplnění našich představ o cílovém stavu porostu.

A pochopitelně vyžadují častější výchovný zásah mladé porosty listnatých dřevin nebo borovice z výsadeb, kterých se sází dvojnásobek až trojnásobek počtu ve srovnání s častým smrkem či nastupující douglaskou. Takže víme, že u dřevin, kterých je do 5 tisíc kusů po hektaru, stačí jeden výchovný zásah za 10 let, u dřevin, kterých je 7 a více tisíc po hektaru, jsou pro zdárný vývoj porostu vhodné zásahy dva. Nemůžeme si v těchto porostech představovat, že jedním zásahem zredukujeme počet jedinců tak, aby stačilo jít do porostu s dalším zásahem po více než 10 letech.

Stromky potřebují i nějaký boční zástín, který stimuluje výškový přírůst. S nějakým konkurenčním tlakem se počítá. Otázkou k řešení je jeho míra. Jednorázovým silným uvolněním se výškový růst může zpomalit a těžiště přírůstu přejde do korun. Navíc riskujeme poškození porostu při náporu nějaké klimatické disturbance (vítr, namrzající sníh, perioda sucha), které jsou v posledních letech stále častější. Pokud nestihneme první zásah v různě hustých porostech zejména listnáčů provést v období jejich nejbujnějšího růstu, musíme pak volit menší intenzitu a častější opakování. Počítáme s tím, že výchovou, kterou ovlivňujeme především přírůst, se snad se všemi

dřevinami dostaneme na podobné počty jedinců po hektaru. Ty jsou něco mezi 100 (dub pěstovaný „po francouzsku“), častěji 500 až 800 stromy v mýtním věku, kdy můžeme začít porost obnovovat.

Podle cíle pěstování lesa volíme i způsob výchovy. Musíme zvolit, které dřeviny budeme upřednostňovat a jakou budou mít prostorovou skladbu. Pro obsáhlost problematiky mohou jen odkázat na různé publikace o pěstování lesů, kde toto téma bývá podrobně rozpracováno dle hlavních porostních dřevin a charakteru stanoviště.

Při vlastním provádění, pokud hospodaříme ve smíšených porostech, nesmíme zapomínat, že každá dřevina roste jinak rychle, má jiné nároky, a to především na světlo. Podle všech těchto údajů pak musíme volit způsob, jak budeme zasahovat, jaká skladba porostu je náš cíl (které jedince podpoříme a které budeme potlačovat).

Hlavní zásada je, že není jen jediný správný způsob výchovy. Ten jediný propagovaný nás bohužel vždy nakonec dovede k jednoetážovým a jednodruhovým porostům. V minulosti častý cíl porostní výchovy byl „srovnat stromy do jedné úrovně a vyřezat všechny jedince tzv. ostatních

dřevin a ponechat pouze jednu dřevinu hlavní“. Výsledné jednoetážové monokultury však opomíjejí základní zásadu lesnictví – trvalost. Dřeviny, které se nám dnes zdají jako zbytečné, mohou za pár let v případě jakéhokoli dnes nepředstavitelného ohrožení a poškození porostů napomoci k dopěstování alespoň části jedinců dřevin, které z produkčního pohledu pokládáme za hlavní, do náležitého věku a dimenzí. Nebo svými semeny napomohou obnově porostů po kalamitách. V případě monokultur

První zásahy v husté směsi po přirozené obnově listnáčů je vhodné provádět křovinořezem, Moravský Krumlov.

ztratíme většinou celý porost, pro jehož obnovu pak nemáme zdroj semen.

Pamatujeme na to, že v lesích, kde očekáváme produkci, redukuje-
me počet sazenic tak, aby ve vývoji
porostu zůstal zachován zápoj,

tedy aby se nám korunky aspoň
trochu dotýkaly. Z pohledu jiných
funkcí lesů se zabýváme i verti-
kálním zápojem, aby se porost stal
hradbou různě pod sebou posklá-
daných korun či větví. Zde pracu-
jeme s dřevinami, které snášejí
zástin, protože snažit se udržet

slunné v zástinu jiných korun není dobrý nápad. Stále uvažujeme, co je cílem našeho pěstování, a tomu všemožně pomáháme. Odstraňujeme, co našemu cíli škodí. Jak bylo řečeno v první části, cíl vychází z převládající funkce toho kterého lesa (máme-li jej pro produkci užitkového či palivového dříví nebo pro estetické prostředí, pro ochranu půdy, jako zábranu proti větru atd.).

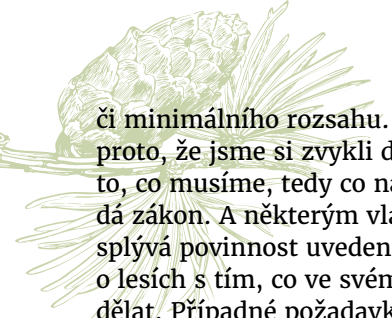
V případě porostů s jinou hlavní funkcí, než je funkce dřevoprodukční, odkládáme zásady výchovy platné v lesích s cílem maximalizace produkce a upravujeme stav porostu dle cíle jiného. V lesích rekreačních vytváříme velmi rozvolněný zápoj a upřednostňujeme stromy s velkými korunami, v lesích pro ochranu biodiverzity preferujeme dřeviny, které mají na dochované druhové bohatství příznivý vliv, a striktně odstraňujeme nepůvodní druhy. V lesích půdochranných vytváříme zápoj nejen horizontální, ale i vertikální, stavíme hradbu stromů a keřů proti větru, dle toho volíme dřevinnou skladbu. V lesích pro ochranu vod pomáháme dřevinám s velkým kořenovým systémem pro jímání srážek, jsme opatrní při volbě dřevin kvůli opadu listů. V lesích s intenzivním chovem zvěře pomáháme dřevinám s tvorbou plodů, které slouží jako potrava v době nouze.

Porostní výchova zejména mladých lesních porostů je vkladem do výsledků budoucího hospodaře-

ní v lesích. Pročistky, prořezávky a první probírky nám určují, nejen jak bude les vypadat za padesát či za sto let, ale hlavně jaké množství dříví a v jaké kvalitě v něm naroste. Výchova v porostech předmýtních (přibližně 40 až 80 let starých) většinou jen udržuje stav nastavený v mladém věku. Soustředí se na odstraňování souší, které už neposkytují žádný přírůst, a na odstraňování zdravých stromů škodících stromům cílovým. Ještě na počátku tohoto období je ještě čas na zahájení přestaveb na lesy přírodě bližší s nepravidelnou strukturou, poté už lze zvažovat jen dobu nastartování procesů vedoucích k přirozenému zmlazení.

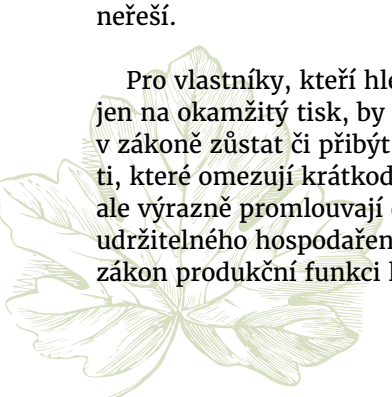
Stav porostů při jejich předávání našim následníkům nám ukazuje, jak jsme dokázali pracovat s přírůstem. A přírůst, vedle dřeviny, jejího genetického základu a stanoviště, je významně ovlivňován způsobem péče o daný porost, tedy jak jsme porost vychovávali, které jedince jsme ponechávali a uvolňovali a které odstraňovali.

Proti povinnosti porostní výchovy ukotvené v zákoně o lesích existují vlivné hlasy, které říkají, že vlastník by měl být omezován co nejméně. On přece ví nejlépe, jak hospodářit. Na rozdíl od tohoto liberálního pojetí ve výkonu vlastnických práv při hospodaření v lesích se v případě porostní výchovy přimlouvám za uvedení této povinnosti pro všechny lesy (nejen státní či obecní) do zákona o lesích včetně nějaké definice

či minimálního rozsahu. Jednoduše proto, že jsme si zvykli dělat jen to, co musíme, tedy co nám ukládá zákon. A některým vlastníkům splyvá povinnost uvedená v zákoně o lesích s tím, co ve svém lese budou dělat. Případné požadavky OLH, pokud je opravdu odborný a nejen zákonný, odhazují stranou s odkazem na zákon o lesích. Pokud nákladové činnosti dělat nemusí, nedělají je. Navíc málokdy se do plánovaných výchovných zásahů v LHP za desetileté období jejich platnosti dostanou dva výchovné zásahy (někdy ani jeden). A co není ve schváleném LHP, to přece nemusíme dělat.

Zvláště to bolí u lesů ve veřejném vlastnictví, kde o nich rozhodují lidé, kteří se ve svém vládnutí každé čtyři roky střídají. O pěstování lesů a hospodaření v nich nemají ani ponětí, o to snadněji se jim pak rozhoduje, na jaké činnosti budou schváleny finance. Platí, že jejich lesník s obtížemi prosadí, co je nějak závazné, na další už nemusí dostat prostředky a především má často nastavené ekonomické ukazatele, jak velký má vytvořit zisk, a dále si to, jak chceš. A na porostní výchově se ušetří nejrychleji. Že se okrádáme o budoucí výnosy, to dnes nikdo neřeší.

Pro vlastníky, kteří hledí u lesů jen na okamžitý tisk, by měly v zákoně zůstat či přibýt povinnosti, které omezují krátkodobé zisky, ale výrazně promlouvají do trvale udržitelného hospodaření, má-li zákon produkční funkci lesů nějak

regulovat. Nemůžeme počítat s tím, že všichni vědí, jak na to. Jsou mezi námi i ti, kteří dělají jen to, co se musí. Zdravý selský rozum zůstal v literatuře našich dědů a pradědů. V legislativě (v zákoně nebo v podzákonném předpise) by mělo být uvedeno, jak má výchova mladých porostů vypadat, aby byla skutečně výchovou, co se musí také dělat, aby si lesy zachovaly své funkce, abychom stále mohli hovořit o lesích a nemuseli začít používat výstižnější pojem plantáž.

Známé úsloví „Roste jako dříví v lese“ říká, že se o jednotlivé stromy nikdo příliš nestará. V předchozích řádcích jsem se snažil vyjádřit, že v lese, kde chce člověk dosáhnout nějakého cíle a pro něj ho tvoří, přetváří či formuje, jde o dost tvrdou a intenzivní výchovu. Nejde zůstat na půli cesty, pokud jsme se jednou rozhodli, že v něm budeme realizovat nějaké své představy. V lesích ponechaných samovolnému vývoji naopak čekáme, co se projeví, převládne a zvítězí. Ale v našich přetvářených a vytvářených lesích jsme to my, vlastníci i jejich hospodáři, kdo rozhoduje o tom, co převládne a zvítězí. A tomu všemožně pomáháme. ■

11.

Jak lesy sklízíme a co bychom si k tomu měli poznamenat

J Jsme ve fázi, kdy máme v lese už nějaké stromy cílových rozměrů. Dosažení cíle se většinou určuje dle výčetní tloušťky, tedy tloušťky kmene změřené v 1,3 m výšky stromu. Pokud hospodaříme v lese věkových tříd, kdy kritériem zralosti je věk a porosty jsou už dostatečně staré na to, abychom v nich mohli provádět úmyslnou těžbu, můžeme těžit a porosty začít obnovovat.

Lesní těžba se prolíná s pěstováním lesů a přeneseně i se zakládáním nových lesních porostů. Nemělo by jít o samostatnou a cílovou disciplínu. Vždy by měla sloužit k jeho obnově a být plánována (navrhována) dle jeho funkce

a zvoleného hospodářského způsobu, především zda hospodaříme holosečemi a vytváříme holinu, ať už úzkou (do jedné výšky okolního porostu, hospodaříme-li násečným způsobem), či širokou (dvě výšky okolního porostu). Anebo jsme okouzleni různými podobami lesa trvale tvořivého a těžbu provádíme jednotlivým výběrem (ať už po celé ploše porostu při podrostním hospodářství, kdy je cílem přirozená obnova porostu, nebo výběrem stromů cílových dimenzí, kdy cílem je trvalá přítomnost všech fází vývoje stromu na ploše).

Hospodaření uvedenými způsoby nám vytváří seznam operací, kterým se po provedení těžby

musíme věnovat. Pokud hospodaříme s různou podobou holoseče, musíme vyřešit zalesnění vytvořené holiny, pokud podrostně či výběrně, je pro nás mnohem odborně náročnější příprava lesní těžby a její realizace, aby obnova lesa mohla kontinuálně probíhat. Tyto hospodářské způsoby nám tak určují, co budeme dělat dál, jak se budeme starat o mladý vznikající porost, jak jej budeme vychovávat a obnovovat.

Zároveň je postavení lesní těžby v hierarchii lesnických umění dnes podporováno situací, kdy většina prostředků na zajištění hospodaření v lesích je tvořena prodejem dříví. To pak vytváří na jedné straně tlak na umísťování obnov do porostů, kde získáme dobře a snadno prodejné dříví, a zároveň do

porostů, kde těžbu provádíme s co nejmenšími náklady. Dokud bude prodej dříví základním zdrojem prostředků na hospodaření v lesích, bude tento stav trvat. Dokud si společnost neuvědomí, že z lesů, které vlastní konkrétní osoby, mají jistý užitek všichni a nebude vlastníkům na tvorbu tohoto užitku nějak přispívat, není naděje na změnu tohoto stavu.

Vhodná technologie těžební činnosti je velmi široká disciplína, doporučuji všem alespoň nahlédnout do aktuálních publikací, pokud připravujeme nějaký trochu rozsáhlejší zásah. Zejména musíme rozhodnout, jak velký těžební zásah chceme provést, zda si chceme jen nadělat palivo pro svou potřebu, zpracovat jednotlivou či

Máme-li v porostech sterilní souše, které už kůrovci opustili, můžeme zvážit, zda je potřebné je těžit, nebo zda je pro nás výhodnější je zasetřit, aby mohly poskytnout potřebný kryt nastávajícímu porostu, NP Šumava.

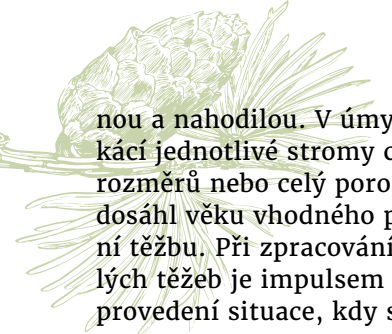
rozsáhlou nahodilou těžbu (suché či schnoucí stromy, zejména pak ty, kde se vyvíjí podkorní hmyz a může napadnout okolní porosty) nebo jestli z různých důvodů budeme sklízet to, o čem si myslíme, že už dozrálo a je dobře prodejné.

Dle vlastních schopností a plánovaného rozsahu těžby se rozhodneme, zda těžbu provedeme sami různou svépomocí, nebo při větším objemu specializovanou firmou. U ní si zjistíme nějaké hodnocení či reference od jejích předchozích zákazníků a také zda disponuje technologií, kterou chce-

me na provedení naší těžby použít. Zároveň řešíme odbyt vytěženého dříví, který musíme mít zajištěný předem, nesmíme se začít starat, až když leží na skládkách. U malých lesních majetků má smysl vyrábět především palivové dříví, protože malé množství dříví, které je možné dále zpracovávat (různé kulatinové sortimenty), je velmi obtížné prodejné, respektive malé objemy nikdy nedosáhnou předpokládaných průměrných hodnot zpeněžení.

Pokud jde o zaměření těžební činnosti, rozlišujeme ji na úmysl-

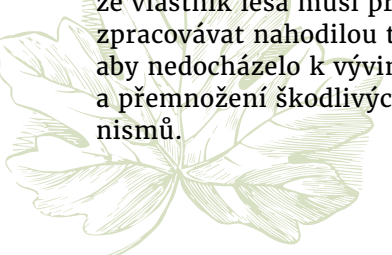

nou a nahodilou. V úmyslné se kácí jednotlivé stromy cílových rozměrů nebo celý porost, který dosáhl věku vhodného pro obnovu těžbu. Při zpracování nahodilých těžeb je impulsem k jejich provedení situace, kdy se nám

Vlastník je tedy povinen zpracovávat přednostně tzv. aktivní souše, v nichž se ještě vyvíjí škůdci (zejména podkorní hmyz), a zdravé stromy může pokácet, když má zpracované napadené (nejen kvůli tomu, že nám to ukládá zákon

Při zpracování rozsáhlejších kalamit se bez použití mechanizace neobejdeme, NP Šumava.

objeví suché a schnoucí stromy, zlomy, vývraty a zejména napadení škůdci. Zákonná povinnost ve zpracování nahodilé těžby praví, že vlastník lesa musí přednostně zpracovávat nahodilou těžbu tak, aby nedocházelo k vývinu, šíření a přemnožení škodlivých organismů.

o lesích, ale i dle zdravého selského rozumu tak chráníme okolní zatím nenapadené porosty). U souší, které podkorní hmyz už opustil, ukončil vývoj a vylétnul z nich (nazýváme je sterilními soušemi), povinnost přednostního zpracování není. Je to však známka toho, že někdy v minulosti povinnost uložená zákonem

o lesích porušená byla, ale orgány státní správy pověřené kontrolou nad dodržováním zákona o lesích to ignorují.

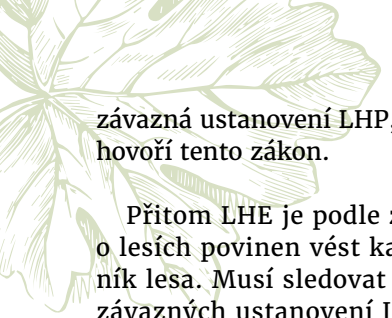
V případě situace, kdy máme lesní porost složený převážně ze souší, které už škůdci opustili a z nichž už pro okolní porosty neplyne žádné nebezpečí, k provedení těžebního zásahu nás může nutit jen snaha alespoň nějak zpeněžit suché dříví, jehož hodnota v čase klesá. Avšak pokud suchý porost nevykácíme, nevznikne nám holina a nemáme zákonnou povinnost takto vzniklou plochu zalesnit. Pokud jsme se z různých důvodů dostali do stavu, že se v našich lesích nacházejí souše, z nichž už dávno škůdci vylétli, můžeme zvážit, zda se nám vyplatí je pokácet. Anebo nám vzhledem k jejich stavu, kapacitním možnostem a finančním požadavkům těžebních subjektů v okolí přinese těžba jen ztrátu či zanedbatelný zisk, který nepostačí na pokrytí nákladů spojených s obnovou lesů.

Nejde jen o výsadbu, ale i o následnou péči. Musíme počítat, že pozemek budeme muset dvakrát ročně ožnout (likvidovat buřň bránící růstu nových stromků), musíme jej ochránit proti zvěři (nejlépe a nejúčinněji oplocením), a to každoročně většinou tak pět let po výsadbě. Navíc stojíme před obvyklým rozhodnutím, jak řídit a mít v rukách další směřování porostu, když vývoj je stále před námi a my jen reagujeme na to, co nám přináší. Stále musíme odpovídat

na měnící se podmínky místo toho, abychom dokázali vývoj předběhnout a určovat. Pokud je naším cílem trvalost funkcí lesů, tedy i trvalost produkce, musíme se dostat do situace, kdy lesní hospodář je v běžných, člověkem ovlivňovaných lesích, určujícím činitelem vývoje.

V naší činnosti provádíme řadu různých úkonů, které jsou leckdy i vyjádřitelné čísly. V základních okruzích činností jsou to přehledy o provedeném zalesnění, tedy spíš o obnově lesa, přehledy o výchově lesů (prořezávky a probírky) a těžební činnosti. Zpracovávat a vést si nějaké přehledy o hospodaření, které se nazývají lesní hospodářská evidence (LHE), kromě toho, že nám to ukládá zákon o lesích, většinou provádí lesní majetky, které mají svou samostatnou organizaci, nejméně nějakou správu lesů. U menších majetků je to častokrát bráno jako zbytečnost. Zde větší záleží na charakteru, odborném a pracovním přesvědčení příslušného lesního hospodáře.

O potřebě sjednocení vedení LHE se na různých úrovních diskutovalo delší dobu. Že LHE je potřebná zejména pro vyhodnocení průběhu hospodaření a nastavení pravidel budoucího, si uvědomili i naši zákonodárci, když v novele zákona o lesích pověřili MZe zpracovat metodický návod v podobě vyhlášky o vedení LHE. Ministerstvo se toho zhostilo šalamounsky. Vyšlo pouze ze zadání daného zákonem o lesích, tedy je potřeba evidovat pouze

závazná ustanovení LHP, o kterých hovoří tento zákon.

Přitom LHE je podle zákona o lesích povinen vést každý vlastník lesa. Musí sledovat plnění závazných ustanovení LHP, tedy maximální možnou výši těžeb (kolik se toho vytěžilo), minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin (dále jen „MZD“) při obnově porostu (kolik jsme vysázeli MZD), pro obecní a státní lesy ještě navíc minimální podíl výchovných zásahů v porostech mladších 40 let – (kolik jsme udělali prořezávek – při zásahu se netěží hroubí, tedy dříví silnější než 7 cm, a probírek – těží se hroubí). Dále pak je povinen evidovat provedenou obnovu lesa dle porostů.

LHE je dle Lesnického naučného slovníku přehled, který si vede vlastník pro svoje potřeby a také pro kontrolní orgány. Tato charakteristika dále ukládá povinnost evidovat data pro konkrétní porosty v předepsané struktuře. Systém LHE vytvářený v období státních lesů do začátku 90. let minulého století se postupně překlopil do LHE, kterou vedli lesníci hospodařící pro vlastníky, kteří si mohli dovolit samostatnou organizaci zajišťující hospodaření v jejich lesích. Povinnost vést LHE je uváděna jako závazná pro všechny vlastníky, kteří hospodaří dle svého LHP.

Ale nejen pro ně je nezbytné mít možnost zjistit, co a kolik se

toho odehrálo v různě vzdálené minulosti v jednotlivých porostech – jednotkách prostorového rozdělení lesa (dále jen „JPRL“), ale také se jedná o užitečnou prezentaci pro vlastníka či jeho zástupce, co se v jeho lesích v průběhu let odehrává či odehrálo. Snadno se dá odvodit úspěšnost pěstební činnosti, zda na uvedených plochách rostou dřeviny, které tam byly vysázeny, nebo nás zachraňuje matička příroda s přirozenou obnovou, anebo tam ani po deseti letech neroste nic. A dá se také odvodit struktura těžeb, zda se těží druhy dřevin v souladu s věkovým složením či jejich zastoupením na šetřeném lesním hospodářském celku, jaký je podíl nahodilých těžeb, v jakých dřevinách se nám soustřeďuje nahodilá těžba, zda se provádějí těžby výchovné atd.

Tím vším by se měl aspoň jednou do roka zabývat ten, kdo má ze zákona hospodařit s péčí řádného hospodáře. Stejně tak jsou údaje z takto vedené LHE dobrým a potřebným podkladem pro tvorbu nového LHP či LHO. Dle stavu lesa a evidence provedených zásahů můžeme odvodit úspěšnost minulého hospodaření a nastavit pokračování pro nový LHP buď setrváním v nastaveném směru, nebo přijetím potřebných korekcí. Bohužel zpracování nových LHP, o LHO nemluvě, bývá vždy od nuly, jako bychom udělali za minulostí tlustou černou čáru a ona tím zmizela a my mohli začít znovu. A minulost je v lese nesmazatel-

ně otištěná a až se nám to bude nejméně hodit, tak se projeví.

Pokud jde o „drobný detail“ v podobě sledování, co jsme udělali v době minulé, abychom z toho mohli odvodit, co budeme dělat

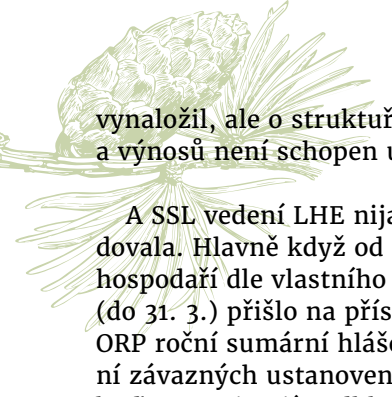
je množství vytěženého dříví bez dřevin a lokality těžby. U samovýrob není častokrát možnost dopátrat se ničeho. Listy čtverečkovaného papíru, v lepším případě číselníku dlouhého a rovnaneho dříví, bez uvedení řady údajů

I při využití mechanizace můžeme pracovat šetrně a pokrýt vyklizovací linku kobercem z větví, aby nedošlo k vytvoření hlubokých kolejí, KRNPAP.

v letech budoucích, je stav u majetků, které nemají vlastní subjekt na hospodaření v lesích, mnohem smutnější. Buďto se není možné dopátrat ničeho, nebo jsou za LHE vydávány účetní doklady za těžební činnost, kde dodavatel fakturu-

(dřevina, porost, sortiment) se pak prezentují jako LHE. Čili vlastníků ví, že má nějaké lesy, častokrát ani neví kolik a kde, ještě tak je schopen zjistit z účetnictví k lesnímu hospodářství, kolik peněz za rok na této činnosti utržil a kolik na ni

vyvaložil, ale o struktuře nákladů a výnosů není schopen uvést nic.

A SSL vedení LHE nijak nesledovala. Hlavně když od těch, kteří hospodaří dle vlastního LHP, včas (do 31. 3.) přišlo na příslušný úřad ORP roční sumární hlášení o plnění závazných ustanovení LHP. Že buďto neexistují podklady či prvotní doklady, z nichž bylo sestaveno, nebo z podkladů získáme jiné informace, resp. jiné hodnoty údajů, než jsou v odevzdávaných hlášeních, opět nikoho nezajímá. Správně nadepsaný papír je v řádném termínu odevzdán a o to nám přece jde, ne?

Má-li LHE skutečně zachycovat věrný odraz provedených opatření v lesích, musí kromě místa (tedy JPRL), činnosti (aspoň těžba či obnova lesa) evidovat i jiné podstatné – dřevinu. Když jsem se s tímto názorem obrátil při připomínkovém řízení k dané vyhlášce na kdekoho, dozvěděl jsem se, že čím méně toho bude SSL vědět, tím líp, a proč jí dávat nějaké podrobné informace. Předkladatelé vyhlášky to zřejmě vědět nepotřebují.

Takže budeme i nadále hovořit o tom, kolik kubíků dřeva se v našich lesích vytěžilo, kolik z toho je nahodilá těžba, kolik hektarů jsme zalesnili, ale které dřeviny se nám v lesích rozšiřují a které naopak mizí, nějak nevíme. Ilustrací je oblíbený mediální výkřik na oblnutí neznalé veřejnosti, kolik jsme vysázeli sazenic

smrku a listnáčů. A ty počty se rovnají. Nikdo už neřekne, jakou plochu různé dřevinné druhy zaujaly, protože smrku se sází cca 4 tisíce kusů/ha a dubu cca 10 tisíc kusů/ha, buku cca 9 tisíc kusů/ha. Velmi zjednodušeně, pokud se smrku sází polovina všech sazenic a listnáčů také polovina, na zalesněnou plochu je to pořád dvojnásobek a vícenásobek smrku oproti listnáčům. Je to velmi hrubý odhad, každá dřevina má své minimální počty, které jsou ještě variabilní dle stanovišť. Chci ale vyjádřit, že vykazovat zalesnění počtem sazenic, a nikoli zaujatou plochou, je nesmysl.

Ale zřejmě není cílem LHE poskytnout věrný a vypovídající údaj o hospodaření v lesích, ale poskytnout jakékoli číslo. A to pak tlouct neznalé veřejnosti do hlavy. Vlastníci lesů a jejich lesní hospodáři nechtějí státu poskytovat příliš mnoho informací a stát ani nechce nic vědět. Pro řádné hospodaření v lesích v dlouhém běhu času je přehled nazývaný LHE velmi potřebný. Uvedl jsem pouze základní zásady jeho zpracování, každý vlastník si jejich konkretizaci upraví dle svých podmínek a potřeb. Ale pro zajištění trvalosti hospodaření s přihlédnutím ke střídání vlastníků či jejich zástupců, o lesních hospodářích nemluvě, je nezbytný. ■

12.

Co, kdy

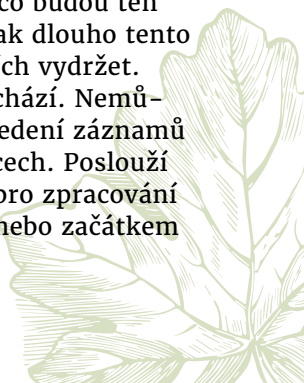

Máme-li nějaký les o velikosti v řádu hektarů až desítek hektarů a zodpovídáme-li si za hospodaření v něm sami, respektive konáme ve zcela ideálním souladu se zákonem o lesích ve spolupráci s OLH, je na místě mít alespoň rámcovou představu, kterou činnost budeme v jakém období roku provádět.

Projekty prací neboli roční plán činnosti nám řeknou, co a kde je třeba v daném roce provést. Tato úvaha také určuje, v kterém období je nejvhodnější tak učinit. Rozvrh prací v průběhu roku je obdobný jako na větších majetcích s vlastní lesnickou organizací, odlišný je jejich objem a případná prioritizace. U některých činností je obtížné stanovit, kdy je třeba či možné je udělat. Buďto se konají průběžně, nebo na termínu provedení příliš nezáleží. Co musíme sledovat a dělat pořád, jsou nahodilé těžby, zejména ty, kde škodlivý podkor- ní hmyz ještě nedokončil vývoj

a může po opuštění hostitelských stromů ohrozit okolní dosud zdravé porosty. U nahodilých těžeb už ze slova nahodilý plyne, že je nelze plánovat.

Předložený návrh ročního harmonogramu prací se snaží zachytit práce obvyklého hospodářského roku. S mimořádnými situacemi, ať už v nahodilých těžbách, či přípravě různých projektů, příliš nepočítá. Zároveň zdůrazňuje určitou koncepčnost hospodaření, tedy dlouhodobou představu, co a kde budu v kterém období roku dělat. Ačkoliv je mezi námi spousta těch, kteří se teprve ráno rozhodují, co budou ten den činit. Nevím, jak dlouho tento přístup může v lesích vydržet. Zatím to leckde vychází. Nemůžeme opomenout vedení záznamů o provedených pracech. Poslouží nám jako podklad pro zpracování LHE koncem roku nebo začátkem roku příštího.

Protože vedle provádění různých prací myslíme i na peníze, zejména kde bychom k nim mohli přijít, pídíme se po informacích, jaké jsou na hospodaření v lesích příspěvky neboli dotace a za jakých podmínek na ně můžeme dosáhnout. V dalším

V **lednu** se věnujeme jednak různým administrativním činnostem, které nám mohou připadat zbytečné, ale pokud působíme či spravujeme nějaký majetek po desetiletí, často zjistíme, jak je užitečné, že můžeme zjistit, co, kde a kdy

Rozsáhlejší těžby kvalitního dříví provádíme především v zimním období, NP Šumava.

textu o nich budu hovořit. Správně se nazývají příspěvky na hospodaření v lesích a poskytují se dle příslušného nařízení vlády.

Režim prací na menším lesním majetku, ať už si uvedené činnosti zajišťuje sám poučený vlastník, nebo je svěří svému OLH, je následující:

jsme dělali. Dokončujeme zpracování LHE za uplynulý rok, provedeme si zpracování bilančního plnění ukazatelů LHP, užitečná je i bilance holin. Protože jsme si v předchozím roce zpracovali určitý plán prací a zasmuovali jsme si jejich dodavatele, provádíme zadání prací na běžný rok jejich dodavatelům.

V těžební činnosti, jak bylo zmíněno, průběžně a dle počásí provádíme likvidaci nahodilých těžeb z předchozího roku. Dále dle možnosti přístupu do těžných porostů a z důvodu lepší kvality těžného dříví v zimním období a jeho lepšího zpeněžení se podíváme i na těžby úmyslné. V nich se zaměříme nejprve na těžby výběrné a clonné, které máme připraveny – vyznačeny – z předchozího roku. Úkol těžební činnosti je platný na celé první čtvrtletí. Provádíme těžby, které vytvoří svou realizací dostatečný finanční základ pro nákladnou jarní pěstební činnost. Zaměříme se na těžbu a prodej kvalitních a dobře zpeněžitelných sortimentů. Zároveň v zimním období provádíme v přirozeně se obnovujících porostech uvolnění přirozeného zmlazení vyznačeným způsobem clonné seče.

Z výchovy mladých lesních porostů se věnujeme prořezávkám opět dle klimatických podmínek. Z hlediska termínů podání žádosti o dotace je vhodné je mít do konce dubna hotové, zároveň se v případě listnatých či smíšených porostů v zimním období v nich lépe pohybuje a vybírá. Nesmíme zapomenout na přípravu jarního zalesňování, pokud pracujeme s umělou obnovou a objednáváme si, případně zasmlouvujeme potřebný a náležitý sadební materiál v nějaké dostupné lesní školce.

V **únoru** předáváme LHE na SSL v předepsaném formátu (je upra-

ven v příslušné vyhlášce o vedení LHE, závazný termín je do konce března). Dále se pak pohybujeme po lese, kontrolujeme provádění zadaných prací (zejména těžební činnosti a prořezávek) a práce přebíráme. V případě, že je těžba ukončena, zabýváme se odbytem dříví, tedy obchodní činností. V případě velmi malých lesů, kdy si práce provádíme z různých zejména kapacitních důvodů sami a z těžby získáváme především palivo pro vlastní potřebu, postaráme se, aby dříví skončilo na místě určení (většinou u nás doma na dvoře). Pokud máme lesa víc a po těžbě v porostech či na holinách leží těžební zbytky, zabezpečíme jejich vyklizení či uklizení, aby nebránily dalším pracem, v malých objemech svépomocí, pokud je toho víc, není dnes problém sehnat zájemce o samovýrobu různých těžebních zbytků, které dobře poslouží jako nedostatkové palivo. Tyto práce by měly být ukončeny do období jarního zalesňování, v případě přirozené obnovy do jarního vyrašení semenáčků.

V **březnu** dokončujeme těžby započaté v předchozích měsících, přebíráme provedené práce, musíme mít odesláno ohlášení dotací na příslušný krajský úřad a končí lhůta na podání hlášení o plnění závazných ukazatelů LHP (LHO) SSL na ORP. Pokud jsou nějaké činnosti, které jsou předmětem žádostí, již provedeny, zpracováváme a podáváme žádost o příslušný příspěvek – dotaci. Pamatujeme na

to, že nejprve musíme podat ohlášení, teprve poté může být činnost vyfakturována, a až pak můžeme napsat příslušnou žádost. Ta musí být podána do tří měsíců po měsíci, kdy byla práce provedena/vyfakturována. Pokud pracujeme

s umělou obnovou, tedy sázením nových lesních porostů, měli bychom v březnu zajet do příslušné lesní školky, kde jsme si zajistili sazenice pro jarní výsadbu, vyzvednout je a uhradit. Pokud to klimatická situace dovoluje (což je

Při zpracování rozsáhlejších kalamit se bez použití mechanizace neobejdeme, NP Šumava.

poslední dobou každoročně), zahajujeme jarní zalesňování. Při něm počítáme s rizikem jarního přísušku, který je také častý, a výsadbu provádíme v lokalitách, které jsou dobře zásobené vodou a obdoby bez srážek, které může trvat i několik měsíců, vysazené sazenice tolik neohroží. Všeobecně se kvůli změně roční distribuce srážek dává větší důraz a šance na úspěšnost podzimního zalesňování. Začíná nám kolotoč opatření v ochraně lesa v boji proti různým hmyzím škůdcům kladením 1. série lapáků proti kůrovcům – kácíme jednotlivé stromy smrku a pokrýváme je větvemi a jakmile se do nich brouk

zavrtá, odkorněním či spálením (případně chemicky) znemožníme vývoj a výlet jeho další generace.

V **dubnu** dokončujeme jarní zalesňování včetně dovozu sazenic, stejně jako v předjarním období provádíme kontrolu a přebírání prováděných prací (kromě prořezávek a lesní těžby teď i zalesňování), finalizujeme provedení prořezávek, odesíláme v případě zájmu žádost o dotace na jejich provedení v 1. pololetí. Dokončujeme provedenou těžební činnost a expedujeme poslední dříví ze zimních těžeb. V administrativní oblasti začínáme připravovat žádosti o dotace

za provedené prořezávky a pokud jsme někde dokončili zalesňování (obnovu), můžeme připojit i to. Jakmile se oteplí, instalujeme feromonové lapače jako další z opatření ochrany lesa proti hmyzím škůdcům.

venkova na titul Lesnicko-environmentální opatření, sledujeme termín 15. května, do kterého musíme podat každoroční žádost. Při provádění prací v lesích děláme jejich kontrolu a přejímky po ukončení, pokračujeme ve zpra-

Umělá obnova dubem zimním po nahodilé těžbě, znovu obecní lesy Lesonice, Moravskokrumlovsko.

V **květnu**, pokud jsme stihli vše včas zalesnit, se věnujeme žádostem o dotace na obnovu lesů, případně za provedené prořezávky či ekologicky šetrné přibližování dříví (kůň, železný kůň, lanovka, vyvážecí souprava), a podáváme je na příslušný krajský úřad. Pokud jsme zařazeni do Programu rozvoje

cování nahodilých těžeb, provádíme těžby výchovné – probírky, kde nezískáváme nějaké kvalitní sortimenty a počasí příliš neohroží kvalitu dříví při jeho prodeji. Pokud to stav mladých výsadeb vyžaduje, začínáme s ochranou mladých lesních kultur proti buřeni – trávě či bylinám a keřům, které mohou

ohrozit růst a vývoj sazenic nebo semenáčů lesních dřevin. Provádíme kontroly a opatření v ochraně lesa dle příslušné vyhlášky a místních stanovištních podmínek.

V **červnu** děláme venku zmíněné průběžné činnosti – nahodilé a výchovné těžby, v pěstebních činnostech se soustředíme na dokončení ochrany kultur proti buření – obžin malých stromků, aby je nezalehly různé křoviny či traviny. Pokračujeme v pracích na ochranu lesa, likvidujeme obsazené lapáky a provádíme pravidelnou kontrolu instalovaných lapačů spolu s výměnou odparníků.

Protože pololetí je taková malá uzávěrka, zkontrolujeme si, zda jsme vykázali a podali žádosti o dotace za všechny činnosti, na něž je možné žádat, zejména za umělou obnovu či ochranu kultur. Zvlášť pro různé veřejné vlastníky je užitečné, pokud na práce provedené a uhrazené v jednom roce dostanou v tomtéž roce příspěvek. Provedeme zjištění a vyčíslení škod zvěří k 30. červnu a po tomto datu škody uplatníme u příslušného uživatele honitby, do níž jsou naše lesní pozemky zařazeny.

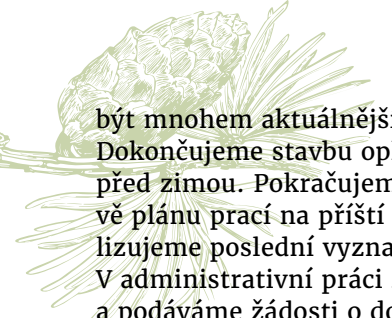
V **červenci** pokračujeme v ochraně mladých lesních porostů obžinem jeho opakováním. Obžin provádíme podle stavu těchto porostů, v období sucha to nemá smysl. Pokračujeme ve výchovných a nahodilých těžbách, v ochraně lesů třetí série, provádíme likvi-

daci lapáků z té druhé, kontrolujeme lapače a měníme feromonové odparníky.

Srpen je podobný jako červenec, dle klimatických podmínek dokončíme druhý obžin – druhý zásah v ochraně mladých stromků proti trávám a keřům, pokračujeme v nahodilých a výchovných těžbách, kontrolujeme a přebíráme práce. Začínáme připravovat plán prací na další rok, vyznačujeme výchovné a clonné těžby zejména v listnatých porostech. Dokončujeme opatření na ochranu lesa a odvážíme na jaře instalované lapače k uskladnění na zimu.

V **září** pokračujeme v tom, co jsme začali v srpnu, začínáme dělat podzimní prořezávky a také dokončujeme oplocení toho, co jsme zalesnili na jaře, aby to bylo ochráněno před zvěří před nástupem zimy. Ideální je sázet přímo do oplocenky nebo oplotit bezprostředně po výsadbě. Pokračujeme v přípravě plánu prací na příští rok vyznačováním zásahů v porostech.

V **říjnu** provedeme ochranu mladých porostů proti škodám zvěří v neoplocených porostech nátěry sazenic repelenty. Je to vhodné i v mladých porostech z přirozené obnovy, jimž jsme doteď nevěnovali příliš pozornost. Provádíme nahodilé a výchovné těžby a můžeme se pustit i do zimních s kvalitním dřívím. Začínáme s podzimním zalesňováním, které v posledních letech začíná

být mnohem aktuálnější než jarní. Dokončujeme stavbu oplocenek před zimou. Pokračujeme v přípravě plánu prací na příští rok a finalizujeme poslední vyznačování. V administrativní práci zpracovujeme a podáváme žádosti o dotace za práce provedené v létě, zejména za případné prořezávky a přibližování dříví ekologicky šetrnými technologiemi.

V **listopadu** se už můžeme vrhnout na zimní těžby v porostech, kde plánujeme úmyslné těžby, z nichž získáváme různé kvalitní a tím i cenné dříví. Dokončujeme podzimní zalesňování a poslední resty v ochraně kultur proti škodám zvěří, provádíme poslední prořezávky. V administrativní činnosti se soustředíme na dokončení plánu prací na další rok, přípravu a podání žádostí za dosud provedené práce. Máme-li připravený plán prací na další rok, zajistíme si dodavatele prací, nejlépe příslušnou smlouvou.

V **prosinci** finalizujeme, co jsme dělali celý rok, v terénu děláme zimní těžby a případné prořezávky, provádíme kontrolu, zda byly všechny práce, za které je možné žádat o příspěvek, vykázány a žádosti byly podány a chystáme se na další rok. Připravíme a podáme ohlášení příslušnému krajskému úřadu pro další rok na práce, na něž je možné žádat o příspěvek.

Tento orientační plán ročního průběhu prací je využitelný na

lesních majetcích v řádu několika desítek hektarů. Na menších je třeba jej upravit dle skutečné potřeby prací. Ta nám zase vyvstane podle stavu majetku, jeho dřevinné skladby a potřeby různé činnosti provádět. Obecně platí, že se soustředíme na činnosti v lese v 1. pololetí, pokud nám to klimatické podmínky dovolí a 2. pololetí věnujeme případným dodělkám a přípravě prací na další rok. ■

13.

Jak naplánovat vítězství předem

Hospodaření v lesích je zachyceno v plánovacích dokumentech různé úrovně a závaznosti. Je obvyklý omyl, že vlastník zejména malého majetku si myslí, že nic takového nepotřebuje. Už si neuvědomuje, že v daném okamžiku ví, jak les vypadá a co je v něm potřeba udělat. Již nezná, co je potřeba dělat v řádu mnoha let, aby les dospěl do žádaného stavu. Plánovací dokumenty, ať už budou tvořeny v jakékoli podrobnosti, by měly obsahovat popis stavu majetku a jeho zhodnocení a plán opatření na několik (obvykle se používá 10) dalších let. Při tvorbě nového dokumentu bychom neměli zapomínat na rozbor a vyhodnocení předchozího hospodaření a z něj odvozovat jeho návrh do budoucího období. To se bohužel v praxi často neděje, při tvorbě nových plánovacích dokumentů pro lesní hospodářství se udělá tlustá černá čára a začínáme znovu jakoby od nuly.

Základním strategickým dokumentem, ze kterého se odvozují nebo se na něj odkazují plánovací dokumenty nižších úrovní, je oblastní plán rozvoje lesů (dále jen „OPRL“). Zpracovávají se pro příslušné přírodní lesní oblasti, kterých máme 41. OPRL stanoví pro přírodní lesní oblasti rámcové zásady hospodaření a stává se tak podkladem (v podstatě povinným) pro zpracování dalších podrobnějších plánovacích dokumentů pro hospodaření v lesích (LHP a LHO.) OPRL se dělají obvykle na období 20 let.

Nestátní vlastníci více než 50 hektarů lesů mají dle zákona o lesích povinnost hospodařit dle LHP. Musí si jej tudíž nechat zpracovat a také zaplatit. Může dle něj hospodařit každý vlastník lesa (i ten, který má méně jak 50 hektarů), který se tak rozhodne a nechá si jej vytvořit (jednak popsat stav a na základě tohoto

zjištění stanovit úkoly pro budoucí období). LHP je především **nástroj vlastníka** pro další hospodaření.

Tato věta je klíčová, byť státní správa lesů ji občas používá pouze jako zaklínadlo s prázdným, resp. nenaplněným obsahem. Zpraco-

dy na jeho pořízení nižší, než je příspěvek, obdrží podporu do výše nákladů.

Vlastník menšího lesního majetku do 50 hektarů má dvě možnosti, jakým druhem plánovacího

Do porostů s již vytvořenou spodní etáží z mladých stromů je radost umísťovat těžební zásahy s hlavní starostí nepoškodit nastávající porost, NP Šumava.

vává se zpravidla na 10 let. Pokud vlastník lesa se zpracovaným LHP jej při schvalování předá státní správě lesů (pro potřeby státní správy), má nárok na příspěvek na jeho pořízení, dle platných pravidel příspěvků na podporu hospodaření v lesích. Pokud jsou nákla-

dokumentu si nechá zařídit svůj majetek. Může zvolit mezi LHP a LHO. Základní rozdíl mezi nimi je, že LHP je dle zákona „nástrojem vlastníka“ (viz výše) a LHO jsou určeny „pro potřeby SSL“. Už z tohoto zadání je zjevné, že při tvorbě LHP může majitel uplatnit

své představy, protože jej zadává a hradí, kdežto LHO slouží především potřebám SSL a uplatnit v nich představy vlastníka o hospodaření na jeho majetku je těžké až nemožné. Vzhledem k tomu, že LHP slouží vlastníkově a LHO SSL, měl by si každý zodpovědný vlastník nechat zpracovat svůj LHP bez ohledu na výměru majetku. To, že zpracování LHO zadává a hradí SSL, tedy stát, není důvodem, proč hospodařit dle tohoto dokumentu. Finanční úspora na jeho zpracování se v různé brzké budoucnosti jak bumerang vrátí a je překonána zvýšenými náklady a sníženými výnosy při zabezpečení trvale udržitelného hospodaření.

LHP musí mít zpracovány všechny osoby hospodařící na majetku státu (Lesy ČR, Vojenské lesy a statky ČR, správy národních parků, Agentura na ochranu přírody a krajiny ČR, podniky Povodí atd.) a všichni nestátní vlastníci nad 50 hektarů. Vlastník menších lesů, zejména fyzická osoba, jej zadává, hradí a především si do něj může vnést své představy a cíle hospodaření (pokud tedy nějaké má a dokáže je zformulovat). Cestou LHP lze nastavit a umožnit žádané trvale udržitelné hospodaření, preferovat různé místní zvláštnosti apod. Úspora několika tisíc za zpracování vlastního LHP na malém majetku může vést ke ztrátám v řádu desetitisíců na výsledcích hospodaření v následujících letech.

LHP obsahují ustanovení závazná a doporučující. Ustanovení závazná jsou: **maximální celková výše těžeb** (čili je možné těžit o až tuto hodnotu, hlavně se nesmí hodnota překročit!) a **minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu** (je uvedeno v hospodářské knize v porostech k obnově a rámcových směrnících). Jinak řečeno, kolik % z použitých sazenic při umělé obnově porostu (při sadbě) musí představovat meliorační a zpevňující dřeviny. Na to, co je na daném stanovišti meliorační a zpevňující dřevina, je potřeba se podívat do příslušné vyhlášky (dnes č. 298/2018 Sb.). Velmi zjednodušeně a nepřesně řečeno se jedná o listnáče a jedle. Bohužel je nejasné, zda se požadovaný minimální podíl, tedy % zastoupení melioračních a zpevňujících dřevin, vztahuje na obnovní prvek, porostní skupinu, porost či jakou jednotku prostorového rozdělení lesa. Státní a obecní lesy mají závazný ještě **minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věku**. Na výchovu stát poskytuje všem vlastníkům příspěvek/dotaci, je jedno, zda je pro ně zásah závazný nebo není, zda je, nebo není uveden v LHP.

Mezi doporučující ustanovení LHP se řadí další úkoly, které jeho plnění přinese a jenž jsou závazné pouze pro vlastníka. Řadí se mezi ně např. hospodářský způsob, skladba dřevin, preferovaný hospodářský tvar, obmýti a obnovní

doba. Mohou sem patřit i úkoly v porostní výchově nad rámec povinných výchovných zásahů dle zákona, závazek vlastníka k respektování umístěných těžeb dle stavu a potřeb porostů namísto dodržování těžeb dle tzv. vyhláskových tabulek.

LHP a v nich uvedené těžební možnosti (zejména pro malé vlastníky) by měly být zpraco-

vány především dle zásady trvale udržitelného hospodaření a až poté dle % těžebních zásahů (kolik dříví je možné vytěžit ze zásoby). Tento údaj se nazývá dílčí těžební procento. Je uvedeno v příslušné vyhlášce, dle které se lesní hospodářské plánování provádí. Cílem a záměrem dílčího těžební procenta je stanovit těžební likviditu majetku tak, aby nedošlo k vytěžení celé nebo skoro

Výchovné zásahy – prořezávky – nám umožní naplnit záměr toho, kdo porost před 10 lety zakládal. Zde výsadba buku zarostlá v akátu a keřích, Horní Kounice, Moravskokrumlovsko.

celé zásoby hroubí. Zároveň může vlastník vyvíjet tlak, aby těžby splňovaly jeho ekonomické či sociální potřeby (kolik dříví z různých důvodů potřebuje každoročně vytěžit). Pokud to stav majetku a různá struktura dřevinné skladby umožňují, je to zcela v pořádku, jinak ne. Zároveň je třeba podotknout, že čím je menší majetek, tím více mohou nabývat na významu různé rozdíly hodnot a potřeby (zejména odložitelnosti či naléhavosti obnov) konkrétních porostů oproti tabulkovým hodnotám získaným jako průměry obrovských souborů měření a dat v rámci celé republi-

ky. Zadáním a vstupem do následného zpracování LHP může vlastník nebo jeho OLH řadu z těchto údajů ovlivnit. U LHO tuto možnost nemá.

LHP mají tři základní části:

1. hospodářskou knihu – obsahuje popis porostů a plán opatření v nich, je nejvíc využíváno,
2. textovou část – je neprávem přehlížená, ale obsahuje závazná ustanovení, zejména zmíněný etát – maximální možnou výši těžeb, ale i rámcové směr-

Hojné zmlazení dubu zimního je příležitostí k naplánování postupu clonné těžby, Moravský Krumlov.

nice hospodaření, z jejichž údajů, se plánují zásahy v konkrétních porostech,

3. mapy – porostní, těžební, obrysovou, typologickou.

Většina vlastníků, kteří vlastní méně než 50 hektarů lesa, pro své hospodaření používá LHO. Tedy pokud ví, že něco takového existuje. LHO jsou jednodušším plánovacím dílem, než je LHP, byť mají obdobné náležitosti. Kvalita jejich zpracování je různá, do čehož se hodně promítají výběrová řízení na jejich zpracovatele, kde je hlavním kritériem jeho výběru cena.

Původním záměrem LHO bylo získat údaje o stavu lesů a podklady pro výkon SSL. Skutečnost je taková, že LHO jsou v podstatě zjednodušeným LHP, o kterém častokrát vlastník lesa ani neví. LHO se zpracovávají zpravidla na 10 let. Vlastník ji může převzít, pak jsou pro něj závazné i ukazatele. Přijmout ji však nemusí, pak hospodaří se souhlasem OLH nebo těží do 3 m³/ha/rok, vyšší těžby může řešit postupem dle zákona o lesích.

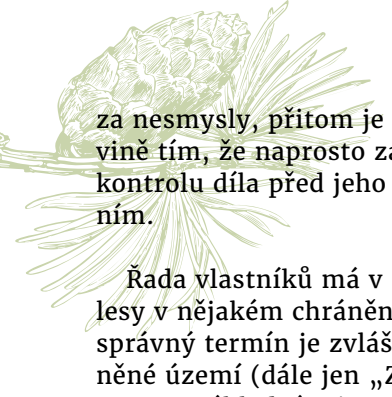
LHP i LHO jsou plánovací dokumenty, které na základě zjištěného stavu lesa stanovují směry

a cíle, jichž je žádoucí na daném majetku za období jejich platnosti dosáhnout. Není možné a je velmi omezené je zjednodušit na předpis těžby, tedy kolik kubíků mohu na daném majetku za určitou dobu vytěžit. I když je třeba zdůraznit slovo „mohu“, protože v nás přetrvává z minulého režimu zásada, že „plán je od slova splnit!“, a pak může vlastník hospodářici dle LHP etát (*dříví, které je maximálně možné vytěžit*) vnímat jako etát (*dříví, které musím vytěžit*). Obdobné je to s etátem u LHO, ale tam probíhají kontroly jen výjimečně.

Zásadní rozdíl mezi LHP a LHO je v podrobnosti a kvalitě jejich zpracování. Dále se odlišují v tom, že LHO se zpracovávají pro každou parcelu zvlášť a pro ni (nebo jejich vzájemně spojený sousedící soubor) se pak stanovují úkoly. Protože LHP obsahuje podrobný popis a přehled o majetku a stanovuje další směry a způsoby hospodaření za celý majetek, nikoli pouze za každý jeden pozemek zvlášť, je užitečné a potřebné, aby všechny lesní majetky zodpovědných vlastníků bez ohledu na jejich velikost si jej nechaly zpracovat. Pro naplnění zásad trvale udržitelného hospodaření je to snad nezbytné. U majetků ve veřejném vlastnictví, nikoli pouze státních, by to mělo platit automaticky. Pro veřejného vlastníka jsou velmi potřebné podrobné a přesné údaje o stavu majetku (a z tohoto zjištění a na základě strategického

zadání vlastníka odvozené způsoby hospodaření a na ně navazující úkoly a povinnosti) jednak jako soubor informací o stavu lesa a také jako dokument o strategii hospodaření, který zajistí jistou koncepčnost přístupů a neměnění zadání s každou změnou vedení a statutárního orgánu.

Hlavní odlišnosti v zpracování LHP a LHO pro vlastníky lesů malých výměr v řádu hektarů a desítek hektarů je potřeba vylišení detailů. Obecné údaje zjištěné zkusnými měřeními nebo kvalifikovaným odhadem a odvozené z příslušných tabulek někdy nemusí poskytovat správné závěry např. v zásobách dříví a z nich odvozených těžebních možnostech. Tyto odlišnosti se na větším majetku v řádu tisíců hektarů vyrovnávají, na malých majetcích mohou působit potíže. Je nezbytné, aby vlastník lesa obvykle prostřednictvím svého OLH se zpracovatelem LHP velmi úzce spolupracoval. LHP je plánovací dokument, podle kterého se bude hospodařit nejméně 10 let, a v danou chvíli by OLH měl mít nejpodrobnější informace o stavu daného majetku. Následující zásada, která se leckdy nedodržuje, platí pro zpracování každého LHP: „*LHP se zpracovává pro potřeby vlastníka a jeho lesního hospodáře a ti se na jeho tvorbě podílejí!*“ Častokrát bohužel spolupráce zpracovatele LHP a OLH, případně místního lesníka, chybí, a OLH pak může 10 let nadávat, co mu tam taxátor (zpracovatel LHP) napsal

za nesmysly, přitom je sám na vině tím, že naprosto zanedbal kontrolu díla před jeho odevzdáním.

Řada vlastníků má v majetku lesy v nějakém chráněném území, správný termín je zvláště chráněné území (dále jen „ZCHÚ“). Jen pro základní orientaci, ta jsou buď maloplošná, tedy přírodní rezervace, přírodní památka, národní přírodní rezervace či národní přírodní památka, nebo velkoplošná, u nás existují chráněná krajinná oblast nebo národní park. Všechny tyto kategorie, důvody jejich vyhlášení, případně zákazy zde platící jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Plánovací dokumenty pro maloplošná ZCHÚ a také pro chráněné krajinné oblasti jsou plány péče, pro národní parky zásady péče. Oba tyto dokumenty jsou v porovnání s LHP mnohem obecnější. Avšak potřebné podklady pro zpracování LHP v těch částech, kde se nachází ZCHÚ, v nich lze najít. Pro zpracování LHP je potřeba se s plánem péče o ZCHÚ, která se na daném majetku nacházejí, seznámit. Stejně tak se zásadami péče, pokud se majetek nachází na území národních parků. Ideální stav je vstoupit do procesu tvorby těchto dokumentů, aby nemohlo dojít ke stavu, kdy plán či zásady péče obsahují opatření, která jsou v rozporu se záměry vlastníka na hospodaření v jeho lesích. Zároveň je užitečné posoudit, zda navržená opatření v plánu

péče jsou ve prospěch předmětu ochrany tohoto ZCHÚ, tedy toho, co se zde chrání a proč bylo ZCHÚ vyhlášeno. Je proto potřeba získat značné odborné znalosti. ■

14.

Strašný lesů pán

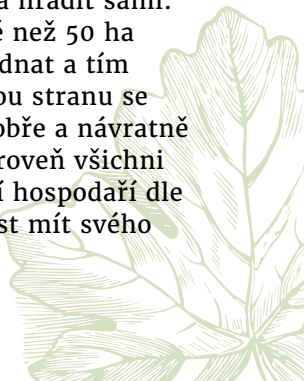

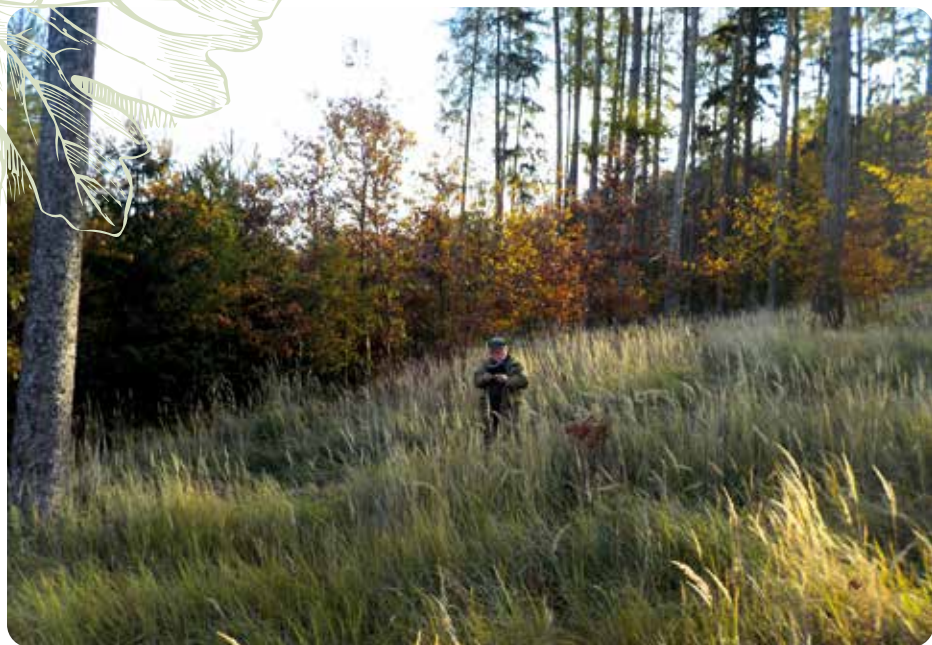
Hospodaření v lesích má tu nevýhodu, že si skoro každý myslí, že mu rozumí. Každý přece do něj chodí (na houby, kochat se, kvůli dříví na topení), tak proč bychom tedy potřebovali nějakého lesníka. Za toho považují člověka s lesnickým vzděláním, nikoli člověka, který kácí s motorovou pilou a prodává dříví. Mnoho vlastníků menších lesů si myslí, že žádné rady nepotřebují. Ti osvětenější, kteří si uvědomují jistá omezení v rozsahu vlastních znalostí, radu odborníka leckdy vyžadují. A málokdy se jim jí dostane.

Pro zabezpečení odborné úrovně hospodaření ve všech lesích, na každém jejich metru, byla v zákoně o lesích vytvořena osoba OLH. Původním záměrem bylo zabezpečit každému lesu správce s patřičným vzděláním, znalostmi a zkušenostmi. Zjevně šlo o to, aby každý vlastník spravoval svůj les v souladu s legislativou a měl

k dispozici odborníka, který mu řekne, co má dělat, případně ho vyvaruje od pochybení způsobených porušením zákona.

Zákonodárce si byl vědom, že hospodaření v lesích je odborná činnost, pro kterou je třeba rozsáhlý soubor víceoborových znalostí. Řada našich spoluobčanů i volených zástupců komunálních vlastníků si to však nemyslí. Alespoň na menších majetcích měl OLH fungovat jako poradce a obdoba stavebního dozoru. Vlastníkům méně než 50 hektarů lesa obvykle OLH ustanoví a hradí stát, majitelé více než 50 hektarů si jej musí zajistit a hradit sami. Ale i vlastník méně než 50 ha lesa si jej může sjednat a tím i zaplatit. Na druhou stranu se jedná většinou o dobře a návratně vložené peníze. Zároveň všichni vlastníci lesů, kteří hospodaří dle LHP, mají povinnost mít svého OLH.

Pro zajištění odborné péče o lesy si menší vlastníci často sjednávají svého lesníka – odborného lesního hospodáře, obecní lesy Moravské Bránice, Ivančicko.

OLH je osoba (fyzická nebo právnická zastoupená konkrétním jedincem), která splňuje potřebné kvalifikační předpoklady a má platnou licenci pro tuto činnost, což je první problém. Musí se jednat o osobu s vysokoškolským lesnickým vzděláním s 3letou odbornou lesnickou praxí nebo se středoškolským vzděláním s 10letou odbornou lesnickou praxí. Už ona odborná praxe v sobě skrývá první úskalí. I v lesnictví je řada pozic, jejichž vykonavatelé nemají ani tušení, jak spravovat lesní majetek. Že je potřeba mít jiné přístupy a tím i znalosti ke spravování majetků různých velikostních

kategorií, případně záměrů vlastníka, a vycházet z konkrétních stanovištních a porostních podmínek, to už neřeší vůbec nikdo.

V současnosti může licenci OLH získat kdokoli, kdo má lesnické vzdělání a odpracoval v lesnictví těch pár potřebných let. Jedná se o poněkud nešťastný výsledek správného záměru zabezpečit náležitou odbornou úroveň hospodaření na každém lesním majetku. Dalším významným faktorem kvality činnosti OLH je osobní přístup, odpovědnost a poctivost lesníka, který tuto činnost pro vlastní-

ka v jakémkoli postavení (fyzická osoba, zástupce právnické osoby) vykonává. Novelou zákona o lesích v roce 2019 došlo ke konkretizaci povinností OLH. Nezbyvá než očekávat, že příslušné kontrolní orgány budou tyto zákonem stanovené povinnosti vymáhat a jejich neplnění sankcionovat.

Kromě licence na výkon této činnosti musí mít OLH, pokud tuto práci vykonává samostatně jako OSVČ, i živnostenské oprávnění na tuto činnost. Pro zajištění dalších aktivit v lesnickém provozu je nezbytné mít i živnostenské oprávnění pro práce v lesnictví.

Je-li OLH osobou právnickou, pod níž si představíme různé organizace hospodařící na lesích jiných vlastníků. V případě OLH jmenovaných státem většinou jde o Lesy ČR, které jsou zastoupené příslušným pověřeným pracovníkem. OLH nevykonává konkrétní revírník Karel Novák, ale Lesy ČR zastoupené Karlem Novákem. Pak je skupina odborných lesních hospodářů – fyzických osob. Ti tuto činnost vykonávají jakou svou hlavní aktivitu a zdroj obživy na rozdíl od těch, kteří ji vykonávají vedle svého zaměstnání či podnikání.

Ve vlastním výkonu činnosti OLH existují dva základní modely. OLH jednak zajišťuje vlastníkově lesa pouze odborné činnosti – plánování, evidenci, kontrolu, dotace apod., a v druhém případě poptávaném vlastníky, kteří se chtějí starosti

o les úplně zbavit, zajišťuje i realizaci hospodaření v lese. Vlastníkovi pak předkládá pouze faktury. Oba tyto modely jsou poměrně časté.

Kvalita a dlouhodobé výsledky druhého modelu však hodně záleží na konkrétní osobě, která tuto práci vykonává, a její odpovědnosti. Skrývá v sobě určité riziko střetu zájmů, kdy vlastník, aby se zbavil všech povinností se správou svého lesního majetku, svěří jej úplně osobě OLH. Přitom odpovědnost mu zůstane, ale to už neví. Potíže způsobené krátkodobě ekonomickým stylem správy majetku, tedy minimalizací krátkodobých nákladů a maximalizací výnosů, se projeví až za řadu let. Vypadá to tak, že se dělá jen, co je nezbytné. Co se dá odložit, se odkládá. Těžební činnost se provádí v porostech s nejlépe zpeněžitelným dřívím v těžebně nejsnazších podmínkách.

Proto jsem vždy doporučoval oddělení činnosti OLH od vlastní realizace prací, ale dovedu si představit i situaci, kdy OLH, který zajišťuje i všechny činnosti v daných lesích, může vykonávat svou práci maximálně zodpovědně. Zároveň se v této situaci vyjevuje omezenost a v dnešní době krátkozrakost přístupu k lesům především jako ke zdroji obnovitelné suroviny a zajišťování většiny potřebných prostředků na hospodaření v lesích se děje z prodeje dříví.

OLH má být partnerem vlastníka, který mu má říkat, co je potřeba

v lese dělat. Řeší za majitele tu část jeho problémů se správou majetku týkající se lesů, ale vždy s jeho vědomím a souhlasem. On není vlastník, jen za něj koná. Od zájmu vlastníka o jeho les se odvíjí snaha o komunikaci s příslušným OLH. Případně na něj vlastník přenáší některé nebo i všechny záležitosti týkající se správy lesů a ponechává si v gesci pouze ekonomiku (toky peněz v nákladech na správu majetku a výnosech zejména z prodeje dříví) nebo strategické rozhodování o celkovém zaměření hospodaření v lesích.

Další řádky se pochopitelně zaměří na spolupráci s vlastníky, kteří mají zájem o svůj majetek a jeho stav. U obecních menších majetků, poté co měnící se obecní zastupitelstva pochopila, že na lesích obecní rozpočet nepostaví a z výnosů z lesního hospodářství neufinancují všechny úžasné nápady svých volebních programů, se postupně obecní lesy propadly na okraj zájmu vedení obcí. Velmi záleží na jejich konkrétních představitelích, jak moc se snaží danou problematiku řešit a do ní vstupovat. Často se u menších majetků do

Pravidelná kontrola, vyznačování a likvidace nahodilých těžeb je základem péče o zdravotní stav lesů, obecní lesy Džbánice, Moravskokrumlovsko.

50 hektarů setkáváme s nezájmem o činnost a spolupráci s OLH. Ze strany vlastníka někdy není ani potřeba, aby mu do toho někdo mluvil, vždyť on svému lesu rozumí nejlépe.

Naopak existují lesní majetky, kde si vlastníci vyžadují informace a radami svého OLH se řídí. Je to velmi odlišné (vlastník od vlastní-

ka). Pořád mám před sebou základní třídění vlastníků lesů bez ohledu na to, jakou výměru vlastní:

- vlastník, který se stará,
- vlastník, který se nestará.

Celý tento spisek je věnován těm prvním. Hospodaření v lesích má navíc tu špatnou vlastnost, že

Zárodky semínek stromů jsou inspirací připravit a do podzimu provést prosvětlení porostů pro jejich clonnou obnovu, Miroslavské Knínice, Moravskokrumlovsko.

většina chyb, nedostatků a omylů, se objeví až po letech, někdy po desetiletích, případně poté, kdy jakýkoli kontrolní orgán provede kontrolu zakončenou udělením sankce. To je pak důvod k aktivaci vlastníka, aby se konečně o svůj majetek začal starat. Bohužel po letech nápravy se snadno na tyto

těžkosti zapomene, smlouva s OLH se ukončí a vrátíme se do předkontrolního neutěšeného stavu.

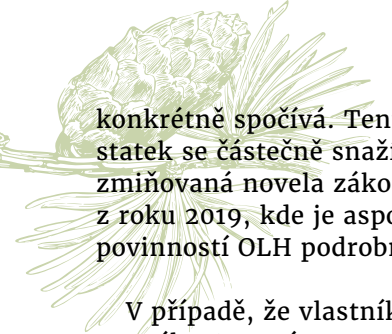
Vlastník menšího lesa dle zákona o lesích o menší výměře než 50 hektarů, který hospodaří podle LHO, má dvě možnosti. Pokud si svého OLH nevybere sám, SSL na

ORP ponechá výkon této činnosti (už někdy od roku 1996) na organizaci spravující státní lesy v okolí, což jsou většinou Lesy ČR nebo Vojenské lesy a statky ČR, na území národních parků pak jejich správy. Tentýž orgán státní správy má zároveň možnost rozhodnout (vést správní řízení zakončené vydáním rozhodnutí) o pověření touto činností jinou osobou. Tuto možnost některé orgány státní správy lesů využily, některé ne.

Výsledek je, že činnost OLH pro malé vlastníky lesů z pohodlnosti orgánů SSL vykonávají převážně Lesy ČR – z 200 mil. Kč určených na tuto činnost z rozpočtu MZe v roce 2022 jich na účtu Lesů ČR skončilo 159 mil. Kč. Pokud by tato činnost byla řádně vykonávána tak, jak byla zákonodárcem míněna, neměl by následující text smysl. Skutečnost je však taková, že se SSL počínaje MZe vymlouvá, že veškerá odpovědnost za stav lesa a konání v něm je na vlastníkově, ačkoliv v zákoně je jasné řečeno, že OLH *zabezpečuje vlastníkově odbornou úroveň hospodaření dle tohoto zákona*. Dle mého výkladu, pokud vlastník hospodaří v rozpořadu se zákonem (dostane sankci za porušení zákona o lesích), OLH porušil své povinnosti dle zákona, pokud neprokáže, že vlastníka na nevhodnost jeho konání upozornil. Nechápu potom, proč je za své nicnedělání a porušování povinností uložené zákonem i nadále placen. Asi bude potřeba, aby orgány SSL byly vlastníky vyzvá-

ny k zahájení správního řízení o pověření činnosti OLH pro lesní majetky na svém správním území a vydaly rozhodnutí s náležitým odůvodněním, proti kterému bude možné se odvolat. V současné době se SSL tváří, že vše je v naprostém pořádku a nic se s tím dělat nedá. Že ve své podstatě jde o veřejnou zakázku, kdy stát někomu ukládá, aby pro něj zabezpečil odbornou úroveň hospodaření na malých lesních majetcích, protože stát má zájem, aby se hospodařilo v souladu se zákonem o lesích, to nikomu nepřijde na mysl. Že máme nějaký zákon o zadávání veřejných zakázek, to také asi bude muset řešit až podnět Úřadu pro hospodářskou soutěž. A že činnost OLH je už řadu let uznanou živností, jejíž držitelé se k této státní zakázce nemají šanci dostat, je také zakryto mlhou mlčení.

Pokud se vlastník lesního majetku menšího než 50 hektarů chce chovat zodpovědně, tedy chce mít hospodaření ve svém lese pod kontrolou a chce skutečně v lese aktivně hospodařit a pokud mu státem určený OLH neodvádí žádnou službu, může si jej sjednat sám. Může si ve smlouvě specifikovat povinnosti OLH a jejich plnění vymáhat, ale musí si to zaplatit. Příslušné smlouvy na výkon činnosti OLH mají různý obsah, častokrát je tam pouze tragická formulace, že daná osoba zabezpečí vlastníkově výkon funkce OLH dle zákona o lesích, aniž by bylo upřesněno, v čem tato činnost

konkrétně spočívá. Tento nedostatek se částečně snaží odstranit zmiňovaná novela zákona o lesích z roku 2019, kde je aspoň část povinností OLH podrobně uvedena.

V případě, že vlastníci si vybere svého OLH sám a uzavře s ním smlouvu, pokud to není jen přikrytí nehospodaření a splnění povinností ze zákona, minimum nezbytných povinností spočívá v:

- plánování ročních prací,
- zadávání, kontrola a přebírání prací,
- vedení LHE,
- zpracovávání žádostí o dotace,
- jednání s orgány SSL a kontrolními orgány,
- spolupráce v oblasti ochrany lesa proti škodlivým činitelům.

Nějak nechápu, proč ti, kteří se ke svému majetku chovají zodpovědně a chtějí hospodařit nejen dle zákona o lesích, ale i dle odborných poznatků, jsou trestáni tím, že si to musí zaplatit ze svého, na rozdíl od těch, kterým jsou péče o vlastní majetek a nějaký zákon o lesích na hony vzdálené. Je zde rozpor např. s možností získat dotace na zpracování LHP. Ten je také povinný pro vlastníky více jak 50 hektarů lesa, ale majitel lesa o menší výměře si může nechat zpracovat LHP, a pokud je schválen

a splňuje předepsané náležitosti, dostane na jeho zpracování stejný příspěvek jako vlastník většího majetku. Je zvláštní, že u LHP to jde a u OLH nikoli.

Měli bychom se vrátit k záměru zákonodárce – zabezpečit odbornou úroveň hospodaření na každém lesním majetku. Pokud toto platí, měli bychom začít napravovat nešťastný stav, kdy vlastníci malých lesních majetků onu odbornou úroveň hospodaření zabezpečenu nemají a stát to vesele platí a nepřipouští změnu a zodpovědní vlastníci jsou za svou odpovědnost trestáni. ■

15.

Bez peněz do lesa nelez

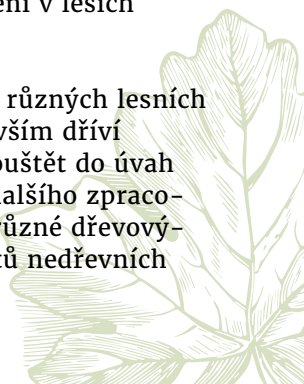

Když jsme si řekli, co všechno musíme v našich lesích dělat, také chceme vědět, kde na to vzít. Stávající nastavení hospodaření v lesích plně podporuje jejich produkční funkci hlavně v tom, že převážnou většinu příjmů použitých na další hospodaření v lesích, případně pro nějaký zisk z této činnosti, získávají vlastníci z prodeje dříví. Jsou tak motivováni, aby se co nejvíce zabývali pěstováním toho, co lze nejsnáze a nejdražší prodat. Dokud bude tento stav přetrvávat a produkce a následný prodej dříví bude hlavním zdrojem prostředků pro zajištění hospodaření v lesích, budeme se i nadále motat v něčem, co lze nazvat bludným kruhem (obnova lesů – kalamita, obnova lesů – kalamita atd.). A ta kalamita může mít pokaždé jiné příčiny. Nějak si neuvědomujeme, že snaha maximalizovat produkci různými opatřeními platí, pokud podmínky její tvorby budou konstantní čili neměnné. A to bohužel nejsou.

Jak bylo uvedeno v předchozím textu, je třeba si zodpovědět otázku, jaký je základní cíl péče o lesy, zda usilujeme především o maximalizaci produkce dříví, nebo o trvalost této produkce. Úkoly a poslání lesnictví jsou zatím zaměřené na produkci dříví, a to na produkci co největší a nejlépe zpeněžitelnou. Při tomto nastavení nám uniká, že vnější podmínky, které to dřív umožňovaly, se hodně změnily. Naším hlavním úkolem se bez našeho přičinění stalo, jak vůbec produkční schopnost v řádu dlouhých desetiletí zachovat.

Základní finanční zdroje pro zajištění hospodaření v lesích jsou tři:

1. příjmy z prodeje různých lesních produktů, především dříví (nebudeme se pouštět do úvah o produktech z dalšího zpracování dříví, tedy různé dřevovýrobě), či produktů nedřevních

Hromady dříví podél cest jsou častým dokladem zpracování kalamitního dříví a jeho prodeje, okolí Náměště nad Oslavou.

(různých lesních plodů a dalších užiteků, které nám lesy poskytují),

2. příjmy z příspěvků státu na hospodaření v lesích a další granty či podpory,
3. další významnou skupinou jsou příjmy z různých nájmu, pronájmů či pachtů, kde by měly, i když tomu tak často-krát nebývá, mít místo i příjmy z nájemného za přenechání práva myslivosti při pronájmu honitby, v níž se uvedené lesy nacházejí.

Do ekonomiky hospodaření v lesích tedy k jejímu výstupu v podobě generování určitého zisku z hospodaření pro vlastníka v lesích významně promlouvá základní zadání ekonomiky lesního hospodářství od jeho vzniku. Toto základní zadání pro vznik lesnictví jako samostatného hospodářského oboru bylo zabezpečení dostatečného množství potřebné suroviny pro další průmyslové zpracování. Z toho plyne získávání většiny prostředků pro činnosti tvořící hospodaření v lesích z prodeje produkce, a to převážně produkce dříví.

Dokud nedojde ke změně základního paradigmatu lesnictví jako činnosti zajišťující tvorbu obnovitelné suroviny, budou další – a dnes možná významnější – funkce lesů okrajové, budou se považovat za úplavový efekt řádného hospodaření. Na činnost zabezpečující tvorbu všech dostupných efektů pro společnost se budou zdroje získávat realizací produkce, a to především dříví. Dokud nedojde ke změně a za tyto efekty nebude společnost poskytovat vlastníkům lesů odpovídající úhradu, nezbyde nám než řešit vybalancování potřebných nákladů na trvalost produkce v poměru k možným výnosům z realizace vypěstovaného dříví. To se týká i třetího zdroje příjmů, různých nájmů.

Vedle získávání různých tržeb z prodeje dříví jsou významným zdrojem pro finanční toky dotace. Vlastníci lesů se o možnosti získání nějakého příspěvku na hospodaření v lesích zajímají. Žijeme ve světě, který jako by bez dotací nedokázal fungovat. Naštěstí to není docela pravda a někteří z nás tomuto trendu úspěšně vzdorují. Protože zachování lesů a hospodaření v nich je vnímáno jako velmi pozitivní činnost přinášející řadu veřejně prospěšných užitků, stát je poměrně významně podporuje.

Finanční příspěvky na podporu hospodaření v lesích můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin. Na jedné straně to jsou projekto-

vé dotace, tedy příspěvek na jeden časově omezený projekt či realizaci určitého jednorázového opatření. Jedná se především o tzv. eurodotace z různých operačních projektů na podporu větších opatření, na která menší vlastníci lesů v řádu hektarů či desítek hektarů většinou nedosáhnou. Cílem je především vytvořit jedno finančně náročné projektové opatření a to pak udržovat. Pro svou jednorázovost se příliš nehodí pro běžnou správu lesních majetků, která spočívá především v nepřetržitém hospodaření v lesích. Je k diskusi, jak ke zlepšení stavu našich lesů přispějí jednorázová opatření s nemalými proinvestovanými prostředky na přípravu, administraci a vlastní realizaci.

Do eurodotací patří také program, který administruje Státní zemědělský intervenční fond (dále jen „SZIF“). Jde o lesnicko-environmentální opatření zaměřené na zvýšení podílu melioračních a zpevňujících dřevin oproti plátnému vyhláškovému zastoupení při obnově porostů a jeho udržení následujících 20 let. Tento zajisté správný záměr se v realizaci zvrhl v naprostý paskvil. Kromě toho, že nyní lze žádat jen, nachází-li se náš les v oblasti soustavy NATURA 2000, je z důvodů řady každoročních změn pravidel pro vlastníky menších majetků zcela nevstřícný a někdy je i nedosažitelný. Pro menší opatření, ale pořád rázu projektů zaměřených na různá krajinnotvorná opatření, jsou určeny

různé národní dotace adminis-
trované MZe nebo Ministerstvem
životního prostředí.

Průběžné činnosti podporují
národní dotace, které jsou malý-
mi vlastníky lesů hojně využíva-
né. Jsou to příspěvky na podporu
hospodaření v lesích, které meto-
dicky upravuje příslušné naří-
zení vlády a administruje je MZe
cestou krajských úřadů. Stát tímto
podporuje povinnosti uvedené
v zákoně o lesích, které vlastníko-
vi lesa vytvářejí náklady: zalesnit
holinu do dvou let od vzniku a do
sedmi let mít následný porost tzv.
zajištěný a používat při obnově
lesů ve stanoveném zastoupení
meliorační a zpevňující dřeviny.

U státních a obecních lesů jde pak
i o provedení potřebných proře-
závek a probírek. Další skupi-
nou podpory jsou tzv. ekologicky
šetrné způsoby přibližování dříví,
podpora zalesňování v imisních
oblastech a opatření v ochraně lesa
atd.

Rozhodujícím kritériem, zda
tyto povinnosti budou podporová-
ny, zřejmě bylo, zda jde o činnosti,
které vlastníkově zvyšují náklady
(tvorba LHP, povinnosti v zales-
ňování náležitými druhy dřevin
v náležitých počtech, výchova
mladých porostů, rekonstruk-
ce porostů, šetrné technologie
při hospodaření, náprava škod
způsobených imisemi, ochrana

Z dotačních prostředků, zde Program obnovy přirozených funkcí krajiny, provádíme výsadbu na různých dříve zemědělsky využívaných pozemcích, Petrovice u Moravského Krumlova.

lesa atd.). Těžba, která vlastní-
kovi vytváří výnos, pochopitelně
podporována není. Je k disku-
si, zda nastavený systém podpor
neslouží spíš dlouhodobému
ekonomickému přínosu vlastní-
kovi tím, že podporuje především
produkční funkci lesů a schází zde
zdůvodnění, v čem spočívá veřej-
ný zájem na této činnosti, když
v konečném důsledku z ní má
profit vlastník lesa. Zároveň jsou
v zákoně povinnosti vlastníka, na
jejichž splnění se příspěvek nepo-
skytuje (zejména činnost OLH pro
ty, kteří si jej zvolí sami).

Paradoxem mimo jiné je, že je
sice podporovaná přirozená obno-
va lesů, tedy stav, kdy se porosty
obnovují samy ze svých semínek,
ale částka je v přepočtu na hektar
menší než na obnovu umělou se
všemi následnými činnostmi. Jako
by stát dával najevo, že o přiroze-
nou obnovu jaksi nestojí, tak proč
by ji výrazněji podporoval. Přitom
přirozená obnova porostů stano-
vištěně původních dřevin nepadá
sama z nebe, ale předchází ji řada
činností, jako jsou nákladnější
těžba jednotlivým výběrem vyzna-
čených stromů a následně pracnější

Tyto lesy nám finanční prospěch z produkce dříví nepřinášejí, ale z hlediska dalších funkcí pro krajinu, zadržení suťových svahů, biodiverzity, klimatu, jsou nenahraditelné, NPR Divoká Oslava, Náměštsko.

a dražší přibližování pokácených kmenů. O kvalifikaci lesníka, který vše připravuje a zajišťuje, nemluvě. Z řady důvodů, mimo jiné ochrany genofondu a větší stability následných porostů, je pro zachování našich lesů mnohem potřebnější a užitečnější přirozená obnova než umělá. Ale na příspěvcích od státu to vidět není.

Před tím, než provedeme práce a podáme žádost o příspěvek či dotaci, musíme v předepsaném termínu podat tzv. ohlášení. Jinak nedostaneme nic. Jeho vyplněním a odesláním žadatel úřadu říká:

„Hele, úřade, já budu žádat!“ A aby bylo méně byrokratické zátěže, podepíše to a fyzicky (nebo datovýmí schránkami) znovu posílá na příslušný úřad.

Na počátku roku 2022 MZe zveřejnilo dotační program na podporu adaptace lesních ekosystémů na změnu klimatu na období 2022 – 2026. Je záslužné, že takto byla veřejně deklarována potřeba podpory lesů a jejich vlastníků, kteří se vůči přírodě jako prostředí pro svou produkci chovají šetrně a ohleduplně a ve svém hospodaření něco změní.

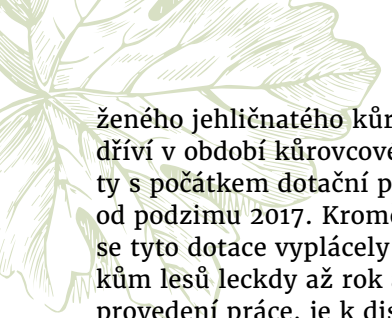
Základní podmínkou pro poskytnutí tohoto příspěvku je, že žadatel v roce, za který o příspěvek žádá, provede úmyslnou nebo nahodilou těžbu nebo obnovu lesa (výsadbu nebo přirozené zmlazení) alespoň v jedné porostní skupině čili základní JPRL na lesním majetku žadatele. K tomu se správně ozvalo Sdružení vlastníků obecních, soukromých a církevních lesů (dále jen „SVOL“), když poukázalo na to, že existují zodpovědní majitelé lesů, kteří usilovně prováděli kalamitní těžby a vytvořené holiny v nejbližším vhodném termínu (jaro, podzim) po jejich vzniku zalesňovali. Dnes už nemají co kácet a vše mají zalesněno. Bez ohledu na to, jakými dřevinami zalesňovali a jak se o mladé porosty starají, nemají na „adaptační“ příspěvek nárok. Stejný příspěvek nezískají ani ti, kteří z různých důvodů na podporu mimoprodukčních funkcí ponechávají lesy samovolnému vývoji, zjednodušeně řečeno, nechávají je „zpralesovatět“. To znamená, že nekácí a nesází.

Vedle mimo dotace stojích pralesů a jiných přirozených lesů, které se blíží k přírodnímu stavu tím, že je ponecháváme přírodě, je smutným paradoxem, že pro poskytnutí požadované dotace stačí provést těžbu či obnovu v jedné porostní skupině bez rozlišení rozsahu této činnosti. Příspěvek pak bude vyplacen za plochu celého lesního majetku žadatele bez ohledu, jak tento majetek z hlediska adaptace na klimatickou změnu vypadá.

Kromě toho, že příspěvek je cílen na kompenzaci zvýšených nákladů a snížených výnosů, nikde není uveden stav (standard), jaký mají lesy splňovat. Pod tím je třeba si představit celý lesní majetek, nejen jeden porost. Přitom zvýšeným nákladům se věnují a je kompenzuje dle nařízení vlády č. 30/2014 Sb. už příspěvky na podporu hospodaření v lesích. Ty jsou však cílené na konkrétní činnost, její konkrétní rozsah a konkrétní porostní skupinu. Dle skutečného objemu požadované činnosti dostane vlastník příspěvek, nikoli na celý majetek.

Je zjevné, že na příspěvek „dosáhnou“ především větší vlastníci lesů, kteří každoročně a opakovaně ve svých lesích hospodaří a také mají odborníky, kteří mohou na úrovni výkaznictví splnit požadované podmínky a zpracovat ne zcela jednoduché podání žádosti. Je otázkou, zda k takto nastaveným pravidlům proběhla nějaká odborná diskuse. Záměr je navýsost potřebný, ale zatímní výsledek neodpovídá jeho naplnění. Předložený text pravidel neukazuje, že by se do jejich přípravy zapojila širší skupina různě zaměřených odborníků. Spíš vše bylo vytvořeno stylem, aby se „vlk nažral a koza zůstala celá“.

V době, kdy už pomalu doznívala kůrovcová kalamita, MZe ve snaze pomoci vlastníkům lesů, které zasáhla, připravilo tzv. kalamitní dotace. Jejich podstata spočívala v tom, že majitel dostal příspěvek za každý kubík prokazatelně vytě-

ženého jehličnatého kůrovcového dříví v období kůrovcové kalami-ty s počátkem dotační podpory od podzimu 2017. Kromě toho, že se tyto dotace vyplácely vlastní- kům lesů leckdy až rok a půl po provedení práce, je k diskusi, zda měl takto být podporován chybný podnikatelský záměr ve volbě dřevin. Zároveň byli znevýhod-ňováni vlastníci, kteří zakládali a pěstovali porosty smíšené ze stanovištně původních dřevin, a tudíž odolnější různým klima- tickým vlivům a dbali na zásady ochrany lesa. MZe tímto titulem více podporovalo méně odpovědné (se vším zjednodušením a výjimka- mi vlivem stavu majetku po resti- tucích).

Základní zásadou při snaze získat nějaký dotační příspěvek na hospodaření v lesích je – zají- mat se o dotační pravidla dřív, než začneme něco dělat, a zvážit, který dotační program a jeho titul chceme použít a dle jeho podmínek hospodaření v lese připravit. Cesta, že zalesním pozemek, pak začnu přemýšlet, kde na to získám pení- ze, k tomuto cíli většinou neve- de. Nejdříve si tedy ujasním, co chci dělat, pak zjistím, za jakých podmínek mohu získat příspěvek na realizaci svého záměru, a teprve poté se do toho pustím.

Před tvorbou pravidel pro podpo- ru hospodaření v našich lesích by měl být zformulován veřejný zájem společnosti na lesích a dle něj nastaveny příspěvky na jeho

naplnění. Právě společnost cestou svých zákonodárných orgánů a v provedení přes příslušná mini- sterstva by měla deklarovat, co je veřejný zájem na lesích, niko- li různé podnikatelské skupiny. Podporu si zaslouží vše pro ochranu vody, půdy, biodiverzity, klimatu a dalších funkcí lesů, které přiná- šejí prospěch všem. K důkladné- mu zvážení je podpora produkce, která ve svých důsledcích slouží především vlastníkově. Měla by být podporována budoucí stabilita a odolnost namísto pokračování v podpoře současných nestabilit. Stát by měl přestat přistupovat k nastavení podpor pro lesy s poci- tem, že jejich obrovský význam a zejména plnění všech jejich funk- cí – zdůrazňuji VŠECH!! – nikoli jen produkční, je samozřejmost, která nikoho nic nestojí. ■

16.

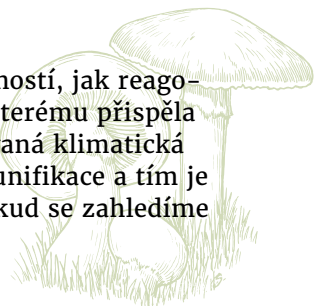
Lesy jako budoucnost a budoucnost jako lesy

Základní cestou pro spravování lesů promítnutou do všech disciplín tvořících mnohooborové lesnictví byla unifikace. V rámci obnovy porostů, péče o ně až po následnou konečnou obnovní těžbu jsme se především starali o několik málo základních dřevin na několika málo základních skupinách stanovišť. Spojovali jsme dřeviny do skupin různě podobných dřevin a lesní stanoviště do skupin obdobných stanovišť, až jsme se tím spojováním podobného s ještě podobnějším dopracovali ke změně podmínek pro pěstování lesů. Změně také, že to není podobné ničemu, co bylo dříve. Změnou zejména klimatických podmínek jsme se dostali do neřešitelné situace,

kdy předchozí nastavená pravidla pro pěstování lesů dokonce zabetonovaná v lesnické legislativě pomalu přestávají fungovat a my přicházíme na to, že unifikace (sjednocování či spojování různých předmětů a způsobů péče o ně) může být úspěšná jenom za trvalých a neměnných podmínek. Proto nám nezbývá než hledat nové cesty k vybědnutí z dnešních potíží, když už se nám podmínky pro pěstování starých známých lesů změnily.

Jednou z možností, jak reagovat na stav, ke kterému přispěla mnohokrát citovaná klimatická změna, je opak unifikace a tím je rozmanitost. Pokud se zahledíme

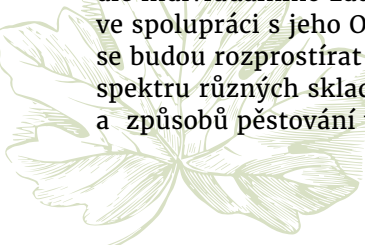

Dostatečně rozvolněný porost zralých smrků a buků vytváří ideální prostředí pro zmlazení těchto dřevin a nepřetržité trvání lesa, Třeboňsko.

do rozmanitosti, musí nás napadnout, že se jedná o obrovskou příležitost pro všechny vlastníky menších lesů. Pokud se nám podaří přesunout do stavu, kdy si legislativní předpisy vzhledem k nejistotě podmínek pro pěstování lesů zachovají jen několik málo pro společnost nezbytných omezení a pro vlastníky a jejich lesní hospodáře budou jen odbornými doporučeními, najednou se přihodí, že lesy budou více spravovány dle individuálního zadání majitele ve spolupráci s jeho OLH. V krajině se budou rozprostírat v širokém spektru různých skladeb dřevin a způsobů pěstování vycházejí-

cích z cílů jejich spravování či péče o ně – od monokultur až po různé výběrné lesy, o pařezinách nemluvě. Rozmanitost lesů daná rozdílným odborným zaměřením jejich správců nám vytvoří podmínky pro větší odolnost porostů proti různým dnes nepředstavitelným škodlivým vlivům. Jediné, co o negativních vlivech na naše snažení víme s jistotou, že je vysoká pravděpodobnost, že přijdou.

Podíváme-li se do dávné historie, zjistíme, že když ne všechno, tak určitě skoro všechno už tu bylo. Byla dlouhá období vysokých teplot a nízkých srážek, sněhu a mrazu.

A krajina i lesy za cenu změn, ale zachování podstaty, si s tím dokázaly poradit (sice po nějakém čase a ztrátách, které se projeví různou změnou struktury). S tím, jak si člověk začal přizpůsobovat své území potřebám svého přežití, se to neobešlo bez spolupráce s jeho intuitivní činností. Krajina i lesy si poradily proto, že zprvu byly ponechány samy sobě, nebyly do nich vnášeny nepůvodní druhy, které se neuměly z důvodů v nich uložené genetické informace o úplně jiných vlivech a stanovištích přizpůsobit těm našim. Když se později v krajině vnesené druhy objevily, v případě lesů šlo o různé lesní dřeviny (nejen k mému překvapení u nás i habr) a začaly být obhospodařovány s cílem zajištění stability produkce, tak jejich do různé míry individuální správa, která vedla k rozmanitému a rozhodně ne stej-

nému stavu lesních porostů v určitém regionu a čase, dávala větší pravděpodobnost k přežití. Nabízela tedy vyšší odolnost v případě jakýchkoli extrémů. Jedinci či porosty, které přežily, poskytly svá semena pro vznik další, odolnější generace lesa. A úspěšný způsob správy lesů, které zůstaly zachovány, poskytl návod ostatním, v dané chvíli neúspěšným, jak na to. Rozmanitost jak ve dřevinné skladbě, tak ve skladbě prostorové (stejnověké monokultury x bohatě strukturované lesy), zejména individuální přístup k pěstování lesních porostů, jsou cestou, jak zvýšit jejich odolnost k různým, dnes nepředstavitelným extrémům.

Rozmanitost je obrovská příležitost pro vlastníky různých menších lesů, jak přispět k jejich zachování a k tomu, aby se tady

dalo žít. Nebavíme se o letech, ale o generacích. Zároveň tato snaha musí být podpořena legislativou i odborností zástupců státu, kteří na zákony mají dohlížet. A v neposlední, ale zcela zásadní řadě, musí být změněno základní

vlastník lesa si dost vydělá prodejem vytěženého dříví a ostatní mu poručíme a on si to nějak zařídí. I do této změny mohou majitelé nejen lesů, ale všech pozemků v krajině, kteří se o ně starají, významně promlouvat.

Někdy se nám lesy skládají z vícera dřevin už při obnově, zde byly zasázeny dub zimní s borovicí lesní, z náletu je doplnil modřín, smrk a javor, Moravské Bránice – Ivančicko.

zadání pro lesy a péči o ně. Toto zadání bylo a zatím je, že lesy jsou místo, kde roste dřevo! Zkusme změnit jejich vnímání jako na místo s řadou užitků. A společnost na profity, pokud je určité lesy budou poskytovat, bude přispívat a nebude stále očekávat, že

Proč tak horuji pro rozmanitost? Protože je cestou k přežití i za cenu zdánlivých ztrát, které budou spočívat v tom, že některé pevně vytyčené cesty, z nichž sejít znamená porušit lesní zákon, se za právě panujících podmínek ukazují jako slepé uličky. Naopak unifikace

neboli česky jednodušost, kdy všichni děláme všechno stejně, je cestou do pekla. Unifikace a možnost opatrování většiny prostředků na veškerou péči o lesy prodejem vytěženého dříví nás dovedla do stavu, kdy základní cíle péče o lesy nebo alespoň jejich významnou většinu je možné charakterizovat takto:

1. vytěžit, co se vytěžit dá,
2. co nejlépe prodat vytěžené,
3. vytěžené plochy co nejrychleji zalesnit bez ohledu na náklady.

Všechno ostatní jsou nadbytečné náklady a úchytky, kterými se přece nebudeme zabývat. A co takhle to pozměnit? Zkusme si cíle našeho konání v lesích nastavit takto:

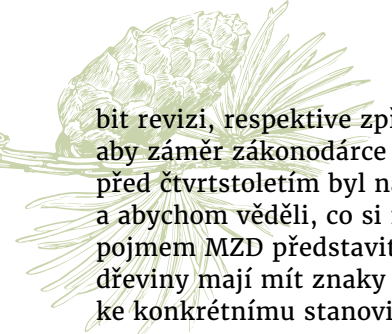
1. **vytěžit to, co překáží, brání, škodí** přírůstavému, nadějnému, plnicímu funkci lesů do dalších let,
2. **co nejlépe prodat vytěžené**, to nám zůstává, protože peníze jsou přece potřeba,
3. **obnovu jedinců provádět rukou v ruce s přírodou**, umělou obnovu používat až jako poslední řešení, když není čas na přípravu obnovy přirozené, také je nám líto peněz na umělou obnovu, máme jich málo a víme jak na to.

A pak už nám zbývá jen zásady promítnout do vlastní správy našich majetků a opustit, co charakteri-

zuje hlavní zájem našeho lesnictví, a tím je těžba a následná obnova, ale soustředit se na fázi, která je mezi tím. Nazývá se pěstění nebo pěstování lesů a říká nám, co máme dělat, aby z houští vyrostl les podle našich představ a záměrů. A tím, jak se staráme o jeho zrání, významně ovlivníme, jak bude vypadat sklizeň (těžba) i v jejím ekonomickém vyjádření. Zároveň si můžeme připravit podmínky pro co nejúspěšnější a zároveň nejlevnější obnovu lesa. Jinak řečeno, jak vytvoříme nový les, pokud nehopodaráme tak, aby nám všechny fáze jeho vývoje probíhaly v jednom porostu. Jedná se už o vyšší stupeň v péči o ně, kdy se na svých menších lesích soustředíme, abychom na nich stále měli nějaký porost vzrostlých dřevin, těžili jen to, co už nemá budoucnost, případně škodí tomu, co budoucnost má. Takže místo těžby a obnovy lesů se koncentrujeme na průběžnou úpravu jejich prostorové a druhové struktury (tzv. porostní výchova) a my konečně začali lesy ve vší rozmanitosti tohoto pojmu pěstovat.

Sice přesně nevíme, respektive každý si to můžeme představovat poněkud odlišně, jak má řádná výchova v třídění dle různých typů porostů (mladé, staré, smíšené, jednodruhové atd.) vypadat, a navíc se musíme naučit přistupovat jinak k porostům s odlišnou převažující funkcí.

I správný úkol zvyšování podílu MZD dřevin je nezbytné podro-

bit revizi, respektive zpřesnění, aby záměr zákonodárce z doby před čtvrtstoletím byl naplněn a abychom věděli, co si máme pod pojmem MZD představit a jaké dřeviny mají mít znaky vzhledem ke konkrétnímu stanovišti. Není

jednoznačně dokázat). Aby povinnost použití určité skupiny dřevin pro obnovu porostu nebyla dána jen typologií lesních pozemků, jejíž stanovení může být zatíženo chybami, ale skutečnou funkcí těchto dřevin s přihlédnutím ke

Střední – sdružený – víceetážový les z různých dřevin různých věků kromě potřebné produkce je schopen trvale plnit všechny požadované funkce lesů, Moravský Krumlov.

možné trvale zůstat jen u seznamu dřevin dle přílohy příslušné vyhlášky, k jehož vytvoření nemá MZe ani zmocnění, aby dřeviny, které takto musíme vnášet do porostů, skutečně zlepšovaly stanoviště a přitom zpevňovaly porost, jak lze ze zákona o lesích dovodit (nikoli

všem regionálním zvláštnostem či odlišnostem, které pěstování dřevin, dřevinná či prostorová skladba porostů může mít.

Je otázkou, zda naše pěstování lesů, dá-li se vůbec naše nedosta-
tečná péče o porosty mezi jejich

vznikem a sklízí takto nazvat, vedené s cílem maximalizace produkce, je správné a v dnešních podmínkách opodstatněné. K důkladné úvaze je, zda by cílem neměla být stabilita a odolnost porostů a z nich vyplývající stabilita produkce. Je hezké mít pro každou dřevinu stanovené obmýtí, ale pokud nejsme schopni porosty do něj dopěstovat, je to k ničemu. Nebylo by smysluplnější si stanovit jako cíl naplňování a udržení funkcí lesa, které jsou k určitému porostu vázány, tedy místo tvorby dříví se zaměřit na tvorbu prostředí?

Zvykli jsme si v lese a při hospodaření v něm plánovat na 10 let dopředu, ale někdy to nestačí. O cílovém zastoupení lesnicíky využívaných dřevin, tedy těch sázených a kácených, také můžeme pouze snít a jen je předpokládat. Netušíme, co je v jejich životě potká. Vytváříme směsi, nad jejichž druhovou pestrostí jásáme, ale nevíme, zda se v minulosti vyskytovaly v tomtéž složení. O jejich tzv. přirozené struktuře už nemáme vůbec ponětí. A protože z hlediska efektivnosti sklízň (pochopitelně i evidence a plánování) potřebujeme porosty stejnověké a jednoetážové (úplně nejlepší jsou jednodruhové monokultury), vytváříme pravidla, která nám hospodaření na plantážích umožňují.

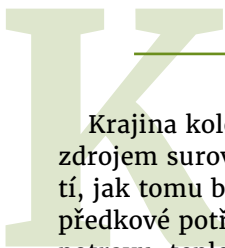
Pro všechny různé odlišnosti, které přinášejí další a další pochybnosti a otazníky, je vhodné se do toho pustit na řadě různých

menších ploch. Obloukem přistáváme v našich milých menších lesích. Rozmanitost v jejich pěstování, a ze všech pohledů, které péče o lesy nabízí, je cestou, která nám ukáže, co je funkční a má šanci na zachování, ale také, co budoucnost nemá a o co bychom se neměli dál pokoušet. Drsnou ukázkou negativního výběru byla proběhlá kalamita. Pokud každopádně patříme do živočišného druhu člověk moudrý, měli bychom se z ní poučit a nepokoušet se o trvalé pěstování dřevin, které na určitý typ lesních stanovišť nepatří, a ještě k tomu používat nevhodné způsoby jejich pěstování. Dostalo se nám velmi důrazného poučení, co je špatně. Je na nás, jak to udělat dobře. ■

17.

Závěr, ale určitě ne konec

Krajina kolem nás už není jen zdrojem surovin pro naše přežití, jak tomu bylo dříve. Naši dávní předkové potřebovali především potravu, teplo a vodu, které pak z krajiny s různou mírou intenzity odebírali, aby nepomřeli. My něco z toho v různé intenzitě vyžadujeme také. Navíc si ale ještě uvědomujeme, že jak krajina vypadá, má velký vliv na kvalitu našich životů, ačkoliv základní životní potřeby si už zajišťujeme jinak. A zároveň vzhledem k provázanosti vazeb a vztahů v krajině se všechno v konečném důsledku projeví zase na dlouhodobé možnosti zajištění tepla, vody a potravin. Možná v delších časových obdobích, takže si změn ani nevšimneme, ale najednou nebude co pít a tím pádem ani co jíst. A kdo ví, čím bude možné topit. Na to, aby lidé mohli přežít, i když si to nepřipouštějí, živou a hlavně života a přizpůsobení schopnou krajinu potřebují nejen ve výhledu dvou či

tří let, ale do hodně daleké budoucnosti, s mírným citovým vydíráním, pro naše děti a vnoučata (a vlastně i jejich děti a vnoučata).

Také si musíme uvědomit, že někde, kam naše oči nedohlednou, kromě upravených informací z různých médií, je zajišťováním životních potřeb pro nás krajina postižena. Vidíme krajinu kolem nás, případně z našich dovolených, jako nezbytné prostředí našich životů. A z ní nejsilněji vnímáme různé lesní formace (uspořádaná společenstva dřevin stromového vzrůstu). Existence nebo neexistence lesů (se vši nejistotou, kterou pojem přináší) zásadně utváří reliéf krajiny, nejen jak na nás působí, ale i jaké má funkce, co je nám schopná dát. Lesy pokládáme za to nejcennější, co v krajině je, z řady více i méně objektivních důvodů. Někdy zapomínáme, že různé lesní formace fungují jako filtr pro různé škodliviny, které by jinak dopadly

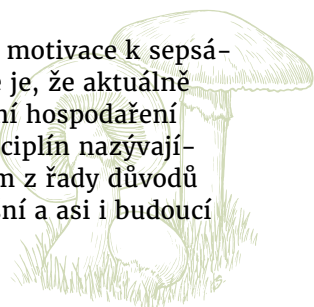

přímo na nás. Dokážou mírnit či tlumit negativní vliv všech různých výkyvů počasí, které se na nás začínají valit. Zde je doširoka otevřena příležitost pro různé menší lesní celky a jejich majitele, kteří vědí, kde jejich les je, a něco s ním chtějí podniknout. Je krásné, že co podnikají, je různé. Každý to dělá nějak po svém. Každopádně je rozmanitost přístupů obrovskou příležitostí, jak udržet krajinu živou.

Je dobře, že si to uvědomujeme, jen abychom ještě začali konat tak, aby očekávání podložená už dostatkem odborných údajů byla naplněna. A pro to je potřeba učinit spoustu kroků, úkonů, či připravit

a následně vydat řadu legislativních dokumentů a také se jimi řídit, aby se zájem lidstva na lesích změnil od prostředí pro lov a sběr plodů, přes sklízení a pěstování obnovitelné suroviny na prostředí pro zajištění našich životů, které má nějaké kvalitativní znaky. A jako jsou naše životy rozmanité, můžeme jejich jedinečnost promítnout i do ojedinelosti a pestrosti v přístupu k lesům.

Hlavní téma a motivace k sepsání této publikace je, že aktuálně provozované lesní hospodaření a celý soubor disciplín nazývajících se lesnictvím z řady důvodů neodpovídá dnešní a asi i budoucí

Bez těchto panoramat si někteří z nás svůj život nedokážou představit. Zde údolí Oslavy, Náměštsko.

době a hlavně různým možnostem a očekáváním všech, kteří lesy vlastní a mají tu velkou odpovědnost.

Co je však horší a úspěšně tajené, že dnešní preferované způsoby hospodaření spíše odpovídají unifikovaným představám o lesnictví a lesích jako ráji smrku či jiných jehličnanů na velkých majetcích v řádu tisíců hektarů. To všechno proto, abychom vypěstovali dostatek dříví pro naše dřevozpracující podniky. A do tohoto mlýna se vlastníci menších lesů obtížně dostávají, hlavně se jim to moc nevyplatí.

Nastavení našeho lesnictví uvedené v jeho legislativní úpravě a propracované ve všech odborných disciplínách a institucích obtížně až vůbec neumožňuje vlastníkům naplnit své různé individuální představy, jak a proč budou o své lesy pečovat. Zvláště pak pokud produkce kvalitního dříví není hlavním důvodem jejich snažení. Mezitím budou hlavní hráči v oboru lesnictví požadovat zajištění neomezeného proudu financí na realizaci svých produkčních cílů, které zastírají heslem „Zachraňme naše lesy!“ A my budeme utrácet další a další veřejné prostředky na hrazení následků odborné nedosta-

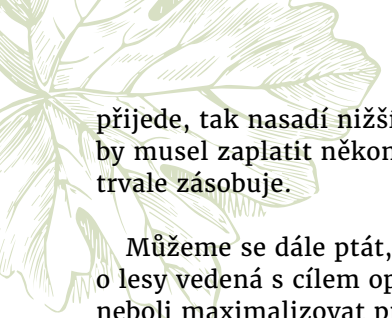
tečnosti. A dál budeme provozovat „hospodaření“, které vede jen ke zhoršení stavu o to škodlivějšího, protože jeho výsledky se zákeřně objeví až za řadu let.

Cíle hospodaření v lesích, tedy proč je máme, o ně se staráme a co od nich hlavně čekáme a proč je potřebujeme, jsou jednou z klíčových otázek, na kterou je třeba odpovědět, než se posuneme o kousek dál. Zmínil jsem se o některých postupech a příčinách, pro něž a díky nimž byly vytvořeny systémy hospodaření v lesích vhodné především pro větší lesní majetky. Dotkl jsem se jejich nedostatečnosti v adaptaci na období změny, do něhož nesměle vplouváme.

Lze očekávat, že stoupen- ci tradičního lesnictví nebudou uváděnými názory a závěry nadšeni a jako všechno, co se nehodí, je budou raději přehlížet. Přitom tradiční lesnictví, tedy jak se lesy spravovaly před více než sto lety, by nás mohlo v mnohém inspirovat, protože šlo opravdu o multidisciplinární obor. Každý, kdo se chtěl nazývat lesníkem, měl znalosti z mnoha předmětů. Pochopitelně šlo o znalosti na úrovni tehdejšího vědění. Jen bychom tento princip měli zachovávat i dnes, tj. všichni, nejen ti, co chodí v zelených oblecích, ale i ti, kterým nějaký ten kousek lesní zeleně patří a také se o něj se vši silou starají. Měli bychom toho znát a umět aplikovat co nejvíc

a čím víc toho budeme vědět, tím víc nám bude docházet, co všechno nevíme. Naše nová doba se stále rostoucím objemem poznatků nás dotlačila ke specializaci, kdy pěstitele nezajímá, jak se bude vypěstovaný porost těžit a už vůbec ne, jak bude možné vytěžené dřevo zpeněžit. Mírně demagogicky řečeno z jiného oboru, který je na tom podobně. Máme lékaře na levou ruku, který neví nic o ruce pravé, a nedej bože, aby vás rozbolela hlava... Častou smutnou a úplně škodlivou věcí je, že se ignorují názory, které se zrovna nehodí, jako by byly pronášeny či publikovány v nějakém nářečí Inuitů či jiném pytydepe. Namísto jejich věcného oponování a následného vyvrácení se raději ignorují. Ale vlastně bych mohl být rád, že už se neupaluje...

Tím, že snad všechny disciplíny, které jsou zahrnuty do oboru lesnictví, vedou především k jednomu cíli, a tím je maximalizace produkce maskující se slovem optimalizace, jsou už dopředu určena rizika, která se v těchto letech vyjevují. Přitom dosažení nějaké účelné maximalizace produkce je na malých majetcích obtížné až nedosažitelné. Současná ekonomika lesního hospodaření má na straně výnosů především tržby za prodej produktů, většinou dříví, které je možné dále zpracovat pořezem. A to je na malých lesních celcích obtížné až nemožné vypěstovat v množství, pro které si nějaký odběratel vůbec přijede. A když

přijede, tak nasadí nižší cenu, než by musel zaplatit někomu, kdo ho trvale zásobuje.

Můžeme se dále ptát, zda péče o lesy vedená s cílem optimalizovat neboli maximalizovat produkci je správnou cestou vedoucí k naplnění všech, ale opravdu všech očekávání, která společnost k lesům má. Získávání ostatních užitků, které poskytují lesy, považujeme za samozřejmé. Teorie úplavu, jako samozřejmé vytváření mimoprodukčních užitků v řádně obhospodařovaných hospodářských lesích, byla snad překonána. Ostatně byla by velmi košatá diskuse podle profese a zájmu diskutujících nad tím, co znamená řádně obhospodařovaný les. Na stále se zvyšující tlak na získávání ostatních užitků z lesů vedle produkce dříví se pak naváže snaha o formulaci nových cílů jejich pěstování a s nimi spojených podmínek pro jejich realizaci. K novému společenskému zadání pěstování lesů je tedy nezbytné vytvořit a hlavně naplnit jiné společenské podmínky pěstování. Jinak řečeno, jak to udělat, aby ve většině byli vlastníci lesů a jejich lesní hospodáři nejen ochotni, ale hlavně schopni a měli to z čeho a za co dělat.

S podmínkami vnějšími, tedy klimatem a půdou, asi nic nenaděláme, jen se jim musíme přizpůsobit a s nimi žít, ale společenské zadání pěstování lesů ovlivnit můžeme. Tvorba zisku tvořená především prodejem dříví v minu-

losti lesníkům dávala značnou míru svobody a nezbytnosti jejich profese. To byl i důvod, proč lidé lesy vlastnili či si je pořizovali. A k tomu si zároveň obstarali nějakého lesníka či přímo lesní správu. Lidé vlastníci lesy se posunuli od jejich chápání jako zdroje suroviny pro přežití směrem k lesům jako zdroji zisku. Při tomto posunu vlastníci postupem času začali přenášet do lesnictví představy z krátkodobé ekonomiky v řádu několika málo let a vytvářeli stále větší tlak na tvorbu zisku, který využívali ve své další činnosti v jiných oborech.

Pokud se tento zisk stal kritériem úspěšnosti hospodaření v lesích a lesních hospodářů, zejména manažerů větších podniků, stala se z tohoto trendu úplně slepá ulička. Protože v řádně obhospodařovaných lesích (dle dostupných odborných představ) je téměř vždy možné najít porosty poskytující vysoké tržby za prodej dříví při nízkých nákladech na těžbu. Řada úkonů pěstební činnosti se dá odsunout nebo rovnou vynechat. Tyto krátkodobé úspory se projeví v produkci a její stabilitě za řadu let. Tlak na tvorbu zisku vede k deformaci pojetí pěstování lesů, které se redukuje na jejich obnovu prováděnou především sadbou a efektivními procesy mýtní sklizně dříví, tedy těžební činnosti. Je nezbytné se pokusit o návrh na změnu tohoto zadání pěstování lesů, které nás dovedlo do dnešního stavu, kdy se vymlouvání na teplo

a sucho stalo pro neznalou veřejnost mantrou, že příčinou může být zase nějaká vyšší moc, nikoli naše vlastní pochybení, respektive na odpověď NE na základní otázku každého konání: „Udělals všechno, cos udělat mohl? A měl?“ Takže opět za vše nemůžeme my, to počasí.

ně, kde je možné v těchto kategoriích uvažovat. V případě využívání podrostního nebo dokonce výběrného hospodaření, kdy obnovu porostu provádí za nás příroda ze semen stojících stromů, které jsou navíc druhově i věkově různě smíšené, a netěžíme podle věku, ale podle cílových dimenzí stromů

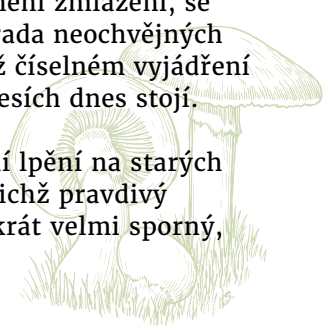

Lesy se nemusí sázet, někdy to roste samo. Dubové výmladky v prvním roce po těžbě, Čejkovice, Znojemsko.

O lesnictví se traduje, že se jedná z konzervativních oborů o ten nejkonzervativnější. Pohledem dneška nezbyvá než se ptát, zda se konzervativnost neskrývá za dlouhý cyklus života lesa od jeho vzniku do sklizně – těžby. A to ještě pokud hospodaříme holoseč-

či potřeby uvolnění zmlazení, se nám rozkolísá řada neochvějných jistot, na jejichž číselném vyjádření hospodaření v lesích dnes stojí.

Konzervativní lpění na starých „pravdách“, jejichž pravdivý základ je častokrát velmi sporný,

Pastevní les v NP Podyjí. I vzhledem ke skalnatému stanovišti není produkce nijak významná, ale z pohledu dalších funkcí lesa je to skoro zázrak. Pastva zde vytváří prosvětlené stanoviště pro biodiverzitu vázanou na tento charakter biotopu.

je umožněno nebo umocněno tím, že naše omyly častokrát napravuje někdo jiný. A pokud něco začneme měnit, výsledky těchto změn v lepším případě uvidí až další generace. Zároveň každý hodnotitelný jev v nakládání s přírodou má řadu příčin. Bohužel je častokrát pouze na hodnotiteli, jakou změnu si vybere za základní a klíčovou. Museli bychom otevřít všechny vědecké práce a začínat už od jejich metodiky, tedy co a jak se zkoumalo a následně, jak byly zjištěné výsledky interpreto-

vány. Protože ne vše, co se tváří jako věda, vychází z objektivního a zejména úplného posouzení skutečností a častokrát je možná, a bohužel pravdě bližší, úplně jiná interpretace zjištěných výsledků. Ale pak se dostáváme na tenký led hodnocení, co je věda a co prosti-tuce. Protože zadavatel výzkumu těžko přijímá, že nebyly zjištěny všechny skutečnosti, respektive že výzkum neposkytl jednoznačné předem stanovené závěry, tak nezbyvá než tvůrčím způsobem přistoupit k interpretaci výsled-

ků. U výzkumů týkajících se lesa a různě zalesněné (porostlé stromy) krajiny je to o to složitější, že jeho výsledky častokrát nejsou dnes vidět a není možné je potvrdit. Ověřit se dá až jejich interpretace prováděná našimi vnoučaty a pravnoučaty.

Pořád si myslím, že je stále víc zřejmé, že lesy a lesnictví jsou v problémech a jeden jediný správný a přípustný směr je cestou do bažin, kde se budeme propadat stále hlouběji. Proto nezbývá než to zkoušet jinak, různými možnými způsoby hledat cesty, které nás dovedou k předpokládanému cíli. I když i ten se může různě proměnit. Proto nelpím na jediném možném způsobu. Za pár let naši následovníci zjistí, co se osvědčilo a co ne. Hlavně abychom nezůstali u jednoho řešení. Vždycky je jich víc a až v konkrétní situaci se ukáže, které (nebo která) je (jsou) to pravé. A v tom je obrovská příležitost pro různé menší lesní majetky – v individuálním přístupu a v zkoušení.

Je mi jasné, že nedojdu pochope-
ní u zastánců tradičního lesnictví,
které se shlédlo v péči o lesy za sta-
rého Rakouska-Uherska. Tehdy bylo
ideálem všechno rychle osázet a to
dřevinami, které co nejvíc přirůstají,
abychom je pak mohli co nejefek-
tivněji pokácet a prodat. Už nemám
ambice tento pevně zakořeněný
a převládající názor měnit, postačí
mi, když zaseji semínko či zapustím
výhonky pochybností. Zda vůbec
víme, proč a jak to děláme, a zda to

vede k naplnění toho proč to děláme
nejen pro tuto chvíli, ale v dlouhém
toku času.

Pokud se mi podaří znejistět
neotřesitelné vnímání lesa a v něm
prováděných činností, které nazý-
vámě hospodařením v lesích, ales-
poň u některých čtenářů, nebylo
mé úsilí zbytečné. ■

Používané zkratky

ČSN – československá státní norma – česká technická norma

JPRL – jednotka prostorového rozdělení lesa

LČR – Lesy České republiky, státní podnik

LHC – lesní hospodářský celek

LHE – lesní hospodářská evidence

LHO – lesní hospodářská osnova

LHP – lesní hospodářský plán

MZD – meliorační a zpevňující dřeviny

MZe – Ministerstvo zemědělství ČR

MŽP – Ministerstvo životního prostředí ČR

NP – národní park

OLH – odborný lesní hospodář

OPRL – oblastní plán rozvoje lesů

ORP – obec s rozšířenou působností

PUPFL – pozemek určený k plnění funkcí lesů

SSL – státní správa lesů

SVOL – Sdružení vlastníků obecních, soukromých a církevních lesů v ČR

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

ÚHÚL – Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

VLS – Vojenské lesy a statky, státní podnik

ZCHÚ – zvláště chráněné území

Použitá literatura

Legislativní zdroje:

Nařízení vlády č. 30/2014 Sb.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých předpisů v platném znění

Vyhláška č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů

Vyhláška č. 456/2021 Sb. Vyhláška o podrobnostech přenosu reprodukčního materiálu lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnostech o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa

Vyhláška č. 186/2022 Sb., o lesním hospodářském plánování

Literární zdroje:

MATĚJÍČEK, J.: Může být sdružování drobných vlastníků lesa úspěšné?, Lesnická Práce, 2000, roč. 79, č. 5, s. 210 – 213.

OLIVA, J., VAŠÍČEK, J.: Lesnická politika, ČZU, Praha, 2018, 210 s.

SZABÓ, P.: Život je změna: dlouhodobý pohled na současné lesnictví. In: Josef Fanta, Petr Petřík, ed.: Jiné klima – jiný les, pp. 14 – 18. Academia, Praha, 2021.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů: Sdružování vlastníků lesů, pracovní metodika, Brandýs nad Labem, 2007, 34 s.

UTINEK, D.: O lesích a jejich funkcích, Lesnická práce 2019, 1, s. 98 – 101

Poděkování

Kromě všech, kteří to se mnou vydrželi a podpírali mě, bych chtěl zvlášť poděkovat Aleně Vopálkové a Milanu Hronovi za jejich připomínky a rady, aby se to vůbec dalo číst.

**Asociace
soukromého zemědělství ČR**

Malé lesy, velké starosti

Vydala: Asociace soukromého zemědělství ČR,
Samcova 1, Praha 1, www.asz.cz, srpen 2023

Text: Dušan Utinek

Fotografie: Dušan Utinek

Obrázky: Iva Utinková

DTP: Petra Honomichlová

Tisk: Triangl, a.s. (www.trianglprint.cz)

DOBROVOLNÁ STAVOVSKÁ A PROFESNÍ ORGANIZACE
SOUKROMÝCH ZEMĚDĚLCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ASOCIACE SOUKROMÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR

- stavíme na rodinném hospodaření
- vycházíme ze selských tradic
a z odpovědného přístupu k půdě
- prosazujeme svobodné podnikání
- bojujeme proti zbytečné byrokracii
- podporujeme multifunkční zemědělství
- podílíme se na lokálním prodeji produkce
z farem
- pomáháme vytvořit živý a ekonomicky
nezávislý venkov

www.asz.cz

Asociace
soukromého zemědělství ČR